

არსენალი

№ 19 (114). 17 - 30 სექტემბერი, 2010 წ. სახელმძღვანელო-ინფორმაციო ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი.

რაგომ მალავთ
მკვლანეთში
დაჭრილ ქართველ
სამხედროებს?!

პერმანენტის
„უნივერსალური
ჯარისკაცები“

1425
2010

მდინარის გროლით
ფორსირება

ფოტოფაქტი:
„მირაუიდან“
ფოთისკან
ნასროლმა
რაკეტამ
თავად რუსული
კატარღა
კინაღამ ჩაძირა

ავღანეთში
დაღუპული
პირველი
ქართველი
სამხედრო

9

მდინარის
გამოღობის
უპრობლემო
შესრულება

11

„პირაქების“ პირაქულ
გვიტოვებს ნერვოზი
დაესვა

52

არგენტინული
განკეები — არგენტინის
ჯავახანგებები

36

პერმანენტის
„უნივერსალური
ჯარისკაცები“
და სხვადასხვა
გაქცევები

45

ETA -
ბასკეთი და
თავისუფლება

42

სარჩები

- 4 ახალი ამბები **კალიფორნია**
- 8 რაგომ მალავთ ავღანეთში დაჭრილ ქართველ სამხედროებს? **სენზორი**
- 9 ავღანეთში დაღუპული პირველი ქართველი სამხედრო **საბაძრო დანაპარი**
- 11 მდინარის ბრძოლით ფორსირება **ბაბიქა**
- 16 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა **საქმისაშახტები**
- 18 სპეცსამსახურების ცხელი ზაფხული **საავიაციო შვიკაძეა**
- 22 საავიაციო ბრძოლები **ინფორმაციური თავდასხმა**
- 30 ზოგიერთი რამ ინდივიდუალურ ქავშანდაცვაზე **კავშირი**
- 34 ყავკასიური მოვლენების მიმოხილვა... **ბანკშენაგული ვაჟინა**
- 36 არგენტინელი ტანკები – არგენტინის ქავშანტექნიკა **ბარონისები**
- 42 ETA - ბასკეთი და თავისუფლება **სამხედრო ისტორია**
- 45 ვერმანტის „უნივერსალური ქარისყავები“ და საცდელი ბაჭიბი **ფლობი**
- 49 ნქალქემა ნავი – თავდაცვის საშუალბა? **2008 წლის რიბი**
- 52 „მირაჟის“ მირაჟულ გმირობას წერტილი დაესვა **„არსენალის“ იარაღის მალაზია**
- 54 დასაუცკონდახიანი, თითქმის M4

რედაქციის სავი

საქართველოში NATO-ს საქვე-
მარო ოქის ბსნება, რომლის დანბ-
ნდება NATO – საქართველოს კო-
მისიის მუშაბისთვის ხელშეწყობა და
მეხვების განვითარება იქნება.

კომისია 2008 წლის აგვისტოს ომის
შესტე შექმნა და იგი წევრულ იქცა
იმ საქართველოსთვის, რომელსაც
აღიანის ზუქარტყტის სანტეზე MAP-ი
არ მსიქებს NATO-ს წევრი რაგი ქვე-
ნების ამ გადაწყვეტლებამ მისინ ხელ-
ფიბი გაუხსნა ტრეზლს სამხედრო
აგრესიის დასწებად.

წესით, NATO-ს სამეცვემბრო
ოქისა დღი მუშაბი უნდა გასწიოს
საქართველოს წაბილატლანტიკურ
აღიანის ადრე იგი გვიან გასწეწრე-
ბლად მტრამ, საგარეულდ ამ ეტაზე
სამეცვემბრო ოქისის მუშაბის მთა-
კრი მისართლება უღიანის NATO-ს
უღიბი მისინარე ISAF-ის ოპერაცი-
ბა ქართველ სამხედრო კონტრეტყტის
რაცხიწიბის გაზრდა იქნება.

ირაბლი ალადავილი
გიორგი შორაშვილიანი

ყურალბაა
გამოინერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუკითხავად
მასალბების გადაბეჭტვა
აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭტად
13.09.2010

გაზეთ „კვირის პალიტრის“
დამატება ©
რედაქციის მისამართია:
თბილისი, იოსებიძის ქ. №49,
ტელ: 38-37-47
სარეკლამო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenal@kvispalitra.com
კერნალი გამოდის
ორ კვირაში ერთხელ
პარასეკეს

MIS: ჩარჩილი აღზავებას რუს ჯაშუშ ქალს უნდა უპაღოდან

ჩრქაილის მოხელა მოჰყა. მანინ მაინფო-და, რომ მარუხის გამო პასუხისმგებლობა გეჩრელებს ეკისრებოდაო, რომ-ლებმაც ბრძოლის არასწორი სტრატეგია შეადგინეს. თუცა მოკვიანებით ვაშუ-ში მარინა ლის სახელს გაიფელვა და ამკარა გახდა, რომ საქმე მხოლოდ გენ-ერალიტეტის ტაქტიკურ შეცდომებმა არ იყო.

ბრიტანეთის სექსამსახურებისთვის მარინა ლის არსებობის შესახებ ცნობილი გახდა 1942 წელს, გადაბრუნებული გერ-მანელი ავერტის გვერდ ვან ვიასა მუშუ-ლითა ვიასა ცნობით, ბრატანელი გენ-ერლის კლდე ოკინდეკის მეთაურობის ქვეშ მყოფა კარაულის სამოქმედო გეგმე-ბის შესატყობად გერმანელმა დახვერვა-ნი მოკვიანითა შტაბში ვაშუში ქალი ვაგ-ზანა, რომელიც შედგრო პასპორტით მესაჩიროდა. წარმომიბით რუსი ქალი, თვითმხილველია თქმით, მომაჯადოე-ბელიდ ლამაზი იყო.

ორკვეა, რომ გერმანელებს მოკე-მრეთა ძალების წინააღმდეგ ნარეკიან ბრძოლაში ვამარჯუება სწორედ რუსი ვაშუში ქალის მაროდებულმა ცნობებმა მოაძიებინა.

ვიასის თქმით, მარინა აღექვევა ლი რუსეთიდან საჩანდინიამ 1917 წელს გა-დამარგა, სადაც ცოლად ნორვეგიელს გაჰყა. გარკვეული დროის მანძილზე ის ოსლოს საბალეტო სკოლას ხელმძღე-ანელიდა.

ომის შუხვე კიდე ვინა გერმანელმ ავტრესა ვის დოლარს ფრანგულ დახვერ-ვისთან აღაზა, რომ მარინა ლის იცნობდ რომელიც გაიხვევამდე გუბანვის ვერ-ატარებდა. დოლარის თქმით, მარინა რუსეთიდან ბოლშევიკებს არ გამოატყვე-და და ვროიამში მხოლოდ საბალეტო გას-ტროლებზე დადიოდა. ამასთან, მარინა პე-რიალ იცნობდა სტალინსა და რუსეთის სხე ხელმძღენელ პირებს.

დოლარის ცნობით, მარინამ კომუნის ტური მარინა ნორვეგიამ ცხიერებისა პილულის მოხელის შუხვე კი ის ნაცის ტურ დახვერვა აძვერეს. შექრა და ვერ მახტისთვის მნიშენილოვანი დეკლებე-ბის შესრულება დაიწყო.

როგორც MIS-ში დადიენეს, 40-ამ წლებში მარინა გერმანელი დეკლებე-ვისანთვის დედაქალაქში გაეგზავრა, სა-დაც ანტიასტრუქტურულ კოალიციის ოფე-ციულად „ნადროდა“. რუსი ლამაზმან-მადრიმ ომის დამთავრებამდე დარწმე-ლა, ვაშუშიური საქმინობისთვის კი ფილელიეთიან 5 ათს პესტებს იღებდა.

ომის შუხვე ბრიტანეთის სექსამსახ-ურებს მარინას კვლზე გასული უცდათ მაგრამ ამიოდ დამშურადან – საშის რუსი მოცეკვე ხელი ვერაფრით მო-გდეს. ზოგიერთი წყაროს ცნობით, ნაცის ტური რეჟიმის დამხობის შუხვე მარინა ლიმ ვაშუშიმა სსრკ-ის სასარგებლოდ დაიწყო.

ბრატანელი კონტრდახვერვა MIS-მა საიდუმლო საარტყო დოკუმენტებს გამო-აქვერა, სადაც ორკვეა, რომ დიდი ბრი-ტანეთის პრემიერ-მინისტრის უინსტონ ჩერჩილის კარბერული წარმატება, გარკვეულად, რუსულ წარმომხობის ნაცისტთა ვაშუშის – მარინა ლის დამ-სახურება ყოფილა.

საღუმელო მასალების თანხმად, 1940 წლის გაზაფხულზე 30 წლის ყოფილა ბალეტრინამ ნორვეგიამ, მოკვიანითა ძალების შტაბშიამო სულდ შედწევა და საიდუმლო დოკუმენტების გერმანელებ-ისთვის გადაცემა შუხლო.

ამ ოპერაციის შედეგად ანგლო-ფრანგულმა კორპუსმა ვერმახტთან ბრძოლაში მამოე მარეხი იწენია, რასაც ბრიტანეთის მოფერობის გადადგომა და კოალიციური კამბეტის ივედომბრედ

აპარიკადავა აღზავრული კვავის უპიღორ ვერბოფრანი უპაქენს

დწერემა გამართულ უპიღორ სა-შუალებების ასოციაციის კონფერენ-ციამდე დახვერვი კვების უპიღორი შეველმფერვის დემონსტრაცია მოქე-ყო. შეველმფერვის შექმნაზე კომპანია LaserMotive-მა იზრუნა. მოდილის ტექსტოლოგისა ფრენის ხანგრძლიობამ 2 საათი შეადგინა, რაც დახვერული კე-რბის მძვავი აპარატებისთვის რეკორდუ-ლი მარჯვენებია.

„დახვერვის საშუალებით უპიღორი შეველმფერვის ასეთი ხანგრძლივი ფრენა – მნიშენილოვანი წინგადგომუ-ლი ტექნოლოგიური ნაბიჯია. ჩვენი გა-მოგონება საფრენ აპარატს არა მხო-ლოდ საწყისი გაჯერე ვეადადილებ-

ის საშუალებას აძლევს, არამედ ამ სე-კრში სრულიად ახალ შესაძლებლობე-საც იძლეო“. – განაცხადა კომპანიის ხე-ლმძღენელმა ტომ ნაჯეტკმა.

შველმფერვის დამუხტების ტექნო-ლოგია დახვერული აპარატის გამოე-რეგამება დაფერებელი, რომლის სხეი-

საჭიროების შემთხვევაში, საფრენი სა-შუალებების კენ წარმოართება. შეველმ-ფერვის პორტზე სექციალურა დანად-გარია დამონტაჟებული, რომელიც დახვერულ ჟერეკიას ელექტრულად გარდაქმნის და შეხვედ კვების ელემენ-ტებს მუხტავს.

პენტაგონმა გზონაში Humvee-ის შესაქმნელად ორი კომპანია შეარჩია

პენტაგონი სამხედრო ვეღვან-მაღელ Humvee-ისთვის კიდევ ერთი უზარის მინიჭების უსწრაფესი და მზადაა, 40 მლნ დოლარი გაიღოს, თუკი მას ცაში აფრინოს იხილავს. ამ მიზნით სააგენტო DARPA-მ ორი კომპანია უკვე შეარჩია, რომლებიც მზრინავე ვეღვან-განმავლის შექმნაში მონაწილეობას მაიღებენ.

მოდელ Transformer TX-ზე მომუშავე კომპანია Lockheed Martin და AAI Corp არიან. ცნობილია, რომ მათი შექმნილი მოდელი ძლიანად ავტომატიზებული იქნება და 4 ადამიანს დაიტევს. ის ვახუე სვეულბრთვი ავტომატილის დარად გადაადგომლება, მაგრამ საჭარბობის შემთხვევაში ვერტიკალურ აფრინასა და დაშვებასაც განახორცილებს.

ბრიტანის არაფრთხავალი შეხვლი

101-მა დამახურა, რომლის ფრამულა ბრიტანულ კომანაის გუილის.

ამ მასალის მთავარი ღირსება, რაოდენ გასაკვირადაც უნდა ჩანდეს, არაფრთხავლობაა. თუკი IMX-101-ით დატენილი ჭურვის გვერდით ბომბი აფრთხავება, ჭურვის კორპუსი ნაწილებად დაიშლება, ასაფრთხაველი მასალა კი დეტრაციის გარეშე სწრაფად ააღდება. ამრიგად, IMX-101-იანი საბრძოლო საშუალებების აღნაგობის გზებზე ტრანსპორტირების დროს, სადაც თვითნაკვით ბომბის აფრთხავება ყოველ ფრთის ნაბიჯზე მოსალოდნელია, ჯარისკაცების სიცოცხლეს საფრთხე ნაკლებად შეუქნება.

ამასთან, აფრთხავის დაბალი საშუარობის გამო, ჭურვების დიდი რაოდენო-

ბის ერთი საწვობში შენახვაც უკვე შესაძლებელი გახდება, თვად საწვობის განათება სახედრო ნაწილის საიზოლაციის პრობლემა აღარ იქნება.

IMX-101-ის ღირებულება ტროტლიან შედარებით მაღალია, თუკი მას მსმტაბური სერიაული წარმოების შემთხვევაში მის დაწვეას ვარაუდობენ. კიდევ ერთი მსგეუმი თვისებების მქონე საშუალებაა, რომელმაც არმიის ტესტირების ცენტრის მზრინება დაიმახურა – აშშ-ის სამხედრო სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის შემთავრებული IMX-102-ია, თუკი ამ უკანასკნელის თვითღირებულება კიდევ უფრო მაღალია და ამის გამო მას სერტიფიკაცია არ მაინიჭებს.

აშშ-ის არმიამ ახალი ასაფრთხაველი მასალის სერტიფიკაცია მოახდინა, რომელიც მომავალში ტრადიციულ ტრინიტროტოლოულს შეცვლის. ამ მასალის სახელწოდებაა IMX-101 და თვადიარეულად მას 155 კალიბრის ჭურვებში (M795) გამოიყენებენ. ახალ საბრძოლო საშუალებას პირველ ეტაპზე აშშ-ის არმიის დანაყოფები და სახლავო ქვეთავი გამოცდიან.

მანამდე კი, სპეციალური პროგრამის ფარგლებში 23 სხვადასხვა ასაფრთხაველი მასალის გამოცდა მოხდა, რომლებიც ამ დარგში მომუშავე სახელმწიფო და კრძო კომპანიაებს წარმოადგინეს. მონივნება ჯერჯერობით მხოლოდ IMX-

კომპიუტერი თაყაზიდან პირდაპირ ფრონტზე

როგორც ჩანს, თანამედროვე საბრძოლო მოქმედებისთვის ჯარისკაცის ვირტუალურად გაჩერება არა მხოლოდ ჯიბეშია მიზანშეწონილი და ამ შეთხედის დანერგვა სხვა სახის შეიარაღებულ ძალებშიც დაწვებულია. იმ ტექნოლოგიებს კი, რომლებსაც თვითმყრანავის კაბინაში სხვადასხვა პირობის სიმულაციის მიზნით კარგა ხანია

იყენებენ, დღეს უკვე ფართო სპექტრში საფარგულში მოიხმარენ.

ცნობილია, რომ ავღანეთში გასაგზავნი ინგლისელი ჯარისკაცების მოსამზადებელ ვეტანზე კომპიუტერულ პროგრამებსაც იყენებდნენ, რომლებიც საბრძოლო მოქმედებების სიმულაციას ახდენდნენ. ბოლო სამი წლის განმავლობაში „ვირტუალური ბრძოლის ველი“,

რომელიც წვეულებრივი სათამაშო პროგრამის ბაზაზეა შექმნილი, 6000-მ სამხედრომ გაიარა.

აღსანიშნავია, რომ სამხედრო ვირტუალური მომზადებისას, რეალურ ვითარებაში ხასწავლო ოპერატიულ ბრძოლებთან შედარებით, საკმაოდ სოლიდური თანხების გეონომია ხდება.

ინგლისის თავდაცვის სამინისტროსთვის პირველი ვირტუალური სფარეგოში სისტემა საკონსულტაციო ფირმა Newman & Spurr-მა შექმნა. მის შესყურება თქმით სისტემა განსაკუთრებით ახალბედებს ადგებათ, რომლებიც ბრძოლის მარტოვ და აუცილებელ წვევებს გამოიმუშავებენ. ამასთან, ვირტუალურ საბრძოლო მოქმედებებში პირობით მეთაურს საშუალება აქვს, ბრძოლის მრავალი სცენარია დაამუშავოს და შემდეგ დააკვირდეს, სად რა შეცდომ დაუშვა და სად სწორად იმოქმედა.

ინგლისი ერთადერთი ქვეყანა არაა სადაც ჯარისკაცებს ვირტუალურად წვრიბინან. ავღანეთში გასაგზავნი სამხედროების მოსამზადებლად მსგავს პროგრამებს აქტიურად უკვე ამერიკლებიც იყენებენ. ასევე ცნობილია რომ აღნიშნული მეთოდის გადაღება ავსტრალიასა და კანადის შეიარაღებულ ძალებს ესწრაფვიან.

ქალაქის ბანკი

საფრონხეს რა გამოადევს, განსაკუთრებით მათთვის, ვისაც დიდი ფული აქვს და ამის გამო ქუჩაში მხოლოდ გადაადგილება სანატრელი ვახდომია. როგორც ჩანს, ასეთები მსოფლიოში უზუად არიან. ყოველ შემთხვევაში, ასეთი ადამიანებისთვის კანადურმა კომპანია Conquest Vehicles-მა, არც მუტა, არც ნაკლები, ბორბლებიანი ტანკო შექმნა. ძალია სხვა სახელი უწოლო დაჯეშნულ Knight XV-ს. თუმცა მწარმოებელია თქმით, მაუხედავად ველაფრისა, ის მაინც ავტომობილია.

გნებავთ ტანკო უწოდეთ გნებავთ მანქანა, ფიქტია, რომ Knight XV მსოფლიოს უგზობისს ლექს-ავტომობილებს შორის ველაფრე საიმედოა, ის ფოლადის ტყვიავაგუმტარი და რაცტანაინააღმდეგო გაეშოთაა დაიკული, მისი ინტერეერი კი კომფორტის

ხარისხის მახეხელებით უქადლეს სტანდარტს შეესაბამება.

6,1 მ სიგრძის, 2,6 მ სიგანისა და 2,6 სიმაღლის, 4,5-ტონიანი Knight XV აოცილანდრიაში, 6,8-ლიტრიაში ძრავითაა

აღჭურვილი, რომლის სიმაღლერე 400 ცმ-ს შეადგენს. ავტომობილი, რომლის სულ 100 კვტომპლარია დამზადებული, ხელით იყობა და 295,000 აშ. დოლარი ღირს.

TourniCath - ღაჯრიდ ჯარისკაცთა შთაპარი ნაგავი

ბრძოლის ველზე მიღებული ჭრილობა სასიცვდილო, მეტწილად, არა სასიცოცხლო ორგანოს დაზიანების, არამედ სისხლისგან დაცლის გამო ხდება. თავად სამხედროთა ცნობით, საომარი მოქმედებების დროს მიღებული ათიდან რვა ჯარისკაცის გადაარჩენა შესაძლებელი იქნებოდა, რომ არა ძლიერი სისხლგანა. თანაც, არცთუ იშვიათად, ტყვიით ანდა უმბარის ნამსხვრევით მიღებული ჭრილობა სხეულის ისეთ ადგილზეა, რომ სისხლის შესასქერებლად ვერც "ვერუს" გადაუჭერ და ვერც დილიბანდით მიუდგები, სისხლის შესაძლებელი თანამდგომეო საშუალებები კი, ძირითადად ცეკლიტის ტამპონები და სახვევები, მხოლოდ ნაკადის დიდი ვეექტურობით ვერ გამოიწრევიან.

როგორც ჩანს, გამოსავლს კომპანია CardioCommand-მა მაიჯრო, რომელსაც ცოტა ხნის წინ თვის ახალი გამოგონება წარმოადგინა - სისხლგანის შესასქერებელი მრეკობლილია TourniCath. ეს თითისსისხრო, ორმრინაშია მდივთა, რომელიც სისხისგან იბრებრა და ბალირად გადაიქცევა. მდივთის პირველი შრეები სხედასხვა მასალისგანაა დამზადებული, რაც შის ელასტიკურობასა და ამკედროულად, გამძლეობას განაპარობებს.

ღაჯრიდ ჯარისკაცთა შთაპარი ნაგავი

ღაჯრიდ ჯარისკაცთა შთაპარი ნაგავი

ღაჯრიდ ჯარისკაცთა შთაპარი ნაგავი

ღაჯრიდ ჯარისკაცთა შთაპარი ნაგავი

აპარიკული საგზალო ავიაცია ბიოსანვაზა გელდის

აპარიკული საგზალო-სატრანსპორტი თეიმორანავა Boeing C-17 Globemaster III-ის წვეულებრივი სწევის JP-8-ისა და ბიოსწევის ნახეით პირველი გაერევა განახორციელა. გამოცდა აშშ-ის სამხედრო საავირო ძალების ავიაციაზე განხორციელდა.

თეიმორანავის სწევის შემადგენლობაში 50%-ს JP-8, 25%-ს-თხევადი აირიდან გადამუშავებული სწევი, კიდევ 25%-ს კი ბიოსწევი შეადგენდა, რომელიც ნახშირის გადამუშავებისგან მიიღეს, ცდების დროს ნახეი სწევი ჯერ თეიმორანავის ერთ ძრავზე გამოცადეს, შემდეგ ორზე და ა.შ. ცდების დასკნით ეტაზე C-17-ის ოთხეე ტრანზორტატორული რეაქტიული ძრავა ამ სწევაზე ამუშეეს.

2009 წლის ნოემბერში აშშ-ის სამხედრო საავირო ძალებმა ავიროსმოსური მრეკვილობისთვის სწევის კლევის ცენტრის ჩამოყალიბება დაიწყო. ცენ-

ტრი, რომლის შექმნა აპარიკულს 2,5 მლნ დოლარი დაუჯდათა გამანადგურებლებისთვის აღტრატული სწევის შექმნაზე იმუშეებს, რაც მომავალში სამხედრო ავიაციას ტრადიციულ ავიანავითე უარს საბდლოდ თექნივისებს.

აშშ-ში სწევის ახალ სახეობაზე ვეელა სამხედრო თეიმორანავის გადაყენას ესწრავებიან, რთაც მნიშვნელოვანი თხრების ეკონომიას ერაულებენ. ამ პროგრამის დასრულების ვიდედ 2016 წელი სახეობაზე.

რაც უფრო მეტ ინციდენტს მიჩქმალავს ხელისუფლება, საზოგადოების მიმართ უფრო მეტი უნდობლობა გაუმრავლდება. ავღანეთში ქართული სამხედრო მისიის მიზარია...

ჩაგმოვ გლავთ ავღანეთში დაჭრილ ქართველ სამხედროებს?!

5 სექტემბრის ტრაგედია, როდესაც ავღანეთში პილმენდის პროვინციაში საბრძოლო ოპერაციის დროს დაიღუპა 31-ე ბატალიონის ასეულის მეთაური და მძიმედ დაიჭრა ამავე ბატალიონის კაპიტალი, თურმე პირველი საბრძოლო ინციდენტი არ ყოფილა.

დაახლოებით ორი თვის ადრე იმავე პილმენდის პროვინციაში უკვე ყოფილა თავდასხმა ქართველ სამხედროებსზე. რასაც არანაკლებ ხუთი მებრძოლის დაჭრა მოსყვა.

თაღბლების ნასროლი ნაღმსატყორცნის ნაღმი ჩაერია იმ კარავში, რომელიც ქართული სამხედროებს ემინათ. ნაღმის აფეთქებები დაიჭრა არანაკლებ 5 მებრძოლი, მათგან ერთერთი ყველაზე ძლიერად — დაჭრა სხე და ნაღმის ნაშხვრებმა ხელი მოსწვევტა. მძიმედ დაჭრილი ქართველი სამხედრო გერმანიაში შეკურნალობს.

ეს არასასიამონო ფაქტი ქართველთა ხელისუფლებამ და უპირველესად თავდაცვის სამინისტრომ დაძალა და არ აცნობა საზოგადოებას. არადა სწორედ ჩვენი, გადასახადის გადახდილია თანხებით იყენება საქართველოს შეიარაღებული ძალების ბაუჯეტის.

ერთი მხრე ვასაგება ხელისუფლების პოზიცია, დაძალის საქართველოდან უცხო ქვეყანაში გაგზავნილ ჩვენს მებრძოლებს დაკუმპრობული უპირველესი ინფორმაცია, რათა საზოგადოებაში კიდევ უფრო არ გაამდიდროს აზრი იმის

შესახებ, რომ ათასამდე ქართველ მებრძოლს ორი ათასი კმ-ით დაშორებულ ავღანეთში არაფერი ესაქმება, როდესაც რეალური მტერი, რუსეთის საოკუპაციო ფარგლებში, ღელაქალაქთან სულ რაღაც ორმოციკდე კმ-ში დგას.

ხელისუფლების ეს ტენდენცია არანაკლებია. ასევე იმართებოდა ურავში შოფო ქართულ სამხედრო კონტინგენტზე თავდასხმის მრავალი ფაქტი. ხელისუფლანი მხოლოდ მაშინ იხედნენ უკან და იძულებული იყვნენ საზოგადოება საქმის კურსში ჩაეყენებინათ თუკი ვინმე დაიღუპებოდა (ურავში ოთხი სამხედრო დაგვეკლავა, მათგან ორი უშუალოდ მშინააღმდეგობის ცეცხლის ზემოქმედების შედეგად) ან თავდასხმის ამბავს საერთაშორისო საინფორმაციო საშუალებებში ფართოდ გაამუქებდნენ.

სოსოფსა და ურავსებან განსხვავებით ავღანეთში მერად სახითაო ვითარებაა, რასაც კიდევ უფრო ართულებს ქართული სამხედრო კონტინგენტის (925 კაცი) რაოდენობა.

უფრო მაშინ ვითარებაში არიანი პილმენდის პროვინციაში გაგზავნილი 31-ე ბატალიონის მეთაურები, ვინერე კაბულის აეროპორტთან დასლოცებულნი ქართული ასეულის წევრები.

დღესევე ეს ნაკლებად იგრძობილია, არადა პილმენდის პროვინციაში სპარაღში გაგზავნილი ქართული ბატალიონის პირადი შემადგენლობა სრულად არ იყო აღჭურვილი საბრძო-

ლო მოქმედებებისთვის საჭირო ყველა ნივთი (რადიოკომუნიკაციის საშუალებები, ბიო დამცავი სათავლებები და სხვა). ამიტომაც მათ საბრძოლო ოპერაციებში ამერიკულ საზღვაო ქვეითებთან ერთად არ რთოდნენ.

როგორც კი ბატალიონი სრულად აღჭურვებს, ისინი საბრძოლო მოქმედებებში ჩაერთონ და სამწუხაროდ, ტრაგიკულად შედეგად არ დაახანა.

უფრო მეტიც, 5 სექტემბრის ტრაგედიის შიგნით დღეს, იმავე პილმენდის პროვინციაში კიდევ ერთი ქართველი სამხედრო დაიჭრა, მაგრამ თავდაცვის სამსახურში ეს ფაქტი არ გაახანაურა. ალბათ, ლეიტენანტი მუხრან შუკუანი 5 სექტემბრის რომ დაჭრებულყო და მხოლოდ დაჭრილიყო, ეს ინციდენტი არ გახანაურებოდა.

არც აშშ-ის თუ დიდი ბრიტანეთის ხელისუფლებას სურს ყოველგვარი აცხადის ავღანეთში ახალ-ახალი დაღუპული თანამშაბმულებების ხახლები, თორი სახლი და პენტაგონი დიდი სამარტებით დამაძალადენენ ავღანეთში თითქმის ყოველდღიურ ტრაგიკულ ინციდენტებს, მაგრამ ამერიკელი საზოგადოება აუკანდაყვლიბოდა და მასებს მოითხოვდა.

ჩვენი კი ხელისუფლების საყოველთაო ცენზურა სამწუხაროდ მუშაობს, რაგან ხელისუფლება თავად აცენტრილებს ტყვეების მიმართ უმრავლესობას და პრესიის წაწილს.

გვიანდა თუ არა, ავღანეთში ჩვენთვის არასასიამონო ინციდენტები გახანირებება, თუკი ხელისუფლება უფრო გახანის ქართულ სამხედრო კონტინგენტს.

სეუო ურავი არ გვეყო იმის შერე გამოცდილებად, რომ ამ ქვეყანაში 2000 ქართველი სამხედრო მძევლების მიხუხუდავად, 2008 წლის აგვისტოში ამერიკულ თავდაცვლა გვერდით და ის 2000 მებრძოლიც ხანმბოლის დაცვის საქმეში დაგვკლავდა.

სე ვინებთ რომის პაპზე უფრო კაოლიც ვცხი, თაღბებს და „აღ-ქაოდას“ ბლოკირთა ამა ქვეყნისამ მიხედონ და თუ მანცვამანც ასე გვესურს მსოფლიო მარტაბა გარევა, საუხუხუხი საკმარისი იქნებოდა ავღანეთში ოცეულის, მასქმომ ასეულის დატოვება. ხოლო ის საბრძოლო გამოცდილებად, რასაც ქართული სამხედრო კონტინგენტი მიიღებს ავღანეთში, ნაკლებად გამოგვკლავდა, რუსეთის რველარული არმიის ვაქმანტკეშიკასა და აფიციასთან საბრძოლველად.

ირმამალი ალადაშვილი

ავღანეთში დაღუპული ზირველი ქართველი სამხედრო

2010 წლის 5 სექტემბერი საქართველოს მორიგი ტრაგიკული ფაქტით აკრედიტირებული აღდგენითან, ქვეყანაში, სადაც შეხადასხეა საუკუნეში ათასობით ქართველი მეთომარი დაიღუპა, კიდევ ერთი ჯარისკაცი დაეკარგო სამხედრო ბრძოლაში, საბრძოლო ოპერაციის დროს, თვითნაკეთი ნაღმზე აფეთქდა მესამე ბრიგადის 3-ე ბატალიონის ასმეთური მუხრანის შუკვანი. საქართველოს თავდაცვის პროექციონალ ჯარისკაცს დამთავრებული ჰქონდა სამხედრო აკადემია. საბრძოლო გამოცდილება მიიღო ერთმა სამხედრო მისიით ყოფინასა და 2008 წლის ცხინვლის ომში მონაწილეობის დროს. შუკვანი ღირსული მეთომარი იყო, რისთვისაც რამდენიმე ჯვალდღე დაიმსახურა. მიღებული აქვს მესამე ხარისხის უწყებრივი მედალი (საქართველოს შუაინაღმებელ ძალებში უწყველი სამსახურისთვის); უწყებრივი მედალი საბრძოლო იარაღისთვის; უწყებრივი მედალი – „სამშობლოსათვის თვითდაღუპული“.

უფროსი ლეიტენანტის, შუკვანის გარდაცვალების თაობაზე ცნობილია მხოლოდ ის, რომ ამსეთური პოლქონდის ბრიფინგაში ერთ-ერთ სამხედრო ოპერაციაში მონაწილეობდა. თავდაცვის სამინისტრო სამხედრო ინტერესებიდან გამომდინარე, ლეტალებს არ ახმაურებს. არაოფიციალური ინფორმაციით კი ქართველ ლეიტენანტს სნაიპერის ტრეია ველში მოხვდა.

შუკვანიან ერთად თვითნაკეთი ნაღმზე აფეთქდა ამავე ბატალიონის კარალი, 25 წლის ალექსანდრე ვითორენდა, რომელმაც ორჯერ ქვედა კიდური დაკარგა. მას გადუღებულ ოპერაცია გერმანიაში ნაურტარა. მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობა ვერაქ მძიმეა, მაგრამ მკურნალობას ქვეყნდებარებს.

მუხრან შუკვანის ცხედარი ჯერ ადგიუქვესას სამხედრო აეროპორტში, შემდეგ კი მესტიაში, მშობლიურ სოფელ ლჩქარში გადასვენეს.

ავღანეთში სამხედრო მისიით მოქმედ კოალიციურ ჯარებში ჯარისკაცთა რაოდენობით საქართველო რიგით მეთომე ქვეყანაა. მაშინ, როდესაც ავღანეთიდან საომარი ძალების გამოყენას აპირებს დიდი ბრიტანეთი კი,

საქართველო სამხედრო მისიით გაგზავნილი ჯარისკაცების რაოდენობას ზრდის.

ავღანეთში სამხედრო ოპერაციას 2002 წლიდან ასრულებს NATO-ს სამხედრო კონტინგენტი, მაგრამ ვითარების გაკონტროლება ამ დრომდე ვერ შეძლო.

კონტრტერორისტული დაჯგუფების ძირითადი ამოცანა უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების, ისლამისტური მოძრაობა „თალიბანისა“ და საერთაშორისო ტერორისტული ქსელის „ალ-ქაიდას“ მოძიება და განდგურებაა.

ერთ-ერთი ბოლი მონაცემის თანახმად, ავღანეთის ტერორიზაზე საერთაშორისო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ძალების (ISAF) პროგრამით NATO-ს 84780 ჯარისკაცი იმყოფება, მათ შორის – აშშ-ის 45780, დიდი ბრიტანეთის – 9500, გერმანიის – 4200 სამხედრო მოსამსახურე. ქართველებს 925 ჯარისკაცი.

ISAF-ში ჩართულია 39 ქვეყანა, როგორც NATO-ს, ისე აღიანისი არამეცრი ქვეყნებიდან. გერმანიისთვის ინფორმაციით, ავღანეთში მიმდინარე ომში ISAF-ის გარდა მონაწილეობს ავღანეთის ეროვნული არმიის 100 ათასი ჯარისკაცი.

2010 წლის აგვისტოს მონაცემებით, საერთაშორისო კოალიციის დანაკარგი ასეთია: აშშ-დან – 1246 დაღუპული და 7820 – დაჭრილი; დიდი ბრიტანეთიდან – 333, დაჭრილი – 4091; კანადადან – 152; საფრანგეთიდან – 49; გერმანიიდან – 42; დანიიდან – 36 და ა.შ.

ჯარისკაცების უმეტესობა ხელნაკეთი ასავლენებელი მრეცხილობების აფეთქების გამო იღუპება.

საქართველო ავღანეთში მიმდინარე სამხედრო ოპერაციაში 2004 წლის ეახზიდურად, რამდენიმე თვით ჩართო. თავიდან მისიში მხოლოდ 50 ჯარისკაცი იყო ჩართული. 2009 წლის ქაბულში ასეველი ვიჯიზავნა, 2010 წლის აპრილში კი დამატებით ერთი ბატალიონი.

ავღანეთში შეიარაღებული დაჯგუფების აქტიურობა 18 სექტემბერს დანიშნული საპარლამენტო არჩევნების მოახლოებათთან ერთად გაძლიერდა.

თალიბების პრესმდინამა ზაბიბულა მოუჯაქვმა მოსახლეობას მოუწოდა, ბოიკოტი გამოუცხადონ „მუჯაჰიდის არმეებს“, რომელიც ოკუპაციის გაზანტრებისთვის ემსახურება. ამ განცხადების შემდეგ საერთაშორისო მოხელეებმა როგორც წინააღმდეგობის გაჩენის ინტენსიურობა, ასევე მსხვერპლი ორივე მხრიდან.

ქართველებს დისლოცირების ადგილი პილქენდი, ვანდაანის ბრიფინგაშიან ერთად, ავღანეთის ვეჯაზე სახეთიო ბრიფინგაში. გერმანიისთვის ინფორმაციით იმის გამო, რომ ქვეყნის სამხედრო ავღანეთ-პაკისტანის საზღვარი ამსოღებულად გახსნილია, თალიბები უკონტროლოდ მოძრაობენ. სწორედ ამ ნაწილში მიმდინარეობს საბრძოლო მოქმედებები. ოპერაციებში ამერთაგვლები, ინტელისულები, ავსტრალიელები და უფრო ნაკლებად კანადელები მონაწილეობენ.

იმის გამო, რომ ამერთაგვლები ავღანეთში ვეჯაზე სამომ რეგონში იმყოფებიან, მათი სარდლობით მოქმედ ქართული ბატალიონიც დიდი რისკის ქვეშ არის. ამიტომაც ექსპერტები ეჭვობენ, რომ შუკვანი პირველი და უკანასკნელი მსხვერპლი არ იქნება.

ქართველი ჯარისკაცის ავღანეთში დაღუპვის შემდეგ საზოგადოებაში გამოიქვა მოსაზრება, რომ ქართველი ჯარისკაცები სხვის ომს ქართველებს.

საქართველოს, რომელსაც პროფესიონალი ჯარისკაცები სჭირდება, ქართველი სამხედროები საბრძოლო გამოცდილებას სხვის ომში იღებენ, რადგან სამშობლოში ამის შესაძლებლობა არა აქვთ. „მისათვის, რომ გვეყვდეს გამოცდილი ოფიცრები და მეთაურები, რომლებიც ბრძოლის ველზე არ მატარებენ ჯარისკაცებს, საჭიროა მათი გაწვინება. ეს კი იქ არის შესაძლებელი, სადაც ცხელი წვრტილია“, — თქვა ინტერნეტფორუმებზე.

რაც უნდა ითქვას, ფაქტია, რომ ავღანეთში გაუპარებლად არც ერთი ქართველი მუშარი არ წასულა, მათ კარგად აქვთ გაეცნობიერებული მოსალოდნელი შედეგი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი კი ის არის, რომ ეს ბიჭები ნამდვილი შურებუნი არიან, ისეთი, როგორიც იყო მუხრან შუკვანი. თადარიგის სერჯანტის თამარ ლებეტაშვილის თქმით, შუკვანი იყო მამაცი, შეუპოვარი მუშარი, რაც მნიშვნელოვანია პროფესიონალი ჯარისკაცისთვის.

თამარ ლებეტაშვილი: „2009 წლის აგვისტოს ბოლოს ქუთაისის შესაბამის ბრიგადის 31-ე ბატალიონმა ამერიკელი ინსტრუქტორების ხელმძღვანელობით ავღანეთის სამშვიდობო მისიაში მონაწილეობისთვის წვრთნა დაიწყო. მუხრანი მამინ გაეციანო. ის იყო სამაგალითო ასმეთაური, მისი ბიჭი ყველა ოფიცრისა და ჯარისკაცისთვის.

გულიანი ადამიანი იყო, ჯარისკაცები ენდობოდნენ. მუხრანმა თითოეული მათგანის სატკეპანი იცოდა.

ვაჭკაცო და გამბედევი იყო. ცდილობდა, პირველი ვოფილეთი. ხშირად იქ იყო, სადაც წესით და რიგით არ უნდა ვოფილეთი. უჭირდა მართვის პუნქტში დარჩენა და იქიდან ასეულის მართვა, გული ეწეოდა, რომ მაგალითი მიეტა თუცის ასეულისთვის.

კარგი ფსიქოლოგი იყო. ინდივიდუალურად უდგებოდა ყველა ჯარისკაცს. არ უზარებოდა მათთვის დროს დათმობა. ფრთხილად აპარებდა შინძენებს, რომ არ დაეფრთხო და საქმეზე გული არ აეცრუებინა. ეს თვისება აუცილებელია მეთაურისთვის. ჯარისკაცის გაწვინება მეთაურზე დამოკიდებულია, თუ კარგი ფსიქოლოგი არა ხარ და ჯარისკაცთან საერთო ენას ვერ გამოიხატავ, მარცხი გარდაუვალია. მუხრანი ისე უფრთხილდებოდა ჯარისკაცებს, ეკვებო, რომ სხვის მაგებრად დაიდუბა. წესით, ქვეითი ასმეთაური იშვიათად მიდის, თუ რამე განსაკუთრებული არ ხდება. ალბათ ძალიან სასახუნისმგებელი მისია პქონდით, რომ პირადად გაეხევა ქვედანაყოფს. სურდა თუცის წვლილიც შეეტანა და შეიტანა კიდევ.

ბიჭებს შიმში პირობებში უწევთ ბრძოლა. ავღანეთში ურაციანად განსხევებული ტაქტიკაა საჭირო. კოალიცი-

ური ჯარების უპირველესი მიზანია თვითნაკეთი ნადებება. თალიბებსა შორიდან იციან შეტევა. ათიდან ცხრა შემთხვევაში ნადების აფეთქებას (მცხელი მაკეუბა ნასაფრების ადგილიდან. ძალიან მხელა თვითნაკეთი ნადების აღმოჩენა, რადგან ტექნოლოგიები დახეწეს. მდგომარეობას ამბობებს ისიც რომ კოალიციური ჯარებს თვზე ზელალებული დაქრავებულები ებრძვიან. თალიბების მებრძოლია 80% დაქრავებული პაკისტანელი.

უფაქრობ, ქართველმა ხალხმა უფრო მეტი რამ უნდა იცოდეს ავღანეთში წესი ბიჭების შესახებ, რათა ჯერონდ დეაფოსთი მათი შრომა და თავანწირვა. ამერიკელები დოკუმენტურ ფილმებს იღებენ ავღანეთში თუცისთვის ჯარისკაცების შესახებ. წესით კი დახმულია ინფორმაცია. ამას უფრთხილთ ეხსნა. მთ უფრო მამინ, როცა ამერიკელები და ქართველები მხარდამხარ იბრძვიან“.

გურკელებული ინფორმაციით, აშშ-ის საზღვაო ქვეითები, რომლებთან ერთად ქართველები საბრძოლო ოპერაციებში მონაწილეობენ, ის ქვედანაყოფია, რომელიც ავღანეთის თითქმის ყველა სამხედრო ოპერაციაში აქტიურად არის ჩართული.

ფურნალ „არსენალი“ რედაქცია სამხმარს უცხადებს ლიტერატურ მუხრან შუკვანის ოჯახს.

საქა ლომიძე

მლინარის ბრძოლი უორსიკმა

„ისტორიას ახსოვს ბევრი იმა წვე-
 ბული მდინარის გადალახაობის გამო“.

კერნალი ვიორჯე & მატერი
 (1885-1945)

კერნალ „არსენალის“ ფურცლებზე
 წერს განვიხილეთ განსაკუთრებულ
 პირობებში ბრძოლის თვდაცვითი ჭრე-
 ბების საკითხები, რაც ნამდვილად აღტ-
 ბურაა საქართველოს სამხედრო-პოლი-
 ტიკურ რეალობაში. ამავე დროს გასა-
 თვალისწინებელია სამხედრო ხელოვნე-
 ბის უცვლელი წესი: დამცველებს შესაძლ-
 ებოდა მოეგერიონ მონაწილედვე. უკუ-
 ავდონ ის, ბოლოს და ბოლოს, მაგერონ
 აუნაზღაურებელი ზარალი, მაგრამ მისი
 დამარცხება მხოლოდ შერეული ჭრელებ-
 ბით შეიძლება.

თუ რა მძიმე შედეგების მომტანი შეი-
 ძლება იყოს წვლიანი დაბრკოლების ფორ-
 მირების შექმნა, ენახით წყნე ახლი
 წარსულის მკვლევით.

1993 წლის სექტემბერში პოლიტიკური
 ხელშეწყობების „პრონული“ გადამ-
 ცვლელის გამო ორთხელ ტანკისა და
 მიუზუბუკი ცეცხლსასროლი იარაღის
 იმედად დარჩენილი სოხუმის დამცველ-
 ბი დიდი ხისხლის ფასად იგერიებდნენ
 რუსულ-აფხაზური ძალების გათორებულ
 შემტრევის და სელმოუთქმელი ვლი-
 დნენ დამხმარე ძალების მოხელას.
 თილისხიდან ჩამოსული პოზიციისებოდა
 და ორამრეშო მყოფი დანაკრებების
 ძალებით წამოვიდნენ შესაბამისი და-
 ჯგუფება. დაეკიანებო, მაგრამ მისი
 დაიჭრა სოხუმის დაცვის გაღებება,
 სოხუმის დაცვისა და მთლიანად აფხ-
 მეთისთვის ბრძოლის ამ კრიტიკულ მო-
 მენტში აღნიშნულ მამულ ძაღის გადა-
 ულახე წინააღმდეგობად გადავიდა
 მდინარე კოდრი. შეთარაშა მკდარი მო-
 ქმედების, მოხალისეთა გამოუცვლე-
 ბისა თუ გარკვეულ პირთა მდებარეობა
 მოქმედების გამო, ნანატრი დახმარება
 სოხუმში ვერ შევიდა, ვინაიდან მდინარე
 კოდრის გადალახე ვერ მოხერხდა, მი-
 უხვდავად იმისა, რომ მდინარის ორევე ნა-
 ბის ქართული ძალები აკონტროლებდ-
 ნენ. მონაწილედების მხოლოდ რამდენიმე
 მოხლოე ჯგუფი წვლილითი სამაღლე-
 ბიდან წარსრებად მართავდა ტანკსაწი-
 ნააღმდეგე რაკეტებითა და მხელკაღობ-
 რადა ცეცხლსასროლი იარაღით მდინარე-
 ხთან მისასვლელის გეოლოგია. მთა
 ააფიქტეს ქართული გეომარტინების რამ-
 დენიმე ერთეული, რომლებიც გაკეამ-
 ლანების სერვისა და მღვირი სავეხ-
 ლე მხარდამჭერის გარეშე მთიიდა დაბ-
 რკლებისსენ. ამან აღმოსავლეთში მყოფ

სამხედრო ხელმძღვანელობის ხელი ააღ-
 ბნა ამ ცდაზე.

1993 წლის 22 სექტემბერს ის, რაც ვერ
 შეძლო მთელმა დაჯგუფებამ, გააკეთა ვერ-
 ერთმა გაა ყარეზამუელმა, რომელმაც
 მოულოდნელობის უწყებებს, სისწრაფისა
 და გამბედაობის წყალობით მოახდინა
 კოდრის ფორსირება აქუბეთთან და
 ორამბიდან სოხუმში გადავიდა 4 ტანკი
 და დაახლოებით 300 მებრძოლი. თუკე
 ეს უკვე არასაკმარისი იყო შექმნილი
 მდგომარეობისთვის.

საბრძოლო მოქმედებები თანამედროვე
 ომებში გამოირჩევა გაბედულებითა დაძა-
 ბულობით, მაღალი ტემპით, დახიანების
 დიდი ხარისხით მათთვის დამახასიათებ-
 ლაა მხარეების სწრაფი დაახლოება
 ორმხრივ ინტენსიური საცეხლე ხელო-
 ქმედებებისა და დამსრუბი დარტყმებით.
 ჩვეულებრივით მოეღვენება შემხვედრი
 ბრძოლების სისხრევე. საბრძოლო მო-
 ქმედებების წარმატებით წარმართვის
 მნიშვნელოვანი ფაქტორია ძალებისა და
 საშუალებების ეფექტური, მჭიდრო და
 უწყვეტი ურთიერთქმედება, ხელი არსე-
 ბული სხვადასხვა საბრძოლო სისტემის
 რაციონალური და კომპლექსური გამოე-
 წენება.

თვდაცვისა და შერევის შესაბამისად
 საომარი მოქმედებების ტრადიციული
 დაფორ უკვე სრულად ედარ ასახეს შე-
 იარაღებული ბრძოლის ხასიათში მომხ-
 დარ ცვლადების – ტანკური გახდა თე-
 დაცვით-შერეული მოქმედებები. თე-
 დაცვითი ოპერაციების მთელი ინტერ-
 არეული იქნება შერეულთან. ზონალურ-
 იმეტიერა, კრული ბრძოლის დომინარე-
 ბის პირობებში საბრძოლო მოქმედების
 მოძილერობის გასრდას უწყვეტი ფორ-

ტების გარეშე მაღალმანერული ხასიათი
 ეწება. ბრძოლამ მოძრევი დაჯგუფების
 შეგნისას, იხინი შეეცდებიან თეი აარი-
 დონ სწორხაზოვან ფრონტადურ მო-
 ქმედებებს გამაგრებული თვდაცვითი
 ხელელების მამართი და მაგერონ დარტე-
 მა მონაწილედებს ყველაზე მოულოდ-
 ნელ მონაკვეთებში.

ისტორია უფროცნებს, რომ კამპანიე-
 ში შირად ეგერი შერე დრო ეთბობა შე-
 იარაღებული ძალების მიერ ბუნებრივი
 წინაღობების გადალახვის, ვიდრე მონი-
 ნააღმდეგის თვდაცვის დაძველა.

საქართველოში მწველდ მოიძებნება
 მანერის დერეფრები ან კომუნიკაციის
 ხაზები, რომლებიც თეიისეული იქნება
 სხვადასხვა ხიდის, ხეობების, კანიონების,
 არხების, მდინარეებისა თუ ხელოვნური
 წინააღობებისგან, რაც მონაწილედებს
 შესაძლოა გააძლიეროს ტანკსაწინააღ-
 დგეო ესკარპებით, კონტრესკარპებით
 და სანტიონო ფიქტადი წინააღობით. ამ-
 დნად, მახსენებინადად მოეკონია განიხი-
 ლით ბუნებრივი თუ ხელოვნური წინა-
 ლობის გადალახვის ისეთი როული სახე,
 როგორცაა წვლიანი დაბრკოლების
 ფორსირება.

ტანკებისა და ქვეითთა საბრძოლო
 მენქანების გაუგებრე მოქმედება, ნელი
 გადაადგილება, ქვეითისათვის დალიდუ-
 ბა, როგორც წესი, თვდაცვითი მყოფთ
 საშუალებას აძლევს მოეგონ დრო, მომხ-
 ილონ რეზერვს, შექმნას ახალი თე-
 დაცვის ზოლად და ეთმდერება გამოე-
 მონ საცეხლე საშუალებები. თეი ადრე
 ტანკების სწრაფად გადაადგილებისას
 ქვეითთა შეძლებოდა ჩამორჩენდნენ მთა,
 თანამედროვე სამხედრო ტექნიკის განე-

თარბის შემთხვევა ეს პრობლემა მნიშვნელოვნად გააძვივრებდა — თანამედროვე ქვეითა ქვეანაყოფები ძალიან მტკობიანია, შესაბამისად, არსებობს ყველა წინა პირობა, რათა უსაფრთხოდ გაეღებოთ გადაღებულ იქნეს თავდაცვის ტექტიკური ზონა და ჩანაძობის მონივრულად ახალ ზღვრებზე გამოაგრობა. ტანკების ბრძოლის ელემენტების უფრო ფართო შესაძლებლობები აქვს და ამიტომ ელემენტების ტექტიკის გადამწყობი დამრტყმელი ძალად, ამავე დროს ყველზე სრულყოფილ საბრძოლო მანქანებსაც კი არ შეუძლიათ გულასკინი დამოუკიდებლად მოქმედება; ყველაზე მძლავრ ტანკსაც კი გაინადგურებს მჭინძადავად. თუკი ჯეიმსტრანსპორტიორები არ მოაყენებენ ქვეითებს ბრძოლის რაიონში და ტანკების ერთად არ მოახდენენ გარდევას; შეტევა განვითარდება წელი ტემპით თუკი ხიდგამდები და საბრძოლო საინჟინრო ტექნიკა არ უზრუნველყოფს ჯეიმსტრანსპორტის გადაადგილებას. ურთიერთმარადმჭირის კონცეფცია უაღრესად მნიშვნელოვანია განსაკუთრებით ჯეიმსტრანსპორტ და მჭინძაზე ურთიერთობების ოპტიკაციის წარმატებისთვის.

რამდენჯერ უნდა ვაკმათითო ტანკების რაღაც თანამედროვე ბრძოლის ელემენტსა და ურთიერთობის შუამდგომლობის სისტემაში ურთიერთობის არსებობის ტანკები უფრო უსწრაფად სარბილად ჰგავს უფროსი, რომელიც ისევე ეფექტურად უზრუნველყოფს ჯარების შესაძლებლობას, გაარდობს მჭინძადავად მჭინძადავად თვითდაცვა, მოიძიონ უპარატესობა, მაინდომი მდგარი მობოლო თუ დაიცვის ორგანიზება, მჭინძის მალდამანვერული საბრძოლო მოქმედებები. სწორედ ტანკების სწორი გამოყენება გან-

საზღვრავს ბრძოლისა და ოპერაციის როგორც მიმდინარეობას, ასევე შედეგს. ამავე დროს ნათელია, რომ აუცილებელია მათი გამოყენების მეთოდების შემდგომი განვითარება.

გამომდინარე ტექტიკური-ოპერაციული ვარსიებიდან, დაბრკოლების ხასიათიდან, გადასავალი საშუალებებისა და კონსტრუქციების მხედვით განახლებებზე გადასვლის შემდეგ სახეებს:

+ სადესანტო — სტაბილი თვითმავალი სადესანტო გადასასვლებით, საშინაო ფლოტის, სადესანტო და ადგილობრივი მცურავი საშუალებებით, ცურვათ

+ ბორნული — თვითმავალი ბორნული, პონტიონური პარკიდან აქრობილი ბორნული ადგილობრივი მასალებით და მცურავი საშუალებებით შექმნილი ბორნული

+ სახიდე — სტაციონარული ხიდებით, მცურავი, დაბალი და მაღალი წყლის ხიდებით შექმნილებული ხიდებით, ფანების (ერთად შეჯრილი ხის მორები ან პლასტიკების ბილები) გამოყენებით

+ ფრებიტი გადასვლით

+ ყრულები გადასვლით
 კიწრა (100 მ-მდე სიგანის) წყლიანი დაბრკოლებები ჩვეულებრივ ფრების მცურავი ჯეიმსტრანსპორტი ასევე შექმნილებული საყრდენი ხიდების გამოყენებით გადასვლაზე, ხოლო საშუალო (250 მ-მდე), ფართი და მსხვილი დაბრკოლებები (250 მ-ზე მეტი) მცურავი ჯეიმსტრანსპორტი, გადასავალი-სადესანტო საშუალებებით და ბორნებით პონტიონ-ხიდური საშუალებების არსებობის შემთხვევაში იყენებენ კომბინირებულ (მცურავ) ხიდებს.

წყლიანი დაბრკოლების ფორსირება არის საბრძოლო მოქმედების ერთ-ერთი ურთულესი სახე და გამოყენება, როდესაც დაბრკოლება გადაიღობება მჭინ-

ნაადამდეგის ინტენსიური კონსტრუქციული შუქების პროცესში ან როდესაც მას შორის (საბრძოლო) ნაპირი გამოყენებულ იქნება.

ფორსირების უარყოფითი მხარეებია შეტევის დროს წინა ხაზზე ტანკებისა და ჯეიმსტრანსპორტის მასივობის გამოყენების შემდგომი შესაძლებლობა. ასევე გასათვალისწინებელია, რომ წყლიანი დაბრკოლების რაიონში არსებულად პიდროტექნიკური ნაკვების გამოყენება შესაძლებელია მოლიანად დაბრკოლების რაიონში, რაც ძალზე ვაითრებს საინჟინრო საშუალებების გამოყენებას.

ფორსირების დამყვების დროდ („ზ“) ითვლება მომენტი, როდესაც პირველი ემულიანი ქვეანაყოფები მოსწვდებიან საკუთარ ნაპირს (შედეგით ხიდზე). ეს ხდება შენაკრის პირველი ემულიანის მცურავი (მორ) ნაპირზე გადასვლის შემდეგ.

წინააღმდეგობის ფორსირება შეიძლება სამი მეთოდით

+ სვლიდან, როდესაც აუცილებელია შეტევის ტემპის შენაკრის (შედეგით) ლეგებზე ხევა იცეხლის თანხლებით, რაიონის დროსაც დაიწყებს მნიშვნელობის იქნის საერთო ხიდის ელემენტის სისწრაფე და ეკაბების დაიცვობა;

+ წინასწარი გვეგზომობიური მომზადების შემდეგ (ბორცვლებზე საკრის რაიონის არსებობის ან სვლიდან გადასვლის ცდის მარტვის შემთხვევაში);

+ ფრულიან, როდესაც აუცილებელია წარმოადგენს მონივრულად და დაიკავებენ ნაპირზე ინფლტორები.

ამ მეთოდებს შორის განსხვავება ძალიანად ის არის, რომ სვლიდან ფორსირებისას ხორციელდება ქვეანაყოფების დაბრკოლებისთანავე მახლობლის შესაბამისად, მას წინ ვარების ხანგრძლივი შეტევის ხაზზე გვეგზომობიური მომზადებით დაბრკოლების გადასვლაზე გულისხმობს მონივრულადგვით მჭინძრა საბრძოლო კონსტრუქციის პირობებში დეცაბულიად დაეგვიდნ და გაბარებულ მოქმედების, ხოლო ფრული — მჭინძადავადგვით კონსტრუქციის ხაზზე გადასვლის და საშუალებების შორ ნაპირზე შექმნილებული პროცესებისა.

გადასვლის მეთოდს მეთური ირრებს საბრძოლო ვარსიებიდან გამომდინარე, არსებული დროისა და საშუალებების მხედვით მჭინძლური ფრულიანისა და მოლეონტების მიღწევის აუცილებლობა ამნიდან და გათიანების პირობების გათვალისწინებით ასევე წინააღმდეგობის ხასიათისა და სართულის შესაბამისად, საქართველით წყლიანი დაბრკოლების მისახაობებულობისა და ოპერაციული ვარსის გათვალისწინებით (სასწრაფო უპარატესობის არარსებობა, შეხედული რესურსების და ა.შ.) ქართლი შეიარ-

აღიბო ძაღლებისთვის სვლიდან ფორუ-
ლი ფორსადგა უნდა წარმოადგენდეს
წინაღობის გადალახვის ძირითად შუაობს.

ფორსირება სვლიდან

შტურმის ორგანიზებისას, წინაღობის
სვლიდან ფორსირებაზე გადამწყვეტილია
მთავრობა რუკებზე და უსტრუქტურა წინ-
აღობასთან მახლობლების პერიოდში დაზ-
იერების, მიწინავე რაზმისა და აინგარის
და მისი მონაწილეები მონაწილეების შე-
საბამისად. ამ პირობებში ფორსირება
ხორციელდება ჩვეულებრივ იმივე სა-
ბრძოლო წყობის, რომელიც პრეცედენტი
(კლასიკური ბატალიონი) აწარმოებს
შტურმში.

გარეშობიდან გამომდინარე, სვლიდან
ფორსირების დამატებითი მომზადების-
თვის ბრძოლის უბნზე დაახლოებით 6-8,
ცალკეულ ბატალიონის 4-6 ხუ.
წყველმხრივი მომზადებისთვის - აღნიშ-
ნულ დროზე მეტი. ფორსირების ორგანი-
ზებისთვის ბრძოლის (კლასიკური ბატალი-
ონის) ენაშენა სწავლის რაიონი უშუალოდ
წინაღობის სახლობს ან მისგან 20-40 კმ-
ის მოშორებით.

უკანდახეული ან ხილრმიდან გად-
მოადგილებული მიწინააღმდეგეებისთვის
წინაღობაზე გასვლის დასწინავე შტურმის
ძაღლებისგან მოითხოვს დაეყოფნებულ მო-
ქმეობას, თანვე რაც უფრო უახლოვებ-
თან წინაღობას, მათ სწავლა უნდა იყოს
მოძრაობის ტემპი, თუკი მიწინააღმდეგე
ერ ახერხებს უკანაში წინააღმდეგობის
ორგანიზებას ახლო ნაპირზე. შტურმზე დაზ-
იერების წყობიდან კლანობურ და უკო-
ლებო გზებით უახლოვდებიან წინაღობას.
ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია მიწინავე
რაზმში ან აინგარდში შტურმილი იქნეს
საიერიშო ხიდეგამებში, რათა საბრძო-
ლო კომპონენტებს წინააღმდეგობის გას-
ვლისთანავე შეუძლებლად გადაკვეთონ
ხიდეგი და გადაღწიონ მორ ნაპირზე ასევე,
უკანაღმდეგე სადამზერო პატრულების
(შინაობის) გამოყენებით მარშრუტების,
წინააღმდეგობის და მიწინააღმდეგის დრო-
ული გამოფენა.

წინააღმდეგობის მახლობლების დაზ-
იერების მიერ შორი ნაპირის მიწინააღ-
მდეგისგან თავისუფლების დაგეგმვის შემთხ-
ვევაში, დაუშვებელია ტემპის დაგდება,
კინადაც მტერიც აწარმოებს დაზიერებას
და შტურმი დაზიარების გზაზე შესაძლე-
ბელია აეროშობილურა დესანტის გად-
მოსვლა ან დისტანციური დანადგე საზი-
შე მიმართულებების გადაკვეთის მახინთ
სადამზერო პატრულები (შინაობის)
წინააღმდეგობის გახვლისთანავე თავის
ძაღლები გადადიან მორ ნაპირზე და გა-
საგრძობენ დაზიერებას მიწინააღმდეგის
რეზერვების გადმოადგილების დროული
აღმოჩენის მახინთ ხიდეგი მათ შესაძლე-
ლობაში მოქმედი საინგინერო შინაობის

შტურმზე წინააღმდეგობის და არსევი ხიდეგი
ძაღლების მოსახერხებელ ადგილებს.

სვლიდან ფორსირებისას შტურმში
ძაღლები უნდა დაასწრონ მიწინააღმდეგე-
ს და დაიკვირონ მორ ნაპირზე არსებელი
გადასახლებული და პლაცდარბები უფრო
აღრე, კიდრე ამას მოახერხებს მიწინააღ-
მდეგის უკანდახეული ძაღლები. განსაკვირ-
ებელი ყურადღება ეთმობა წინააღმდეგობის
გასვლის მოულოდნელობას. ეს საშუალებ-
ას იძლევა საერთო შტურმის ტემპის დაუ-
ჭვეთებლად გადალახვის დაბრკოლება
ნაღლები ძაღლისა და საშუალების დანაკარ-
გით. შტურმში წინსვლის განვითარების
ინიციატივის შენარჩუნებით

მიწინავე რაზმისა (აინგარდის) და
მიწინააღმდეგის რეზერვების წინააღ-
ობისგან უნიფორმულად გახვლისას იქნება
შემხვედრი ბრძოლა და უდღევის მნიშ-
ვნელობა ენაშენა ინიციატივის ხელში
ჩაგდებას და შენარჩუნებას. ამ დროს ორევე
შხარე ცდილობს წინააღმდეგობის გასვლის
დასწინავე. შტურმზე, უნიფორმულა ვწრე-
ბა იმ შხარეს, რომელიც გამოიჩინეს მტრ
სისწრაფეს. შტურმზე დანაკარგები უნდა
შეეცადონ წინააღმდეგობის ფორსირებას და
პლაცდარბის დაკავებას მიწინააღმდეგის
ძირითად ძაღლის მახლობლად.

შუაგური შემთხვევაში მიწინააღმდეგე-
სე შეძლება დაასწრონ შტურმე შხარეს
და წინასწარ მოაწყოს დაეკი წინააღობის
გასწრაფე ამისთან, თუდაეკი შეიძლება
იყოს მოუშაბებელი ან წინასწარი მომზა-
დებით პირველ შემთხვევაში შესაძლებ-
ელია მიწინააღმდეგის როგორე უკანდახ-
ეულმა ძაღლებმა, ასევე ხილრმიდან გად-
მოადგილებული რეზერვების წინააღობის
დაეკი მოაწყონ.

ნაქმრეად დაეკიებული თუდაეკი ხა-
სითიდან: არასრული შხადაეკიების და
დაეკიეფიებელი მეტრაობის ხარისხით

არასკინარისად განვითარებულ და ორ-
განიშნებული ცეცხლის სისხვეთო სუსტი
საინგინერო მონაწილეობით ნაქმრეად ორგანი-
ზებულია მოთავითქმედიობა და
ანამდეგად მართობი ადგილმდებარეო-
ბის სუსტი ათვისებით. ამ პირობებში წინა-
აღობის დაეკი უბნებს შემთხვევაში ორ-
განიშნული იქნება ფართო ფორსირებე. ეს
გარეშობა საშუალებას იძლევა წინააღ-
ობის სვლიდან ფორსირებისთვის, თუკი ამ
ამოცანის წარმატებით გადაკრა მოითხო-
ვს მტრ საეცხლე საშუალებას და მიწინა-
აღმდეგის თუდაეკის საიბლო დაორგუ-
ებას.

კინადაც მიწინააღმდეგის თუდაეკის
ერთანობის დაღრევის მახინთ წვლიანი
დაბრკოლების გადალახვა, როგორე წესი,
ფართო ფორსირებე ხდება. ამ ეტაპზე საერთო-
საეკინარო რეზერვები არ გამოიყოფა.
თუკი მიწინააღმდეგის მიერ დაეკიებული
ნაპირზე გამოიკვეთება წინსვლა შხაგური
დაღრევის მიმართულებით. შხაგური ქმის
რეზერვს ნაკლებპერსპექტიული მიმართუ-
ლებებისგან გამოსორღილი ძაღლები
ამ შემთხვევაშიც კი, თუკი მიწინააღ-
მდეგის მიერ წინააღობის დაეკი წინასწარ
არის ორგანიზებული და დაეკიებულია,
შესაძლებელია სვლიდან ფორსირება, განსაკვირ-
ებელია შტურმის დაიდა საეცხლე უნიფორმის
ან დამით ფორსირების დროს.

მიწინააღმდეგის მიერ წინასწარ მო-
მზადებული თუდაეკის პირობებში დაბრ-
კოლებას (წინააღობის) ფორსირებისას
გადალახვის მიზნით ეთხილვა გარღვე-
ვის მიზნით სეგანებს. ნაქმრეად მიწინა-
აღობის თუდაეკის შემთხვევაში ფორსირ-
ების მიზნით ეთხილვა შტურმის ზო-
ლის სეგანებს.

მორ ნაპირზე პრეცედენტი საბრძო-
ლო ამოცანაზე განსახლებული პლაცდარ-

მის დაკავება 5-6 კმ ხიდრბოთ, რაც მჭინადადღვეს საშუალებას არ მისცემს, გამოიყვანოს ტანკსანიანდღვეო მართავი რაიკეტი და ეთხალღვეო დამინებადი მაღალი სიხუტის იარაღი; ბატალიონის დივიზიის 2-4 კმ ხიდრბოს პლაცდარმის ასაკება, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს ხიდრბოს გაღება და მჭინადადღვეისთვის გადასასკეღველზე დამზერის აღკვეთა სახმელეთო საოვალღვილო ჰუნტრეზინდან.

ბრიგადის ფორსირების მომაკვეთი წყღვეღველზე შუიკვის 2-3 კმ სიგანის საბატალიონი 2-3 მონაკვეთს, რომელითა ფორღვეღველზე ორგანიზებულა ძირითადი და საოვალღვილო გადასასკეღველი. მათი უშუაღლო დაღვიისთვის შუ-2 უშეღრბის ქვედასაღვერებისგან გამოიყოფა ტანკსანიანდღვეო და პერსონალდღვეო გადასატრანი საშუაღვლებით აღჭურღველი საგერღვეო ჯღვეუები.

ფორსირების დროს ბრიგადის შუიკე უშღვინი (საერთო-საღვიბო რეზერვ) სწიფს რაიონს ჰეღვის წინაღღვიბად 15 კმ მანძიღვე, ცღვეღველ ბატალიონი - 6 კმზე.

სღვიდან ფორსირების დროს საბრღვილო წიღვის ორგანიზება წარმოებს ქვედანდღვეო რეზერვებისთან მახიღვიბისას. ამისთან, უნდა გათვღვისწინებულ იქნეს მჭინადადღვეის განადღვერება ახლო და შორ ნაპირზე დამრკეღვლების (წინაღღვიბის) ხასიათი, გადასაღვენი საშუაღვლებების არსებობა და ა.შ. ბრიგადის ცღვეღველ ბატალიონის) საბრღვილო წიღვა ორი უშღვინითა, ხიდღვამღვება ქვედანაყოფი უნდა გამოეზღვენებულ იქნეს მხოღვოდ მთავარი მიმართღვილებით.

დამრკეღვების (წინაღღვიბის) მისაღვეოშების მჭინადადღვეის საბრღვილო დაღვის განადღვერების მიზნით პირღველი უშღვინების დაწყოღვიებიდან გამოიყოფა უნგარღვი ან მჭინაღვი რაზმი.

საბრღვილო ფორსირებისთვის სღვიდან წინაღღვიბის გადაღვეთა საინჟინრო წინაღღვიბის გარღვეღვის აინტრეღვი, ვანიადან ძღვიბი ასღვეი იფოღვან მხარდაღვერის, გარღვეღვის და მოიკრემუ რაზმებღად, მოიხიღვიო მჭინადადღვეის დათრეღვის, გავკმაღვიბებისა და საბრღვილო და საბრღვილო მომსახურების უზრუნველყოფის გადაღვიბების ძირითადი საშუაღვლებად საინჟინროსატრანი ხიდღვამღვერები, რომღველ მანერეღვებს გარღვეღვის ძღვიბის შემადღვენლობაში.

სასაღველო ტაქტიკური ჯღვეუი, როღვირღვი ძირითადი ძღვიბის შემდღვერღვილი ნაწიღვი, მხად უნდა იღვის შემდღვი ფუნქციების შესასრულღვლებღად:

მოიერიშო ძღვიბი

დანაყოფები, რომღვიბიღვი საიერიშო ხიდღვამღვებების (მეღვერღვი ტეკნიკის,

სონტრენების) საშუაღვლებით რღვეღველს იერიშით გადაღვეთენ. ის წყღვეღვლებზე დაიკავებს შორი ნაპირის უახლოეს იბიღვიტებს (მეარსრუღვის ამოღვიბას), რითაღვი უზრუნველყოფს გაზიღვიბის საშუაღვლებების დაღვეთა და მათზე ძირითადი ძღვიბის გაღვისსღვილას.

მხარდაღვერის ძღვიბი

ძირითადღად შედგება საინჟინრო ქვედანაყოფებისა და მართავის ეღვემუნტრების, ასღვეი ინიშნება გადაღვიბის მაციონტრინღვეღვილ შტაბი (კომუნდანტი). ძღვიბი ამზადღვეტ გადაღვიბის ადღვილს, ხიდღვამღვებს და წარმართაღვენ ძღვიბის მომზადობას გადაღვიბის საშუაღვლებზე. შეოღვირმა შესასღვეღვილა მხარდამჭეური ძღვიბი განაღვეღვის მოიკრემუ კომპონენტის საბრღვილო წიღვაში, რათა ინიერიშმა უშუღვილოდ მიღვიონ მონაწიღვიობა იერიშში.

პლაცდარმზე მოქმედების ძღვიბი

აგრბეღვის პლაცდარმის გაფართოება და შემღვობი იბიღვიტის (ამოღვიბის) იერიში (შესრუღვება). შუიკე უშღვინის გადასღვის შემდღვი, ქვეითი ეღვემუნტრე აინდრს შორი ნაპირის გადასასკეღველების ღოკალურ დაღვიბას; როღვისაღვი ხიდღვამღვებზე გადაღვი, ეღვიკვერ ხიღვის და აგრბეღვტ წინსღვილას.

მიღვილის და მხარდაღვერის ძღვიბი

ძირითად ამოღვიბას წარმოადღვერს მოიკრემუ ძღვიბის მხარდაღვერა შორ ნაპირის და უახლოესი ამოღვიბის შესრუღვებისას. მხარდაღვერა ხიღვა დაღვიბში შეოღვი მჭინადადღვეის პირდაპირი და არაპირდაპირი ცღვიბლის საშუაღვლებით დათრეღვიო, გავკმაღვიბების საშუაღვლებით ადამრკეღვის" გზით ეს ეღვემუნტრე მხად უნდა იღვის მოიერიშე ძღვიბის ფუნქციების თღვის თღვე ადღვიბისა და შტღვიტის გაგრბეღვისსღვის. ისინი მიკვეღვიბან პლაცდარმზე მოქმედ ძღვიბის და მას შემდღვი, რაღვი პლაცდარმზე ხიღვი წაიღვეღვიტ, აგრბეღვტნ შტღვიტის შემღვობი მიზნის მისაღვეღვილად.

გეგმომომიერი ფორსირება

თუკი დამრკეღვა (წინაღღვიბა) ხღვიდან ურ იწნა ფორსირებულ, ბრიგადი (ცღვეღველ ბატალიონი) წიღვის წინაღღვიბისთან მოიკრემუ ძღვიბს დამატეზიბით მომზადების შემდღვი მეღვირ დროში ან ყოღვეღვნიბით მომზადებით შედღვირბით ხანგრღვილო ვაღვიბში გაღვისი. ამ შემთხღვივაში ფორსირება შესაღვიბეღვილა მჭინადადღვერისთან უშუაღლო შტღვიბით ან ხიდრმიდღვიან გადმოაღვიღვიობით შესაბამისად, ნაწიღვიბს (ქვედანაყოფებს) ენიშნებათ სწიფიხი რაიონები ფორსირებისთვის როღვირღვი უშუაღლო

დამრკეღვებასთან ქწინდღვიტეზიოზრღვი ასღვეი მისგან 2 კმ-ის დაშორებით ფორსირებისთვის წინაწი ხღვიღვი ინიშნება 1-2 კმ-ში, ხოლო წინაღღვიბისთან უშუაღლო საიხიღვიტს 100-300 მ-ში დამრკეღვების (წინაღღვიბის) კიღვიდან.

მდინარის მომზადღველო ფორსირება იფოღვი 5 ფიღვი:

1. მდინარის გედაადღვიება - ფიღვა მოიერიშო ახლო ნაპირის ფარღვეღვიში არსებულ იბიღვიტზე შტღვიტისა და დაღვიტებისგან;

2. მდინარის გადაღვატ - მოიკვერ სახმელრო ერთღვილის მიღვი მდინარის გადაღვიტის და შორი ნაპირის იბიღვიტის დაღვიტებას, რითაღვი უზრუნველყოფს გადასასკეღველების პირდაპირი დაშინღვიბით წარმოღვილო ცღვიბისგან დაღვიბას;

3. პლაცდარმის გაფართოება - იმ უშუღვეღვიო იბიღვიტების დაღვიტება, რითაღვი აკვეთენ მომზადღვეღვის მხარდაღვი როღვირღვი პირდაპირი დაშინღვიბით ცღვიბის, ასღვეი დაღვიტეღვიება არაპირდაპირი ცღვიბის წარმოებას;

4. პლაცდარმზე გამღვერება (პლაცდარმის დაღვიბა) - დაღვიტეღვი პლაცდარმის დაღვი მჭინადადღვეის კონტრეზინტეზიბისგან;

5. შტღვიტის გაგრბეღვა - ბოღვი ფიღვა, რომღვის დროსაღვი რეზერვების შტღვიტით შტღვიტე ძღვიბი აგრბეღვტნ შტღვიტის შემღვიბი მიზნის მისაღვეღვილად (ამოღვიბის შესასრულღვლებღად).

ფორსირების დროს შორ ნაპირზე გადასღვილ დანაყოფები და შეოღვიტის მხად უნდა იღვიტნ საბრღვილო მოქმედების წინამღვიღვილ სწრაფღვი ცღვილ გარეღვის პირობებში. ხინარღვი ქვედანაყოფის შეოღვიტის არ ეწნებათ ეკვიბო ხიდღვიენიღვიობისთან, ამდღვირღვი მათ მოიხიზღვიბათ მაღალი ინიციატეზია და დამოიკვერბღვილად მოქმედების უნარი.

ფარღვილო ფორსირება

შესასღვეღვილა იღვის როღვირღვი ხღვიღვიდან, ასღვეი გეგმამომიერი მომზადღვიობი როღვირღვი წიღვი, ამის აკვერბს ბატალიონზე მეღვირ ზოზის ქვედანაყოფი, ვანიადან ურთღვიღვი ამოღვიბან ბრიგადის ზოზის შტღვიტის მჭინადადღვიტისგან იფოღვილო გადაადღვიტება და ფორსირება. გამოიწნება მხედღვილობის შემდღვიღვილ პირობებში (დღვე, სიხღვი), როღვირღვი დამოიკვერბღვილად, ასღვეი მხიღვილამსიტეზიბით ფორსირების შესასღვეღვილ ნაწიღვილად. იმ შემთხღვივაში, თუკი მჭინადადღვერღვი აღმოარღვიბან დამრკეღვების გადაღვიბების მეღვიღვიობას, იფოღვილო ფორსირება გრბღვიღვიბა გეგმამომიერი ფორსირების პროცედურების დაღვიბით

რამდენიმე პირობა, რაღვი განსახიღვიტს წიღვიბის დამრკეღვების ფორსირების შედღვიბანობას:

+ სხვადასხვა ტიპის საბრძოლო ტექნიკის, მათ შორის, გადაღების საშუალებების განვითარებამ და ვაეუმში დანერგვამ დაბრკოლების მნიშვნელობა არ შეამცირა.

+ საბრძოლო მოქმედებების დამოკიდებულება სხვადასხვა ტიპის წინაღობასთან განპირობებულია აღნიშნული ტიპის დაბრკოლებების გადასალახად ვაეუმტექნიკის გამოყენების გარშეულით, მანერის შესაძლებლობის შეზღუდვით, იძლეობთ შეზღუდული შტეკვის ტექნიკა და ძალების კონცენტრირებით დამცველი ცეცხლის თანხლებით

+ წინაღობის გადაღების შედეგიათა ეფუძნება ფორსირების მოშაღების ფარგლებს, გადასალახი საშუალებების თვსორებასა და მათი გონორულ მანერებას, ფორსირებას ხელს უწყობს მოქმედების მოულოდნელობა, პლაცდარბების ელვისებური დაკავება და მონააღმდეგის თვსაღების სიღრმეში შტეკვის დაუერებელი განვითარება.

+ წინაღობის ფორსირების დეტალური ორგანიზება მიადწეა ფორსირების მონაკვეთის და გადაღების სქემატების გონორული შტრეკით, მათი დროული მოშაღებით, შესაბამისი ძალებისა და ნათელი ამოცანების დაბით მათი ქმედების შთონებებით, განსაკუთრებით — მარ ნაირზე, ევლას სახის უსრულყოფითი უსწევრა და შგრადა მართვით

+ წინაღობების მოულოდნელი ფორსირება და პლაცდარბის ელვისებური დაკავება ხელს უწყობს საბრძოლო მოქმედებების პროვიერებას საბირისბირი ნაბრზე და შტეკვის მონააღმდეგის თვსაღების სიღრმეში გადატანას, დწეებული ფორსირება აუცილებლად უნდა განვიორბეს უსწევრად და მაღალი სიქარით მარ ნაირზე ძალების შუღმით გადასორილით რაც მისიქს მონააღმდეგებს ვარს შთავისა და წინააღმდეგობის ორგანიზების საშუალებას.

+ ხიდური გადასასვლელები გამოორბევა ევლასზე მაღალი გამტარუნარიანობით, აძწენდ წინაღობის გადაღების ტემპი ხიდების გამოერებით მნიშვნელოვან უფრო მაღალი, ვფრე სხვა მეთოდი (მაგ. ბორჩებით ტექნიკის გადაყვისანგან განსხვებებით, არ საქაროებს ნაქტირობისა და გადმოქტირობის რთული პროცედურებს).

+ ტანქებიან მონერებ ხაზის საბრძოლო მანქანების კომპლექსზე გადასულა წინაღობის ფორსირების სქარადში ვაეუმსატგანო კომპონენტის საშუალებას მისიქსმ შეამციროს მონააღმდეგის ტანქსანააღმდეგეო საშუალებების საცეხზე სეპოქმება. ასეთი კომპლექსის საუფრეუბს წარმოადგენს ძვითადა ტანქო, კომპლექსში შუგული საბრძოლო მანქანა და საერითი ხიდგამბეტი, შექმ

ნილი ძირითადი ტანქის ბახახე და რამულითა აქტი მანერირებისა და დაცულობის თფე შესაძლებლობებს. მათ შგე ძვლებით იმოქმედონ წინა ხაზზე კრითან საბრძოლო წყობით და შტეკსტერ ვრომონის შგადრო უსთაროქმედების პროცესში.

+ შესაძლებლობიდან გამოომდინარე შთავსებას აუცილებლად უნდა შექმნან საინერბო ძალებისა და საშუალებების რწეებური, ბრბოლის დროს გახარჯული საინერბო რწეებები ასეე აუცილებელია განახლდეს გამოავითსუფლებული ძალებისა და საშუალებების ხარჯზე.

+ ვაუბედავი მოქმედება მონინააღმდეგის შტერ კონტროშობის ძალების პირობებში, ასეე როგორც, საკუარი ნაბირისტერ უკან დაწევა, შტეკვის ნაშლის უსწევრაი წინა პირობაა.

+ უშუდგეო მცდელობის შემთხვევაში, ცდა აუცილებლად უნდა განშორდეს, შგარამ მონინააღმდეგის წინასწარი საცეხზე ნახშობის შუღმდ, ან გადატანად იქნეს იმ მონაკვეთზე, სადაც ემბეტება მიდწეულია.

+ საბრძოლო საინერბო უსრწეელოეთა ძირითადად განახიზდება როგორც ტაქტიკური დონის საბრძოლო უსრწეელოეთა. ახალი შესაძლებლობები საშუალებას იძლევა საინერბო საბრძოლო შმარდაჭერა ვაინარდის ოპერატიული მანერების მიდწევის დწეებე.

+ ჩატარებული წირონებისა და საბრძოლო მოქმედებების ანალიზი გეონერებს, რომ:

- ადეკატური საინერბო შმარდაჭერის გარეშე მონინააღმდეგის ცეხლქმე წინაღობების გადაღების შესწევამო შთოთ საერითი ქვეანაყოფების დანაკარგში 50%-ის შეიძლება მაღლიობს;
- წინაღობის გადაღების ტემპის შექმნებაში თწლადე დამტებობით 5-7 წი-

თი შეიძლება ნაშლის ძვლიანი შტეკვი და გამოიყონ დიდი დანაკარგი;

- ხიდგამბეტი ქვედანაყოფის პირადი შეიძვეწრლობა მოითხოვს ვაეუმით დაყუდობას;

- საერითი ხიდგამბეტი მოქმედებისას ფარგლობისათვის ვაეკმლიანების ევლასური გამოერება იძლევა წარმატების დაახლოებით 80%-ის გარანტას.

შთვლილისა და საქაროებობი წარმოებელი საომარი და საბრძოლო მოქმედებების ანალიზის შედეგად რეკომენდებულია:

1. მოშაღდეს საინერბო ვარების ქვედანაყოფები საქაროებლობის რთული რწელების კონტრეტულ პირობებში სამოქმედო;
2. უსრწეელოეთად იქნეს საინერბო დანაყოფები, განსაკუთრებით ტაქტიკური რწელობა, თანამდწრეუ დაეკუმწენული საინერბო ტექნიკათა (მათ შორის საერითი ხიდგამბეტი) და კვიზრებაშულის საშუალებებით;
3. თითოეულ ოპერატიულ მიმარბელებზე შექმნას საინერბო ბატალიონი, ხოლო ოპერატიულ რწეებებში — ერთი საინერბო ბრთვება;
4. ვაინარდის საშხლო ნაწილებსა და ქვეანაყოფების პირადი შესაღწელობის საინერბო მოშაღების დწეე თანამდწრეუ საინერბო ტექნიკის ათვისება;
5. საეულ სწეულებსა და წრთონების პროცესში ვითაღმწეებულ იქნეს ინტინერ-შესანერებში ავტოლობრიე მსაღებისა და არატრადიციული მეთოდების გამოყენების უწარწეეების ამაღლება.

პახტბანძი კახანანძი
ბრთვადი გენერალი
გენერალური შტაბის
კოფული უფროსი

საქართველოს საგარეო დაფორმების მითი და ხეაოობა

(გაგრძელება)

ნოე რამიშვილი 1921-1930 წლებში

ემიგრაციის პირველივე დღეებიდან ნოე რამიშვილი აქტიურად ჩაება ბოლშევიკური ხელისუფლების წინააღმდეგ მამაკრიული ღონისძიებების ორგანიზებაში. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ იმ პერიოდში რამიშვილი ქართულ პოლიტიკურ ემიგრაციაში განსაკუთრებით გამოირჩეოდა არა მხოლოდ ბოლშევიკებთან ანტიბოლშევიკური შეწყობილობით, არამედ კონკრეტული ანტიბოლშევიკური ოპერაციების დაგეგმვა-ხადაზვერვით.

საქართველოდან წასვლის პირველ წლებში პოლიტიკურ ემიგრაციაში სივრცეს თანამშრომლობა და ერთობლივი მოქმედება. 1922 წელს გაიპარა ე.წ. პარტიის კონფერენცია, რომელშიც მონაწილეობდნენ როგორც დევნილი მოაზრობის მინისტრები და სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრები, ასევე სხვა პარტიების წარმომადგენლები. კონფერენციას თავმჯდომარეობდა ნოე ვერხვანი, ხოლო სხდომების წამყვანი ნოე რამიშვილი იყო. შიშაერ შეთანხმებას — „საქართველო უნდა აღსდგეს როგორც დემოკრატიული ერსუბელიკა“ — სრულყო მთლიან, რაზეც კონფერენციის ვეკლა მონაწილემ ერთსუფრუნიან მოაწერა ხელი.

ცხარე კამათის შემდეგ გადაწყდა, რომ დევნილი მოაზრობა მრავალპარტიული საუბრებზე უნდა დაკომპლექტებულყო, სადაც ბუნებრივია უზარეეს თანამშრომლებზე კვლავ სოციალ-დემოკრატიის ინფორმირები. ზერხემალი უწყვეტ შინაგან საქმეთა მინისტროს ძველ „პატრონს“ — ნოე რამიშვილს დარჩა, ხოლო თანამშრომელ (მათდებლედ) ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წევრი ვერხვანი ვეშაქლი დანიშნა. ვეშაქლისთვის ეს მინიშნულობა წარმატება იყო, რადგანეც იმ წლებში ნოე რამიშვილი ქართული ემიგრაციის სოციალ-დემოკრატიული ფრთის რეალური ლიდერი და ფინანსების პატრონ-პატრონი იყო.

1922 წელს ქართული ემიგრაციის გაერთიანების მცდელობამ შეშაქლითაა საქართველოს წეკა. გააქტიურდა

როგორც აგენტურის შეგზანა ორივე წამოვარ პოლიტიკურ პარტიაში, ასევე ემიგრანტთა გადამაზრება.

ამასთან, ვეშაქლის დაახლოებად ნოე რამიშვილიან ეროვნულ-დემოკრატიების გაღიზიანება გამოიწვია.

1923 წლის დეკემბრის დასაწყისში პარაზში ამ პარტიის მოაზრე კომიტეტის პრეზიდიუმის რამდენიმე სხდომა გაიმართა, დღის წესრიგი ერთი იყო: „ვეშაქლის ინციდენტი“. 13 დეკემბრის სხდომაზე, რომელსაც სპირიდონ კვლა, ვიორგი მანაშელი, ავუსტინდრე ასათიანი და სხვები ესწრებოდნენ, გრავალ ვეშაქლისთვის წაყენებული ერთ-ერთი პრეტენზია ასეთი იყო (სტილი უკვლელია — ბა.): „ვეშაქლი, ვარეუკ პრეზიდიუმისა და კომიტეტის, მენშევიკების, ფატიერ შეთაერთან შეთანხმებით სწევრებს და ორჩვეს, თუ ვინ უნდა ვაგვზავნოს საქართველოში სამუშაოდ ჩვენი პარტიული ამხანაგებიდან — საკითხი, რომელი უღებურად უნდა შეგნს პარტიულსა და ეროვნულ ინტერესს და რომელიც ვეშაქლი-რამიშვილის კომბინაციით რამიშვილის მიხეგებთან უფროა შეთანხმებული“.

ჩვეს ძალისხმევად ნაყოფი გამოიღო და სპირიდონ კვლასა და ემიგრირებული მენშევიკური პარტიის ზელმდევანლებს შორის უთანხმოება განახლდა. პირველი დაპირისპირება 1924 წლის აგვისტოს მარტვიან აჯანყებასა და მის სხდომისწერი შედეგებს შიშაქ. ეროვნულ-დემოკრატიებმა კრახით დამთავრებულ აჯანყებაზე და შემდეგ საქართველოში დაწყებულ რევოლუციებზე სრულ საქესისმეგობრება ორდაინა-რამიშვილს დააკისრეს. მართლაც ნოე რამიშვილი 1924 წლის აგვისტოს აჯანყების ერთ-ერთი ორგანიზატორი და იდეური ზელმდევანელიც იყო. თუმცა ის საქართველოში არ ჩამოსულა.

ორმოკლავითი წლის შემდეგ ვერხვანელი შალვა შალვაკელით ამგვარად იხსენიება რამიშვილის როლის ამ აჯანყებაში: „ნოე რამიშვილი არ მდის და თუ ვინმე უნდა წასულიყო, ნოე უნდა წასულიყო, მდგარა მკვიანია და არ მდის, არადა, მთელი საქმის პატრონი ნოე რამიშვილი იყო, აქეც და იქაც“.

ნოე რამიშვილი აქტიურად იყო ჩართული პოლენთვის მებრძობებზე ანტიბოლშევიკური პრომოუციულ მოძრაობაში. ცნობილია, რომ პოლენების ხე-

ლსუფლება 1921-1939 წლებში აქტიურად უჭრება მხარს კავკასიული ხალხის ბრძოლას ბოლშევიკებთან და ამხანაგებად მათ სამხედრო კადრებს, ქნადა სადაზვერვო სტრუქტურებს (ორგანიზაცია „პრომოუ“) და პოლიტიკურ ორგანიზაციებს („კავკასიული ხალხის კონფედერაცია“), აფინანსებდა ვერხვანების (მაგ. „პრომოუ“) აბეჭდვებს და ა.შ. აქტიურ სადაზვერვო საქმიანობას ეწეოდნენ საბჭოთა კავშირში (მათ შორის — საქართველოში) არსებულ პოლენების საელონ და საკონსულირებო. ემიგრაციაში მყოფ პოლიტიკურ პარტიებს შორის დაპირისპირების გასამწვავებლად საბჭოთა სტეჟამსხურები დახინფორმაციული ოპერაციებზეც ატარებდნენ. 1927 წელს საქართველოს შექმეკმ დეზინფორმაციული შედეგის ხატიმდა ხელში შიშაქლი პარტიიდან ემიგრაციის რამიშვილის საიდუმლო წერილი თანაპარტიულებსადმი, სადაც სპირიდონ კვლა, ქაიხოსრო (ქაქვიცა) ნოლოვანილი, მიხეაღ წერეილი და გენერალი ვიორგი კეისიტაძე ფომსტილო ვეუვის წერილებად, ხოლო ალექსანდრე ასათიანი და ლეო კრესელიძე ბოლშევიკთა აგენტებად იყენრ მოხსენიებულნი. მიუხედავად იმისა, რომ რამიშვილმა დაუეწეხებულ უარყო ამ წერილის ავტორობა, დეზინფორმაციამ მათხმს მათეც მიადენია.

ოგაქმულ ვადოქტრებს არ გაუჭირდებოდა ნოე რამიშვილის კალიგრაფიის გაავადება და ვიომი მის დაწერილ საიდუმლო პარტიაში პროფოკაციული ოდებების ქადაგება.

ეროვნულ-დემოკრატიულ პარტიაში ნოე რამიშვილის რეალურ თუ ფალსიფიკირებულ წერილს ძალზე უსაფრთხო რეაქცია ეპირდა. სააერეო მასალების შესწავლის შემდეგ ორცეკვა, რომ ამგვარი პრაქტიკა, ანუ ემიგრაციის დიდებულის მებრ საქართველოში პოლიტიკური შინაარსის წერილების გამოგზავნა, საქმოდ ხშირი მოვლენა იყო. საქართველოს ჩეკა-უგუპეკე ამ შესაძლებლობას ზელდიან არ უშეუბნდა და წერილების შინაარსის მისთვის სასურველი ტექსტით ამდირგებდა. დასახულ მიზანსაც აღწევდა.

1927 წლის 17 თვისის ეკა-ს აქტიურად

წერი ტიტე მარჯვლათაში სპირიტუალის სწრაფად: „ჩ. რამიშვილი სადაც იქნება, იმ დამსჯელობას ნიშნავს ჩვენს ვერა ქრება“. ხოლო იმავე წლის 18 დეკემბერს ერთნულ-დემოკრატიული პარტიის ხელმძღვანელმა, რომელსაც ა. ასათიანი თვამჯდომარეობდა, ხატვასში ითქვა: „ეორდანი-რამიშვილის წერილების შემდეგ მათდამი უნდობლობა ჩვენი პარტიისა და მთელი საზოგადოების, რასაკვირველია, უფრო გაღრმავდა“.

საბჭოთა დაზვერვის ქართულ პოლიტიკურ ემბრაციოში, უპირველესად კი ეორდანი-რამიშვილის ვარემიციკაში, ავტურა მრავალ რომ ჰყავდა, ჭეჭოთ მოგვინილი ფაქტებითაც დასტურდება. პოლმეიციკების ხელისუფლებასთან მუშაობილი, შემდეგ კი ემბრანტი სოლომონ ზაღდასტანიშვილი თავის მოვრებებში, რომელიც 1924 წლის ამბოციებს მთავრდა, წერს (სტილი უცვლელია ბა.): „სახლვარგაროის სოც.დემოკ. ორგანიზაციებიდან დამკომის მოსილიდა სამხედრო შინაგარეის დირექტივები, რომელიც ხმარად ჩვენს უპარდებდა ხელში და დამკომის დავალებულ მუშაობაში ავტურე უთანხმოება შექმნიდა“.

ბოლშევიკური საქართველოს საგარეო დაზვერეც ცდის არ აკლავდეს ემბრაციოში მყოფ მწიფეებს და ედას პარის დამორბადობის ვადლებას. ამ მიზნით მუშაობაში შეიანარბინენ ქართველი ყოფრების ჩვენებები, ერთ-ერთი მათგანი ტიტე ლორთქიფანიძე იყო.

ცნობილ ქართველ ჩვენებ-ტერორისტს დიმიტრი (ტიტე) ლორთქიფანიძეს ჩვენი მთავრობა უკვე შუბდა 1919 წელს. საქართველოს ოკუპაციის შემდეგ, 1921 წლის აპრილდან, ტიტე ლორთქიფანიძე მუშაობდა საქართველოს ჩვენებ-ოკუპაციის სხვადასხვა მადალ თანამშრომელად. ტერორისტმა ტიტემ სწრაფად გაიკეთა ჩვენებური კარიერა და 26 წლისა უკვე საქართველოს პოლიტიკური სამხარეთლოს თვამჯდომარის მოადგილე იყო. შემდეგ კი ერთ-ერთი წელი საგარეო დაზვერვის დავალებებსაც ასრულებდა პარიზში საბჭოთა კომუნის საელჩოში.

ტიტე ლორთქიფანიძეს შემდგომ წლებში უკვე მაღალი პოსტები საქართველოში და ამიერკავკასიის ოკუპაციის ორგანიზებაში. 1937 წლის შემდგომის დაწყებისთანავე თბილისში პარტიული აქტივის კრება გამართა, სადაც ბერიალმა დააბოლოა და გარინულად პარტიის წევრებს ამცრო საქართველოს ეკავედემ კონტრევილუციონერების, ტერორისტებისა და გაუმშაბის დიდი შუქმულებმა გახსნა საქართველოს ბოლშევიკური პარტიის წინააღმდეგ (აღბათ თავის თავს უღლისხმობდა ბა.)

ტიტე ლორთქიფანიძე

ნოე რამიშვილი

და ვკვლა მისი მონაწილე განადგურებელი იქნებაო. შუქმულებების მონაწილენი უმბრობების ორგანიზაციებში აღმონდნენ, ერთ-ერთი მსხვერპლი ტიტე ლორთქიფანიძე იყო.

ტიტეს თვამჯდომარეობა დრუბლები საქართველოში მასობრივი რეპრესიების დაწყებისთანავე ჩამოწვა. არსებობს ვერსია, რომ ლორთქიფანიძე მოსკოვში ჩვენი და სტალინთან შეხვედრას ცდილობდა, რათა დაერწმუნებინათ თავისი სიმართლენი, თუმცა უშედეგოდ — ბელადი დააპატიმრეს და მალევე დახვრტეს. რეაბილიტირებულ იქნა 1958 წელს.

ტიტე ლორთქიფანიძის შუახებ სანტრესი ცნობის გეაქედის აშშ-ის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ანტიუკრე, სადაც ქართველი ჩვენებები ამერიკაში გაქციულა საბჭოთა მწიფრავის ღვიბა ღაზარეს ძე ვეღდინის ჩვენებებშია მოხსენიებული.

ცვაგრეთის საიდუმლო მისია პარიზში

შოიფლი დაზვერვის ისტორიაში მას უფრო ოქტრბული ფსევდონიმი — ალექსანდრ ორლოვის სახელით იცნობენ. საბჭოთა კომუნის ჩვენებ-ოკუპაციის განყოფილებაში ადრეცხვდა იფორიგოც ლეე ნიკოლსკი. მისი საზღვლი გვარ-სახელი კი ღვიბა ღაზარეს ძე ვეღდინის (21.08.1895 - 04.1973) გახლდათ ჩვენებ-ოკუპაციის ორგანიზებში 1920 წლიდან მსახურობდა, ჯერ ეკონომიკურ სამმართველოში, ხოლო 1925 წლიდან ამიერკავკასიაში სისამხლო დაცვის სოხუმის გარნიზონის უფროსად. ერთი წლის შემდეგ ინიშნა ვადიაციუნეს. 1926-1927 წლებში საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტი იყო პარიზში, სადაც ლეე ნიკოლავის ფსევდონიმით ვითობდა სსრკ-ის სავაჭრო

წარმომადგენლობაში მუშაობდა, ხანტრეფსოა, რომ 1925-1927 წლებში პარიზის რეზიდენტურაში იმყოფებოდა ავტურეც ცნობილი ქართველი ტერორისტ-მწიფრავი ტიტე ლორთქიფანიძეც. დღეს უკვე ცნობილია, რომ პარიზის რეზიდენტურის მთავარი ამოცანა იფიცი ემბრაციის (მ.შ. ქართული ემბრანტილი ორგანიზაციების) წინააღმდეგ სპეციოპერაციების ორგანიზება იყო. 1928 წელს ორლოვი ბერლინის რეზიდენტურაში გადაიყვანეს, სადაც კვლავ ემბრაციის წინააღმდეგ სპეციოპერაციებს ხელმძღვანელობდა. 1933-1936 წლებში არაღვალკურად იცხრობდა ავსტრიაში, შემდეგ დიდ ბრატუნოში. იყო ცნობილი საბჭოთა ავტურების ჯგუფის ე.წ. კომპოივის ხუფელი კურატორი.

1936 წლიდან ხელმძღვანელობდა საბჭოთა დაზვერვის რეზიდენტურას ესპანიაში. 1938 წლის ზაფხულში მოსკოვში გამოაძახეს, თუმცა ორლოვი, უკვე დაწყებული რეპრესიების შიშით საბჭოთა კომუნის არ დაბრუნდა და იმავე წლის იფისში შეუღლეს და ქალღმერთის ვრთად აშშ-ში გაიქცა, თან ხელს 68 ათას დოლარეც „შემოსხვილი“ გაყოლია.

ორლოვის გაქცივა საბჭოთა დაზვერვისთვის მძიმე დარტყმა იყო, რადგანაც საბჭოთა რეზიდენტმა დაწერილი იცოდა რეპრესიის აგენტურული ქმედის შესახებ როგორც კონტრენტურ კროპაში, ასევე დიდ ბრატუნოში. ციხეხალი რეზიდენტი მოსკოვისთვის დიდ საფრთხეს წარმოადგენდა, ამიტომ სტალინის დავალებით დღევანდელი ბერიალი ორლოვის ლევიციაციის გეგმა შეადგინა. მათ არ გასჭირვებიათ გაქციული მწიფრავის საცხრობელი ადგილის აღმონარა იპაიოს შტატში ქალაქ კლიფუნდში. თუმცა ორლოვი გამოცევილია.

21.03.98

დღეებისა და მოხერხებულობის წყალობით ცოცხალი გადარჩა.

1938 წლის ბოლოს მან ოსებ სტალინის საიდუმლო წერილი მიიღო და უღელტაგანზე წაყვანილი, — თუ მის ნათესავებს საბჭოთა კავშირში ამ მის ოჯახს აშშ-ში რაიმე ხდოდა დაემუქრებოდა, მისიან ორღოე მისთვის ცნობილ ყველა აგენტს გასცემდა. საბჭოთა დიქტატორულ ამ მანტაჟს იმუშავდა და ბრძანებულებების რეზიდენტის ლიკვიდაციის ოპერაციის შესრულების განკარგულება მიიღო.

სტალინის გარდაცვალების შემდეგ, 1953 წლის ბოლოს, აშშ-ში ორღოეის წიგნი „სტალინური დანაშაულებების საიდუმლო ისტორია“ დაიბეჭდა. ეს შოკის მომგვრელი აღმოჩნდა აშშ-ის გამძობების ფედერალური ბიუროს დირექტორ ედვარ ჰუკერისთვის. მან მხოლოდ ამ წიგნის გამოსვლის შემდეგ შეიტყო, რომ ერაყელს გენერალი 15 წელი დახეარნობდა მის ქვეყანაში, ხოლო ჰუკერის ნაქმმა აგენტებმა ამის შესახებ არაფერი იცოდნენ.

1955 წლის სექტემბერში და 1957 წლის თებერვალში ორღოემ წაყვანა მისცა აშშ-ის ხუანტის შიდა უსაფრთხოების კანონის შესრულებაზე ზედამხედველობის ქვეყნისას. ეს საიდუმლო დოკუმენტები მხოლოდ ორღოის გარდაცვალების შემდეგ გამოქვეყნდა ამერიკაში. ორღოე 78 წლისა გარდაიცვალა. მისი წიგნებიდან განსაკუთრებით საინტერესო ის ნაწილია, სადაც ის საბჭოთა დახეარვის პარისის რეზიდენტურაზე ლაპარაკობს, მათ შორის — დიმიტრი (ტატე) ლორთქიფანიძის შესახებაც. ცნობილია, რომ ტატე ლორთქიფანიძე 1925 წლის დეკემბერში საბჭოთა კავშირის საგარეო დახეარვის (ნი) დეპარტამენტის მიხედვით იქნა პარისში ქართველი ემიგრანტების წინამძღვრ ფარული სპეცოპერაციების ჩასატარებელი. 1926-1927 წლებში პარისში საბჭოთა დახეარვის რეზიდენტის ორღოის მოადგილე იყო. იყო-იყო ლაპარაკი უსსრ-ის დიპლომატიის წარმომადგენლობის თანამშრომელ ენსე (კავარჯიანი) თიხუბრად. ორღოის წიგნიდან ირკვევა, რომ ტატეს სახეზე იყო ამოცანა პირდაპირ საბჭოთა დიქტატორს ოსებ სტალინს დაესხა. მას ხელი უზიარებოდა უნდა დაეჭვებინა ნოე რამაშვილიან და დაერწმუნებინა ის აქტიური პოლიტიკური მოღვაწეობის შესახებაც. ორღოის ინფორმაცია ლორთქიფანიძის შესახებ უკრ შესარულია.

მისი პლატაფორმა

ესტალინი ურთულად უსაფრთხოების საკითხებში, უმართობის გადაწყვეტილი პოლიტიკა

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

საქართველოს სხელი ფაქტორი

ანნა ჩაპანია

საქართველი და 2010 წლის ცხელი ზაფხული ისტორიას ჩაბარდა. საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში წლისწინდის ამ დროს მუშაობის რატომ დუნდა, პოლიტიკოსებისა და სახელმწიფო ჩინოფიციების მოქმედებით თუ რეალური აქტიუობა მისთვის ფაზაში გადადის. ისინი მთავრობის სხდომებს, თათბირებსა და პოლიტიკურ კონსულტაციებს ზღვის ან მთის გრად კურორტებზე მზარულ გარემოში, კალსტუმბის-ნილით ატარებენ.

მხოლოდ მაშინდებთ თუ ჰქონდა, რომ ცხელი ზაფხული ყველასთვის დახეარვისას და ზაფხუ გარეუკის სინონიმია. შეიძლება ეს სხვა კატეგორიის ხალხისთვის არის მოგონილი და არამც და არამც სახელმწიფოს გამართული ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი, ერთ-ერთი უქვეყნის პროექტისა — სპექსამსახურების თანამშრომლებისა და აგენტებისთვის.

2010 წლის ზაფხული მხოლოდამთავრებული სკანდალები იფუნდა გარდაცვალებებისა და სხვადასხვა ქვეყნის სპექსამსახურების ამკარ თუ ფარული დახარისხებულებით იყო გამოჩეული.

რუს ელემუთა სკანდალური დაკავება აშშ-ში, საკადრო ცვლილებები ამერიკის ცენტრალური სადახეარვის საგარეო ურთულად და სხვადასხვა ქვეყნის საგარეო დახეარვის (MI-6) თანამშრომლის დაღუბ, ამჟამ სპექსამსახურის სხვა თანამშრომლის ბურუნიის მოცილი შეკვლეობა, რუსეთ-რუმინეთის სპექსამსახურების „ციფი იმი“, ენაზე-

რიჩარდ ტომლინსონი

თის უმართობის კომიტეტის ახალ თავმჯდომარის დანაშაუნი, უმართობი ურთის ცვლილებები ურთის სპექსამსახურების ზღმმდებანელობაში (რაც, წიგნი აზრით, ამ ქვეყნის საგარეო-პოლიტიკური კურსის ძირულად შეკვლას გამოიწვევს), რუსეთის სამხედრო დახეარვის ურთის მოადგილის დახარვა ზვაში(?) და კიდევ ბერი სხვა საინტერესო ფაქტორები 2010 წლის ცხელი ზაფხულში მოხდა.

წენმა მკითხველმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ თითქმის ყველა ეს მოვლენა საქართველოს გროფულ ინტერესებს პირდაპირ უკავშირდება. ამიტომაც წიგნი შეეცდებით მოკლედ გვიანალიზით მოგვინ ყველად მათხულონი.

ათი თობზე

2010 წლის თვისის ბოლოს დაწყებულ მხოლოდამთავრებული ჯამუშურ სკანდალს უღელსა რუმინში ჰქონდა. 2010 წლის 28 თვისის აშშ-ის ოუტგიციის სამინისტროს უბეჭდვებზე განთავსდა ინფორმაცია, რომელიც საერთაშორისო დონის ელემუთა ბიურომ ათი ვეკომიტეტში დააკავა. მხოლოდ ერთმა მთავანმა, კრისტოფერ მუცისონმა შელო მიმდგა. აშშ-ის სპექსამსახურების წარმომადგენლების ინფორმაციათა მტხონი აგენტთა უკუუკის მთავარი მეკავშირე იყო და კეპროსიდან რუსეთის დახეარვათა გაი-

განა (საგარეო დიპლომატიის კომისიის თრეტილი რეპუბლიკის სეპარატისტული ტერიტორიებიდან).

ამერიკის წლებს წინ ჩაწერილი და მოქმედი ათი წამუში წამუშობის ბრალდება განსაზღვრული და რუსეთის საპარტიოების მიყო თის პრინციპი გაცეკლეს. გაცეკლა წამუშურ დედა-ქალაქი რუსეთზე უნაბი შუგა.

9 ივლისს კენის ანგარიშში ორი ვითმირინავე დედა. ერთი — მოსკოვში, რომელშიც აშშ-ისა და დიდი ბრიტანეთის სასარგებლოდ წამუშობაში განსაზღვრული რუსეთის ოთხი მოქალაქე (თვორ სუტიაგინი, გენადი ვასილენკო, სერგეი სერიალდი და ვალკანდერ ზაპოროჟსკი) იყო. შვიორე თვითმირინავეთი კი ამერიკის ხელისუფლების მიერ გათავისუფლებული ათი რუსეთის წამუში ჩამოიგყნეს.

ამ წამუშურ სანდოზე ამერიკისთვის მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური მიზანი ჰქონდა. აშშ-ის ადმინისტრაციამ, ახლბა მიხედვით, რომ რუსეთის ურთიერთობის გადგინათვის პროცესში გვევ ბგერა დამატეს და ამ სანდლით რუსეთის ხელისუფლებას მადის მოთოკვა მინდლეს.

წამუშობა გაცელით ვველა მხარე მყოფილ დარბა, თოქა გულსტრენა, რომ ეს ფაქტი ჩვენს ხელისუფლებამ ურ გამოიყნა.

როდესაც მოსკოვში აშშ-ში დაგეგული ათი რუსი მწეფორი ოთხ „უცხოელის აგენტში“ გაცეკლა, იქნეს ჰქონდა აზრი გვეზრუნა და რუსეთის სახმარებლის მიერ საქართველოს სასარგებლოდ წამუშობის ბრალდებით რვა მსჯავრდებული ამ გაცელის ხისთვის მიმარტა გვედა?

ისმის კითხვა, ეს რვა მსჯავრდებული თუ მართლმ ბატონობდ დედაუღბის ასრულებდა, მათ გამოხასხსნლად ვველა მანი გამოიყნო და ვველიყრე გაცეკლა?

ამერიკის აგენტურულ დახვეწვის ახალი ხელმძღვანელი შვაეს

გვევ არეისთონას სადელსო ის ფაქტი, რომ ამერიკის სპეცსამსახურის საკმარე აქტიურად მონაწილეობი ჩენი ქვეყნის საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ამიტომ ამ ზაფხულს აშშ-ის სპეცსამსახურის ხელმძღვანელობაში საკმარე ცვლილებები ურადლებით შესწინლას და განაღბისტის საკმარეს.

გახელმა ათმა წელმა ცხდყო, თუ რადურ უსუხური შოქდებს ოცნ მხოლოდის ერთ-ერთი უძველესი სპეცსამსახური, როდესაც უღიღეს სტრატეგიულ შეღდომას დაღუშებს და ოპერატიული

აგენტურული შოქდების ფართო არეს-ნალიდნ ამკარა უმარტეცხობას ოპერატიული ტექნიკის გამოგეგმვის მანიშებს. ფორული მომსახურების (კომსოხური თანამგზავრიდან, ფაქტურა თუ ჩვეულებრივი ტელეფონებიდან) გზით ინფორმაციის მოდელგება ძალზე მნიშვნელოვანია, მკარან თუ ის არ იქნა გაგეგმული აგენტურული ანუ ციციხლი წყაროებიდან მოდელგული ინფორმაციის მამინ სადელსენური შეღდომის დაღუშების აღბათობა ძალზე დედა. ასე მოხდა 2001 წლის 11 დეკემბრის ტერაქტების დროს, როცა აშშ-ის სპეცსამსახურეს — ცსსსს გფსს და უკსს მოდელგული ტერაქტების შესახებ ვლექტრონიული დახვეწვის მიღებულ სხვადასხვა ინფორმაციული „ნაგეგეე“ ჰქონდათ მკარან ვერ შეღდეს ერთიანი სურათის შექმნა და ტერაქტების მოქმედებათა პროგნოზირება.

ტექნიკური საწაულებით მოდელგული ინფორმაციის გადამამტეხლობის ბგერეურ უკუშეღდვი მოურჩანია. დახვეწვის რომელ სახობას — კომსოხურს, რადიოელექტრონულს თუ აგენტურულს უნდა მოეცეს უმარტეცხობა?

ამდებდ ტექნიკური საწაულებით ოდნურ ინფორმაციის „დაჭრა“ შოქდელბა, რომ მათი გადამამტეხვა (ახალიზი და სასახული მოქმედებების დაგეგმვა, ანუ რეაქციაცია) ვლდარ ხერხდება და პრობლემდ ინფორმაციის ახალიზი იქცა. ვერ უნდათ ინფორმაციის ამ დიდი მასის ერთმანეთის დაკეგმრება და სვლების გათვლა, მოქმედების პროგნოზირება. აგენტურული და ტექნიკური დახვეწვა ერთმანეთს უნდა ვსესხებს, თოქა პირველს არავითი უმარტეცხობა აქვს, რასაც კომსოხური მწეფორ-თანამგზავრითა და სატელეფონო მომსახურებით ვერ დადგურ, კრძალ, მწინააღმდეგის ძლიერი და სუსტი მხარეების განსაზღვრა; მათი მოქმედების შოქდებისა და ტაქტიკის; ფრანსურე რესურსებისა და აარღის მიღების წყაროებისა და არხების; ტერორისტობა მგზებისა და ბანკების უსუსტი ვანღაგების დაღეგმა. ამ ინფორმაციის მამოქება და შესაბამისი დონისიგებების გატარება ტერაქტებზე საჭირო, რათა ტერორისტებმა მზინის მღწევა ვერ შეღდონ.

აშშ-ის სპეცსამსახურის მიერ აგენტურული შუამომავტე ვურადლებით შეიცორება რამდენიმე მისუხით იყო გამოწეული.

ჯერ ერთი 60-90-იან წლებში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის არანბულმა წინსილამ მათი დათვლილი სამსახურა გაურჩია. დარღვა ბაღანას ტექნიკურ და აგენტურულ დახვეწვას შორის — პირველის სასარგებლოდ. ჩამოყალიბდა სტრუქტურისა და დაახლოებით ამგვარი შინაარსის მითი, თუ კომსოხური მწეფორ-თანამგზავრიდან ახანის

კოლოფს დეინახავთ და აგენტურული ნორმების წყიოხაზო, მამინ ტერორისტობა ვლდარ გაცეკვივანო. ამის გამო 20-30 წლის განმავლობაში აშშ-ის სპეცსამსახურებმა მწეფორად შეამკიცრეს აგენტურის გადმობირების ზარეგბი.

შეორე მისემი „ცეკი ობი“ დამოფეგბა და სასუთია კენიის დანგრევა იყო. გამარჯვების ვითორიდან მყოფმა ამერიკელმა კანონმდებლებმა ძალზე შეამკიცრეს დახვეწვის ზარეგბი. ვრაველი დიქტატორის სადამ უსუქების დასახობი ოპერაციები გაცელითმ საღეგბი მსხვერპლით დამთავრდებოდა და საომარე კამბინა ასე მტირი არ დაღეგბოდა. ცსსსს სათანადო თანხები უსუქების ახლო (უპირველხად, მისი შოქდების) გრავოცეკმა აგენტურის გადმობირებაზე არ დაზარტა. სწორედ ამბეგა ნათქვამი, მქნი ორჯერ იხდისო.

შესამდ მისემი კი თითო ტერორისტების ტაქტიკის შევეკლა.

„ღე-ქიდა“, „სეხიზლიასი“, „ოალიბანი“ და სხვა ტერორისტული და დიქტურისტული დაგეგმვებმა გვევ მომსახურებისგან მაქსიმალურად დევევ კუშირგანაღობის არხებს და ტექნიკურ საწაულებების იყნებურ, ან საუბრის დროს ადრევე დაიქმულ პირბობით ტერმინებს ხმარობენ.

დიქტატორულ და თოვრკატიულ ქვეყნებში აგენტურული შუამომავტე ოსტორიული ურთილება საქეგა. ვრავის, ორანის, უღბისთვის, როგორც კლასიკური აღმოსავლური დიქტატორული ქვეყნების, მნიშვნელოვანი სპეციფიკა ოს არის, რომ აგენტურული შუღეგვა ასეთ ქვეყნებში ძალზე განხვეწული იყო და არის. იქ არ არსებობდა რეალური და მდელი შიდა ოპობიცია, რომელიმე შოქდებმა ოპერატიული შუამომავტე ვარე სადხვეწურე მისიციების მოდელგ-გამგარება, ვარუფლებული იყო ინფორმაციის სანდელი წყაროს გადმობირება. ამ ქვეყნებში ფაქტობრივად სახვეწ იყო (არანასა და სწორედ კორეაში კი ამდამდევ არის) საბჭოთა კენიის 1950-1990 წლების ადმინისტრაციული მოდელი — „რკინის ფარდა“, ოდნურ უფრო რთული, ადომოსტული საეციციაცია.

ბგერი გადმობირებული აგენტე, შედწედა თუ არა ტერორისტული ორგანიზაციამ, სწრაფად მათ მხარეს გადაღობოდა, რამაც გადამწეწვილი მომსახური რელიგური (ურწმუნოთა წინააღმდეგე მუზმოდლი იხლამის) ფაქტობრივი იყო.

აშშ-ის ყოფილმა თოვრაციის მდებან-მა (მინისტრებმა) დონადე რამსფელდმა აღიარა, რომ ვრავებში ამერიკელთა და მოკავშირეობა პრობლემების მთავარი მისემი დახვეწვის დაბალი დონე იყო. ასევე უღბისთვის და სხვა რეგირემში.

2000 წლიდან აშშ-ის სპეცსამხაზურებმა ერთბაშად იმდენი შეიკვლია დაუშვეს, რაც მათი შექმნის დღიდან არ მოსულა.

შედეგად კი ამერიკის ახალი პრეზიდენტი ბარაკ ობამა, რომელიც საგარეო-პოლიტიკურ და შიდა აღმშენებარეულ-მშენებლობით უნარ-ჩვევებს ახლა წმკლავს, ქვეყნის სპეცსამხაზურებისთვის უწინდელი დღების დაბრუნებას?

2008 წლის ნოემბრის ბოლოს ერთ-ერთ ინტერვიუში ამერიკის ყოფილმა პრეზიდენტმა ჯორჯ ბუშმა-მცირესმა მოგარ შეიკვლია ერთმა ამერიკის დახვეწვის ჩაფლავება დაახაზულა. თუმცა აშშ-ის გეოპოლიტიკური მარცხი გაცივლით მოამკვდვია, თუნდაც მხოლოდ ორი აღენიშნით პირველი — შეიკვლია რუსეთის ხელისუფლებაში ნაციონალი-აღმსრუტო ხელისუფლების გაძლიერებისა და „ცივი ომის“ ახალი ტალღის დაწვევის რეალისტის შეფასებისა. მორე შეიკვლია და ეს უნდა ჩაითვალოს, რომ აშშ-ის დახვეწვა (უმთავრესად კი ეს და ერთეული უმთავრესის სააგენტომ) დაითინო სიყვარულით ხელი მოქმედების ნაღბების ფორმირების პროცესს ვერ გათვალა და ვერ შეუბნა ხელი. შეიკვლია და ცენტრალურ და დაითინო ამერიკაში მძლმანარე სახელთო პროცესებს აშშ-ის აღმშენებარეაია უკვე ვეღარ აკონტროლებს.

ფაქტია, რომ სადახვეწო საქმიანობის მთავარი აქცენტების სამშობლიდან შორს, მსოფლიოს დასავლეთში (ერაყი, ირანი და ადანიეთი გავაქვს მხედველობაში) გადატანა იმდენად გამოხატავა ერთ დღის უფლიერის ცენტრალური სადახვეწო სააგენტოს ფინანსური და აგენტურული რესურსები, რომ ვერის ძირში (ცენტრალურ და დაითინო ამერიკაში) მძლმანარე სახელთო პროცესებს უკვე ვეღარ აკონტროლებს.

ხინის საკადრო ცვლილებები ქაფე ერთხელ ადასტურებს, რომ ამერიკის დახვეწვა ძალზე დიდა კრიზისშია. ეგრეთა, საბოლოო იმდენის დაბრის მხედვე ეფიერთა იმდენად და ამერიკელი „ცივი ომის ბრძენი“ მძლმანარე. მხედვე სახეება — რუსეთის ნაციონალიზაციის მძლმანარე-ბეზან ბეზანი ეგრეთა უღურება, აშშ-ის ახალი და გამოიკვლია პრეზიდენტი კი უროულესი გეოპოლიტიკური არჩევნის წინაშეა — თვლი დახვეწვის რუსეთის მერ საერთაშორისო ნორმების უღურ დახვეწვამუ და „ცივი ომის“ რუსეთთან დი მტკიცე პოლიტიკის გატარებით აღიღვინის პრეზიტი.

ეს-ის ხელმძღვანელობა ცვლილები აგენტურული ოპერაციების გამოსაცოცხლებლად მნიშვნელოვანდ გაზარდოს, საკადრო და ფინანსური რესურსე-

ბი, ამერიკის დახვეწვაში მხოლოდ მამრ შემოთინონ, რაცა აღმსინეს, რომ არ ჰყვლით საიმელო არაოფიციალური „სახვეწვათ“ მოქმედი ფორული აგენტების საკადრო რაოდენობა, განსაკუთრებით დაითინო ამერიკის, შიხის და ახლი აღმოსავლეთის ქვეყნებში. სწორედ ამ შეიკვლიების გამოსწორების ცვლილის ბარაკ ობამა საკადრო ცვლილებებით.

გასულ ზაფხულს ამერიკის ცენტრალური სადახვეწო სააგენტოს აგენტურული დახვეწვის დირექტორიატის ახალ უფროსად აშშ-ის სპეცსამხაზურების ერთ-ერთი ცვლილები თანამშრომელი ვინ ბენჯენ დაბინა.

პარავანად უნევერსიტეტის კურს-დათინოებულმა 30 წელი იმეუბა ეს-ის (ერისხანს) პაკისტანში დახვეწვის რეზიდენტიც იყო, სანამ ახალ ამბლებში — აგენტებისა და საიდუმლო ოპერაციების ხელმძღვანელად მოგველინებოდა.

პრეზიდენტი ბარაკ ობამას აღმშენებარეების მიერ შემოქმედებულ „აშშ-ის ერთეული უსაფრთხოების“ ახალ სტრატეგიაში ამერიკის მთავარ საერთოხე ტერიტორიაში, ხოლო მთავარ მტრად „აღქადა“ არის დასახლებული, ვინ ბენჯენ ზემოთ აღნიშნული რიული მფლობელობის გათავალისწინება მოუხდება, მგრამ მუღი სათქმლია, აშშ-ის სპეცსამხაზურების საქმიანობის სასწრაფოდ გარდაქმნის ცდა შედეგს როდის მოტანს.

ჯიმი ბონდი უკვე უბნისაზა?

მსოფლიოს ერთ-ერთი უღველესი და ამავე დროს ყველესის ძალზე ეჭვბრანა (გაქვლი დასახარჯისა და შედეგების საფლავისწინებით) დიდა ბრტანეთის ჯავარო დახვეწვა (MI-6) გასულ ცხელ ზაფხულს მორე სკანდალში გაეცა.

ბრტანეთის კონტრდახვეწვა (MI-5) ამ ქვეყნის დახვეწვის ყოფილი ოფიცერი დათინო პიუტონი დააკავა. მისი საცხ-ფურცელი ბინაში აღმოჩინებულ იქნა კომპიუტერული დისკი, სადაც 7 ათასზე მეტი საიდუმლო და სრულიად საიდუმლო ართივანი დოკუმენტი იყო ჩაწერილი. მათ შორის ბრტანეთის დახვეწვის საიდუმლო ოპერაციების გვეგში და MI-60-ის 300-ზე მეტი თანამშრომლის ბინის მისახარეგო. ეს ინფორმაცია კი დიდა საწუქარია ვეღარ რუსეთის ტერიტორიებისთვის.

რაღაც ვერკაა ნესრიგობი ბრიტანეთის სპეცსამხაზურებში

პრეტონის დაღატი პირველი შემთხვევა ნამდვილად არაა, რადგანაც უკანასკნელი რეი წლის განმავლობაში დიდა ბრტანეთის სპეცსამხაზურებში კრიზისი შეიძინა.

განამდის ხარი უკვე „ცივი ომის“ დასასრულელებიდან კარგა ხნის შემდეგ ვაისმა,

როდესაც ბრტანეთის დახვეწვის ყოფილმა თანამშრომელმა რინანდ ტომლინსონმა ამ საშსურის დახვეწვის მხედვე კომუარების გამოქვეყნება მოინდოდა. ყოფილი მხედვე პირდაპირ დაწერა MI-6 საიდუმლო ოპერაციებს, უკსეთის რესიდენტიერების თანამშრომლების გავრცელები ბირეგაფულ მინაცემების და ა.შ.

„სახელმწიფო საიდუმლების შესახებ“ კანონის თანახმად ბრტანეთის დახვეწვამ სასამართლოს ძალით შეიკვლია ტომლინსონის მემუარების დაბეგვლის არსებლად, თუმცა რადიკალი (ბირთვითი ბრტანეთის არაკეთილსინდისიერნი) ქვეყანაში, მათ შორის — რუსეთშიც, წავინა დაიბეგა.

წინი მთავრელების უკვე კარგად ცნობილი ქართული წარმოშობის რუსი მხედვერისა და ბრტანეთის მფლობლის, ვინჯენ-მაიორ ივრა კობადაძის მონაღვრებით სპეციალურად ამ მშენებისთვის ტრენინგება გამოიკვლია 2000 წლის ბრტანეთის მემუარებში სახელწოდებით „დიდი ზავარება“ ვერ ინგლისურ, ხოლო ერთი წლის შემდეგ კი უკვე რუსულ ენაზე გამოცემა.

ეს ბრტანეთის დახვეწვათისთვის დიდა მარცხი იყო.

ომხი წლის წინ კი უკვე ბრტანეთი კონტრდახვეწვამ იწინება უმთხმესი მარცხი. 2006 წლის 1-ელ ნოემბერს ლონდონის ცენტრში მძლმანარე რუსეთის სპეცსამხაზურების ყოფილი ოფიცერი და ვლადიმერ პეტროვის ხელისუფლების ოპონენტი აღუქმანდრ დოკუმენტები.

რუსეთის სპეცსამხაზურებმა შეიკვლია რესიდენტი, როგორც ბეერი საიდუმლო ინფორმაციის მქონდის თეიდან მცივლებმა, თანაც კვლის მაქსიმალურად ამავე ამ შემთხვევით ბეღელბრანა და დღესა-პირა გამოჩინა ბრტანეთის კონტრდახვეწვამ, რომელმაც დღისით-შინით რუსეთის სპეცსამხაზურების რამდენიმე თანამშრომელი ლონდონში დოკუმენტების დეკლარაციის საშუალება მისცა. მტკიცე, რუსეთის სპეცსამხაზურების მერ ჩატარებული ამ ტრენინგის (ეს რომ მათი სახელწოდება უკვე უკვე აღარაფერ ვარება) იარღი, რადიკალური ნიუთარება პილინგ-210 იმდენად საშიშობა ვარგებში მყოფათის, რომ შემოიკვლია ვაჭრობა, რაცა ლონდონში რადიკალური მძლმანარე შესაძლო შედეგებს წარმოივინ.

რუსეთის სპეცსამხაზურებმა ამ ტრენინგით ორი კურდელი დაიპოვეს. მათ დოკუმენტის დეკლარაციის გარდა შეიკვლია ერთ-ერთი ვეღვლივ საშიშობი კონკურენტის, დიდა ბრტანეთის კონტრდახვეწვის ხელმძღვანელის კვლის მინიცეტი-ბეღელის თეიდან მცივლებამ — მანინგე-ბეღელმა 2007 წლის დასაწყისში დატარა თანამდებობა.

ამ ქაღის ძალზე საინტერესო ბირეარ-

ული პროგრამების დამუშავებაში, რომლებიც ელექტრონული წრეების ხელშეწყობას და სასაზღვაო გამოყენების მოქმედებებს ეხება. პეტრინი დახვედრის თვის სურველი წყაღა, რადგან წაყვალა, რომ მის სათანადო არ აქვს დენი.

ოფიციალური ვერსიით კი დაკავებული „ჯეიმს ბინდი“ დიდი ამბიციითა და სიხარულით გამოირჩეოდა და გამდგომების მზნით გადმწევიტა სადღესო ინფორმაცია ხელში ჩაგდო და გაეცა. შედეგად მალევე იპოვა ნიდერლანდების სამეფოს დახვედრისა და უმსრობის სამსახურის სახით პოლანდიულები დაინიშნენ ინფორმაციასი ფულის გადახდას, თუკა პარალელურად ბრიტანელები გააფრთხილეს. არი ჭეჭის სვესამსახურების ერთობლივად დაგეგმილი სვეიკოპრაცია ლონდონის ერთ-ერთი სასტუმროს, სათანადო ოპერატული ტექნიკით აღჭურული ნომერო ჩატრანდა, ხარმა და მაიმტრმა (ეს კი განსაკუთრებით არ ესატებათ სვესამსახურების თანამშრომლებს) პეტრინს სადღესო ინფორმაციის სანჯელოდ ვერ არი ძლიანი, შედეგ კი 900 ათას ვირგება სტრანჯეგი მოითხოვა, მცირე ვაჭრობის შუგულ „შედგელო“ დაინიშნენ და თანა პეტრინს გადასცეს, სკაიფული მოდალტე სასტუმროს ლიფტში აჯგბოდა, როდესაც სკოტლენდ იარმა დააკავა.

ბრიტანელებს სასიძოლო არ სცალია, რადგან ვერ კიდევ დაუდგენილია, რა გზით ჩაგდო ხელში პეტრინმა ამ მოცულობის სადღესო ინფორმაცია და ლოკმენტები ვის გადასცა. შექმნილ მდოიშარბოების საგანდღურ ელფერს კიდევ ერთი გარბეობა აძლეს.

პეტრინი გამოიძახათთან არ თანამშრომლობს და აცხადებს, რომ სახელმწიფო სადღესოების შესცვლილ ლოკმენტების მოპარვა და შეუცვლ გათვლა... ზეცურებს ხმამ აძლდა, ლონდონის სასა-

მარლოს გადმწევიტებით პროცესი გადიდო და პეტრინი ფსიქიატრიულ ექსპერტისხე გაგზავნეს.

რა უნდოდა მხვერავს სპორტულ ჩინათამი?

პეტრინის სკანდლით ბრიტანელებიის პრობლემები არ დასრულელა, გასული აუციტროს ბოლოს ბრიტანეთის დაზვერვამ საკუთარი თანამშრომელი დღისით მწიხოო შუა ლონდონში დაკარგა, არი ცუდის ძუნის შედეგ ის საკუთარ სახლში შეცვლანი იპოვეს.

ბრიტანელი კონტრშვერავების განკუხავითა, MI-6-ის თანამშრომლის გარტე უალიამის

გემის გაკეციით სიყდილის მსხეხი ვერ დადგინდა და სხხლის ანალიზის ჩატრებამა აუციტელო. თუკა ეს ის შემთხვევაა, როდესაც გარდაცვალების მსხეხის დადგენა დიდი შურლო პოლმსომა არ სჭირება, რადგანე მვერავის გემში საბაბზანში დღე სპორტულ ჩინათა ჩატრებო იპოვეს ეს გარბეობა კი მკელელობახე მეთითობს.

აქიგ რუსული ვალიათა?

უალიამის ნაჭრებები ბინა ეკუთვნოდა ვარეანთის კრძლობის რევიტრანებულ ფრანკს ძალზე ხანტრესო სახელწოდებით — „არო როდნა“, ამტომ ბრიტანეთში არ გამოიგზავნენ, რომ ეს ბინა რუსეთის სვესამსახურების დაგებულ ხაფანე იყო. ბრიტანეთის დაზვერვის შდა უანტრობობის დატრანმენტს არ უნდა ანტრეტიტედეს, სად და ვისგან ქირაობს მისი თანამშრომელი ბინა?

გამბორებულ სკანდლით დიდი ბრიტანეთის სვესამსახურების ვევიტრანების, რომ დაუპირეხებლმა ჯეიმს ბინდმა ვერ გარკული XXI საუკუნის გამწეყებს და დამსახურებულ პენსიანე გაყდა.

გენიპ პალადაშვილი

ფა აქცის, ელიზა მანინგემ-ბულერი 1948 წელს დაიბადა, დაამთავრა ოქსფორდი, სამი წელი მასწავლებლობდა და 1974 წელს ვეელახივის მოულოდნელად მსოფლიოს ერთ-ერთ უღლატრეს სვესამსახურში — MI-5-ში დაინერ საქმიანობა. პირველად დიდიან საქმითა გაშეშებს დასდგდა და საქმიოდ შედგენიდაქმის დიდი წვლილი მიუტღვის ინგლისში კა-გუბეს რეზიდენტ ოლეგ გორდოვიტსკის კადობირებაში. შემდგომ წლებში ანტი-ტერორისტულ სამმართველოს ხელმძღვანელობდა. 1997 წელს დაინიშნა MI-5-ის გენდირექტორის მოადგილედ (მისი საკურატორო სვერო ძალზე სკანტრები იყო — გარე თვალთვლი და ფარული მომხმენები), ხოლო 2002 წლის დეკემბერში დაინიშნა კონტრდაზვერვის შუგა. ის ბაიერ ქალი იყო სველა რეზიდენტის შემდეგ, რომელსაც დიდი ბრიტანეთის სვესამსახურის გენერალური დირექტორათა ანდეს.

2007 წლის დასაწყისში, როცა ქმნის ელიზა მისტი ოფიციალურად დატრეა, 33 წელი შეტრუნდა, რაც კი კონტრდაზვერვის მოდერნიზება. მართლაც რომ მოამბეღელია, ვრავა წარმუტებული ოპერაციების და 2005 წელს ლონდონში მომხმენ ტრატებების მოუტრუნა, მის კართის საფრთხე კიდევ დღეხსან არ დატრეკრებოდა, რომ არ დაექსანდრ ლიტვანტროსი მომხმენა ლონდონის ცენტრში.

ეს საბელსწერი შემთხვევა ის ბოლო წვეთი აღმოჩნდა, რომელსაც დიდი ბრიტანეთის ხელისუფლების მომხმენების ფრია აჯეს. ლიტვანტრო რუსეთის სვესამსახურების ნადირობის იბიქტე რიმი იყო, ეს დიდი ხანია ცნობილია. ამ პირობებში MI-5-ის ხელმძღვანელობის განსაკუთრებული ყურადღება (უბირეველად გარე მეთვალყურეობა და ფარული მომხმენება) და სიგრიბილედ უნდა გამოიშინოს ლიტვანტროსი მიმართ.

რუსეთის სვესამსახურებმა ლიტვანტროსი ლეკიდაციით სამთავრო ვალავაფეს ბრიტანეთის სვესამსახურებს და პირად ელიზა მანინგემ-ბულერი. ლებინკანზე შურლო ახლდელი რუსეთის საგარეო დაზვერვისის პოლკოვნიკისა და იმერტორად ბრიტანელი აჯრტ გორდოვიტსკის მოსყვანილ გეტქევის ფრტე და ამ ოპერაციამო მანინგემ-ბულერის ატვორტი მონაწილეობა. ასე დასრულდა გამოცდილი ბრიტანელი კონტრშვერავის კარტია, წყნ კი პეტრინის სკანდლის დატრეკრედო.

ჯამომბოა ზეციური ხმების ცვალებითი ხმები

ბირმინგემის უნივერსიტეტის კრზ-დამთავრებულ დანიელ პეტრინი 2007 წლის სექტემბრშიდა გასული წლის მაისამდე მუშაობდა ბრიტანეთის დაზვერვის და მინაწილეობდა იმ უახლესი კომპერტ-

საავიაციო ბომბები

XXI საუკუნეში, ნანოტექნოლოგიების ხანაში, როდესაც ინტენსიურად მუშაობენ იარაღის ხელეწიურ ინტელექტით აღჭურვზე, შეიძლება ბევრს ზომში როგორც შეიარაღების სახეობა მოძველებულად მოქიქნოს. უბრალო თუჯის ლუკვიდან ბომბებმა ევოლუციის საქმად დიდი გზა გამოიარეს და დღეს ბოლო თაობის მართვადი ბომბები ზოგიერთი „საერი-მინა“ კლასის რაკეტაზე „ჰქვიანია“.

თეთმფრინავით ხმელეთი პირველად 1911 წლის 1-ელ ნოემბერს, იტალია-თურქეთის ომის დროს დაბომბეს. ამ დღეს ლეიტენანტმა გავროტიმ მონინალიმდგის პოზიციანზე ოთხი 18 კგ-იანი ზეღუშმარა ჩაავდო. შემდგომ იტალიელებმა უკვე 10 კგ-იანი ბომბების ჩაწვრა დაიწყეს, რომლებსაც დამზიანებელ ელემენტებად ფოლადის ბურთოლები აქონდა. ამ ბომბებისგან ხმაური უფრო მუტი იყო, ვიდრე რეალური შედეგი და ამიტომაც მათ გამოყენება მონინალიმდგეზე უფრო ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას ახდენდა.

1914 წლისთვის, როდესაც პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო, არც ერთ ქვეყანას არ გააჩნდა სერიული საავიაციო ბომბები. 1914-15 წლებში უმეტესწილად კუსტარული ცილინდრის ან სფეროსებრი ბომბები გამოიყენებოდა, მაგრამ, მოგვიანებით, ომი შეიარაღების განვი-

თარებაზე ძლიერ მოქმედებს. გამოჩალიხი არც საავიაციო ბომბები იყო. უკვე 1917 წლისთვის გერმანიაში, ინგლისში, საფრანგეთში, რუსეთში შეიქმნა საკმაოდ ეფექტური ფუგასურა, ჯავშანგამტანი და ჭიბური ბომბებიც კი. თანდათანობით ბომბის საერში სტაბილიზაციისთვის მათზე კუდის ნაწილში ჯვარისებრა სტაბილიზატორების დაყენება დაიწყო.

თანდათან ამ სახის საავიაციო შეიარაღებამ მსოფლიოში ფეხი მოიკიდა. მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისას სერული საავიაციო ბომბები უკვე არაერთ ქვეყანას აქონდა. თუმცა ომში მონაწილე ქვეყნები უმეტესწილად ფუგასურ თვისხეულად კარგად ბომბებს იყენებ-

ნენ. უკვე იმ პერიოდში გერმანიაში ინტენსიურად მუშაობდნენ მართვადი ბომბების შექმნაზე.

ომის დროს გერმანია შეიარაღების არაერთ უახლეს ნიმუშზე მუშაობდა. მათ შორის იყო ფროსისანი და ბალისტრკური რაკეტები, რეაქტიული გამანადგურებლები, დამსხა და ინფრამითელი ხედვის მორეობილობები და მრავალი სხვა. ახალი სახის იარაღის გარდა, გერმანიაში მიმდინარეობდა უკვე არსებული შეიარაღების რადიკალური მოდერნიზაცია, ერთ-ერთი ასეთი მაძაროლება იყო მართვადი ბომბები, კერძოდ, FX1400, რომელზე მუშაობაც ჯერ კიდევ 1938 წელს დაიწყო. ჯვარისებრი სტაბილიზატორით აღჭურვილი ბომბი არანაკლებ

4000 მ სიმაღლიდან უნდა ჩამოეგდოთ. ბომბს მაღალი ხიმტკიცის ფოლადის 15 სმ სისქის კორპუსი ჰქონდა. 6000 მ სიმაღლიდან ჩამოვდებული ბომბი მაღალი კუბოი ქსერების წყალბოთი 130 მმ-იან დაჯეშულ გემბანს ხერხტდა. მის დამრტელები ტიპის ამფიუქს შვეიფების შექმნაში ჰქონდა, რისი წყალბოთიაც დეტონაცია უკვე ბომბის ხომაღლში შეღწევის შემდეგ ხდებოდა. ჩამოვდების შემდეგ ბომბს ოპერატორი თეთამფრინავეიდან რადიოს საშუალებით მართავდა, მაგრამ საამისოდ ცა მოქმედებდა უნდა ვიფიციყო.

1942 წელს ბომბის გამოყენების მეთოდის შესაშუშებლად ცალკეული საავიაციო ჯგუფი ჩამოყალიბდა, რომლის შემადგენლობაშიც He-111H და Do-217K-ს ტიპის ბომბდამშენები შედიოდა. 1943 წლის 9 სექტემბერს ბომბის საბრძოლო ნათლობა შედგა - ის იტალიური ხომაღლების გასანადგურებლად გამოიყენეს. პირველივე მოხვედრით მსუბუქი კრეისერი „რომა“ აფიქდა და ჩაიძირა, მეორე ანდლოგიური კლასის ხომაღლი „იტალია“ კი მძიმედ დაზიანდა. მალე ნათელი გახდა, რომ ბომბი ზედმეტად ძლიერი იყო, - მისი მაღალი ექსპანდირება კრეისერებისთვისაც კი მეტისმეტი იყო. „რომა“ ბომბმა გამჭოლად გახერხა და წყალში, მის ქვეშ აფიქდა. ბომბის სიგრძე 3.26 მ-ს, წონა კი 1570 კგ-ს შეადგენდა. აქვან 320 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდიოდა და ჩამოვდების წერტილიდან მისი ფრენის მანძილი 3-8 კმ-ის ფარგლებში მტრეფობდა. საერთო ჯამში მისი გამოყენებით მხოლოდ ერთი ხომაღალი ჩაძირეს, ზეთი კი დაახინეს.

გერმანელების კიდევ ერთი ქნილუბა იყო დოქტორ რინარდ ფოგტის პლანირებადი ბომბი BV.246, რომელსაც 1943 წლის 12 დეკემბრიდან სერულად უშვებდნენ. მისი უპირატესობა მოქმედების დიდი რადიუსი იყო, რისი წყალბოთიაც მისი გამოყენება მოწინააღმდეგის პაერსაწინააღმდეგო თუდაცკის საშუალებების მოქმედების ზონაში შეუსვლელად შეიძლებოდა. ბომბს ჰქონდა სიგარიტბრი ფიუხელავი, რომელზეც პლანერის მსგეფი ეიწრო და დიდი წგრძელების ფორბი ზედიან მგარდებოდა. ბომბის პლანერის ტრაექტორია დაახლოებით 1.25-ს უდრიდა, თუ მას 7000 მ სიმაღლიდან ჩამოვდებდნენ, სამაზნემდე დაახლოებით 175 კმ-ს გაიფრენდა. მისი სიგრძე 3.5 მ-ს, ფრთის გაქანი კი 6.4 მ-ს შეადგენდა. ბომბი 740 კგ-ს იწონიდა, საიდანაც 435 კგ საბრძოლო ქობინზე მოდიოდა. სამიზნესთან მიახლოების

BV.246
მსოფლიოში
სერტიფიკაცია
წარმოებამდე
მიყვანილი პირველი
პლანირებადი
ბომბი იყო

სას მისი ფრენის სიქარე 450 კმ/სი-ს აღწევდა.

მაგრამ 1944 წელს სამხედროების ინტერესი ამ ნკეობის მიმართ განელდა და პროექტი დაიხურა. აქტუელურობა მას 1945 წელს დაუბრუნდა, როდესაც მასზე პასუარი, ულტრაბოკვე რადიოინტერბეუ მოშუშვე დამიზნების სისტემა დაიქნეს. მას ბომბი მოწინააღმდეგის რადარებზე უნდა დემიზნებინა. გამოვლენის მიზნით 10 პროტოტიპი დამზადდა, მაგრამ, უინაიდან აღქურვი-

10 ტიპიანი სეისმური ბომბი Grand Slam (ქვედა ფოტო) და მისი შემქმნელი ბარნს ფოლესი

ახვ გამოიყენებოდა დიდი „მენი“ ბრიტანელების იერიშის შემდეგ

ლობა ექსპერიმენტული იყო, რვა გამყვება მარცხით დასრულდა. თუმცა ორის შემთხვევაში ბომბი სამიზნედან 2 მ-ში აფეთქდა. შედეგებით არცთუ კმაყოფილმა სამხედრო ხელმძღვანელობამ 1000 ერთეული შუაგეგმა, მაგრამ უკვე გვიან იყო — რამდენიმე კვირაში ომი დასრულდა.

ბომბური შეიარაღების გაუმჯობესებაზე მეორე მსოფლიო ომში არა მხოლოდ გერმანელები მუშაობდნენ, მართალია, ინგლისელების პროექტები ახეთი ინოვაციურობით არ გამოირჩეოდა, მაგრამ ექვიტურობის მიხედვით გერმანულ „კოლექტს“ ნამდვილად არ ჩამოუვარდებოდა. ჯერ კიდევ ომის დაწყებამდე ცნობილი იყო, რომ ეკმშვად არეში წარმოქმნილი დარტყმის ტალღა დისტანციის გაზრდასთან ერთად კარგავს დამაზიანებელ ეფექტს. ამიტომაც ბომბებში ასევეთქმული ნივთიერების რაოდენობის ზრდა არ იძლეოდა ეფექტის პროპორციულ ზრდას. ვარდა ამისა, თუ ბეტონით დაცული ობიექტების განადგურება იყო საჭირო, მისი ზედაპირიდან დარტყმის ტალღა უზრაველ ირეკლებოდა. სრულიად საპირისპიროდ ხდება დარტყმის ტალღის გერეკლება უკუშველ გარეშობა (მაგალითად, წვალი ან ნიდავი). ბრიტანელმა დოქტორ ბარნს უოლესმა ეს ეფექტი სათანადოდ შეაფასა. მან დაადგინა, რომ მიწისქვეშა აფეთქებისას ნიადაგში დარტყმის ტალღის გერეკლება სითხის შემთხვევის მსგავსა და ნიადაგში გერეკლებული მღერის დარტყმის ტალღა სიხშირე რბევას იწვევს. უოლესის წინაშე წარმოქმნილი პრობლემა მიწისადაღდვის

შეჩიობს ქვეშ ასაფეთქებელი მუხტის განთავსებაში მგლომარობდა. საჭირო იყო შექმნილი ბომბისა, რომელიც დიდი სიმაღლიდან გამოფრების შემდეგ ნიადაგში შეებლება შედევება. მისი გათულებით მსგავსი ბომბის მისა 10 ტუნდა ყოფილიყო და სასურველი ეფექტის მისაღწევად 10-12 კმ სიმაღლიდან უნდა ჩამოგვლიოთ.

უოლესის პირველი ქნბილება იყო ბომბი Tallboy, რომლის კორპუსიც მალალმტკიცე ფილადისგან იყო დაშადაებული. მისი სიგრძე 6.35 მ-ს, წონა კი 5443 კგ-ს შეადგენდა, საიდანაც 2358 კგ ასაფეთქებელ ნივთიერებაზე მოდიოდა. ბომბს პქრნდა შერელებული მოქმედების აძყოქები, რომლებიც დეტონაციას ბომბის ნიადაგში შედევვის შემდეგ ახდენდნენ. სათანადო სიმაღლიდან ჩამოვდებისას ის ნიადაგში 30 მ-ით აღწევდა ან 5 მ სისქის ბეტონის ზერეტდა, სიღრმეზე 2 ტ-იანი მუხტის აფეთქების კი ძლიერი ბიძებში წარმოქმნილობდა, რაც საბოლოოდ შეჩიობის ნგრევას

იწვევდა. ბომბის წაღება იმ პერიოდში ბრიტანელების ყველაზე დიდ ბომბდამშენი Lancaster-ს შეეძლო. წინის შესაყარებლად თვითმფრინავიდან მოხსნეს ჯერმანი და შეაარაღება. თუმცა შემოსუქებულ თვითმფრინავსაც არ შეეძლო 12 კმ-ზე ასვლა, ამიტომაც, როგორც წესი, ბომბს 8 კმ-დან აფებდნენ. თუმცა ესეიო საქმარის იყო.

ბომბი პირველად 1944 წლის 8 თვნის დამეს გამოყენეს, როდესაც საფრანკეთის წრდილი ნაწილში ხარკინგზო მიმოსვლის წაშლის მიხნით ბრიტანელებმა ქალაქ სონიურის მახლობლად სტრატეგიული მნიშვნელობის გვირაბი დაბომბეს. 19 თვითმფრინავი სისხურა ბომბებით იყო შეიარაღებული, ექვსი კი — წვეულებრივით დაბომბვამ ნაყოფ გამოიღო და გვირაბი მწყოზობიდან დღისნით გამოიღა. როგორც გაორკვა, ერთი Tallboy-მ, რომელიც 854 ერთეული გამოუშვეს, 18 მ სისქის მთის ქანები გაარღვია და გვირაბში აფეთქდა. შემდეგ სწორედ ამ ბომბებით ჩაბარეს გერმანუ

საქართველოს ენციკლოპედია

ლი ლინკოვი „ტრამპიცი“ და დაბომბვის fau-2-ის მწარმოებელი მისისიკუსა ქარხანა.

ამ ბომბის ექვემდებარების დამტკიცების შემდეგ, უილესმა უფრო ძლიერი, 10 ტ-იანი ბომბი Grand Slam-ი შექმნა. წინამორბედის მსგავსად ამ ნაგებობის კედლის ფრთისხმულობა ბომბს ფრთისას სტაბილიზებული მბრუნე მოძონტს ანიჭებდა. კორპუსის სიღრმის გაზრდის გამო ასაფეთქებელი ნივთიერების მასის შემცირების კომპენსირებისთვის იმ პერიოდში ველაზე ძლიერი ბრიტანული ასაფეთქებელი ნივთიერება „ტროპიკსი“ გამოიყენეს. მას შემდეგ, რაც ცხელ „ტროპიკსს“ ბომბის კორპუსში ახსამდნენ, მის გასაწყობებლად 1 თვე იყო საჭირო. ბომბის სიგრძე 7.7 მ-ს, წონა კი 9.98 ტ-ს შეადგენდა. ის შეიქმნა 4144

Slam-ის შემდეგი სამხსენ საფრანგეთში, ფარში მდებარე წყალქვეშა ნაგების ბანა გახდა, რომელსაც 7 მ სისქის რკინა-ბეტონის სახურავი ჰქონდა. ბომბის ის თავისუფლად გახერხა და ანგარის შეგნა აფეთქდა.

სვისურ ბომბების გარდა, უილესმა მკრე მსოფლიო ომის დროს სახელი კიდევ ერთი საკმაოდ საინტერესო კონსტრუქციის ბომბის შექმნით გაითქვა. მისი აზროთ, საჭირო იყო გერმანიისთვის ისეთი დარტყმის მიყენება, რაც მის ინდუსტრიულ სიძლიერებს შესაესტებდა. ამ მიზნის მისაღწევად საჭირო იყო რურის რეგიონში დამბების განადგურება. სწორედ აქ იყო განთავსებული მთავარი გერმანული სამრეწველო ცენტრები. საქმე ის არის, რომ 1 ტ ფილადაის მისაღებად 7 ტ წყალია საჭირო, წყალსა-

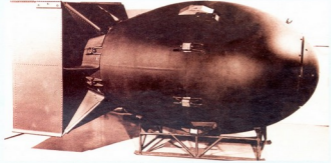
თვითფრინავი, რომელიც მას ტრანსპორტირებას შეუძლებდა. შესაბამისად, ალტერნატიული მეთოდი იყო საჭირო და უილესმა მუხტის განთავსება დამბის ველაზე სუსტ წერტილში — მის ძირში, წყლიან მხარეს გადამწყვიტა. წყლის მასის ზემოქმედებით დამბის კონსტრუქცია შეუძლებად დაიბნეოდა, უკმეველ არემუ გამოწყველი აფეთქება კი დამბის კედლის წერტვის აწყვეს.

ამ პრობლემის გადაჭრის შემდეგ დღის წესრიგში მუხტის საჭირო ადგილზე განთავსების საკითხი დაედა და ეს უილესმა წყლის ზედაპირზე მტრული ბომბის გამოგონებით შეძლო.

თავდაპირველად ბრიტანეთის სამხედრო ხელმძღვანელობა ამ გამოგონებას ეჭვით უყურებდა, მაგრამ მალე აზრი შეიცვალა. ბომბი ცილინდრისებრი იყო, დამატების 1240 მმ და სიგრძით 1524 მმ. ის 4200 კგ-ს იწონიდა, საიდანაც 2997 კგ ასაფეთქებელ ნივთიერებაზე მაილიდა. ცილინდრის ღერძს კორიზონტალურად, ფრენის მიმართულების საპირისპიროდ იყო განთავსებული. ბომბს ჰქონდა ჰიდროსტატიკური ამფიოთი, რომელიც მის ღებონაციას 9 მ სიღრმეზე ახდენდა. ჩამოგდების წინ სპეციალური შექანისმი ბომბს წუთში 500 ბრუნის სიჩქარით აბრუნებდა, რაც მისი სტაბილიზაციისთვის და ჩამოგდების შემდეგ მგდრობის შესანარჩუნებლად იყო საჭირო. გარდა ამისა, სწიქის დაბრუნების წყალობით ბომბი წყლის ზედაპირზე უფრო კარგად ზტოდა.

ამერიკული ატომური ბომბები Little Boy და Fat Man, რომლებითაც 1945 წლის აგვისტოში იაპონია დაბომბეს

კვ ასაფეთქებელი ნივთიერებას, რომელიც 6.5 ტონა ტროტილის ეკვივალენტით იყო.

1945 წლის 14 მარტს ერთმა „ლანკასტერმა“ 5 კმ სიმაღლიდან ჩამოაფლო ქალაქ ბილფელდში მდებარე ხარკინიზო ვიადუკზე ბომბი და ვიადუკის 30 მ სიგრძის ნაწილი მოლიანად განადგურდა. იმავე წლის 27 მარტს Grand

ცუების დაცარიელებისას კი ქარხნები გაწვდებოდა, ამასთან, წყალილიდა მრავალ დასახლებულ პუნქტს გაანადგურებდა. გათვლემსა ცხადყო, რომ მასოური მიწის დამბის გასანადგურებლად, რომელიც ბეტონითაა გაძლიერებული, 30 ტ ასაფეთქებელი ნივთიერებაა საჭირო. ასეთი ბომბის დამზადებას რომ თავი დაეხნებოდა, მასში არ არსებობდა

„ბირთვული სოკო“ ნაგასაკის თავზე

პირველი საბჭოთა ატომური ბომბი PDC-1

ახალი იარაღის მატარებელი ცვლილებურად იყო ობობრევიანი Lancaster, რომელსაც ერთი ასეთი ბომბი მოჰქონდა, მაგრამ თვითმფრინავში ცვლილებების შეტანა გზდა საჭირო. პირველ რიგში მოიხსნა ბომბინაკვეთურის საგდლები და თვითმფრინავზე დაყენდა სპეციალური შექანბნი, რომელიც ბომბის ბრუნვის უზრუნველყოფდა.

წინასწარი გათვლებით დადგინდა, რომ მაქსიმალური ეფექტის მისაღწევად ბომბი 18.5 მ სიმაღლიდან 345 კმ/სთ ტოლი სიქარით ფრენისას უნდა ჩამოვარდეს, სამხრეთულ დისტანცია კი 390 მ-ს არ უნდა აღემატებოდეს (თვითმფრინავი ამ მანძილს 4 წმ-ში ფრავდა). ვეღლა ამ პირობის გათვალისწინებისას ბომბი წყლის ზედაპირზე რამდენიმე ნახტომს ასრულებდა, ევახუზდა დამბის ზედა ნაწილს და შემდეგ კედლის გასწვრივ წყალში ვეფიოდა, ამ ეველაურის პრაქტიკაში დახანერავდა ფრენა დაბალ სიმაღლეზე უნდა ყოფილიყო. მისი გაკონტროლებისთვის კი საემალ ორიგინალური შეთოდი მოიფიქრეს. თვითმფრინავის კედლა და ცხვირში თითო პრივექტორის იყო დაყენებული. ეს უკანასკნელი ვერტიკალურად ქვევით ანაიფდა, კუმში დაყენებული კი განსახვრული კუბოთი ასე იყო დაყენებული, რომ 18.5 მ სიმაღლეზე ფრენისას ორივე პრივექტორის სხეილი ერთ სწრტოლში გადააკეთებოდა. ვერმანულ დამბებზე თერმის მისატანად, სპეციალურად შეიქმნა 617-ე უკადრიალა, რომელსაც შეტსახვლად „დამბების დამანგრეველი“ შეარქვეს.

ატკარია „ლორეუდი“ 1943 წლის 16 მაისს ჩატარდა. მასში მონაწილეობდა 19 თვითმფრინავი, რომლებიც სამ ვეღლად იყო განაწილებული. პირველი 9

თვითმფრინავი თიულიდა და მის სამხენეს დაშლა „ქმნი“ წარმოადგენდა. მიუხედავად იმისა, რომ შეტყვეზე გადასულმა პირველდღე თვითმფრინავმა ბომბი ზუსტად ჩამოაგდო, დამბამ გაუჭლო მას ავიუქებას და მხოლოდ შუთის ავიუქების შვევად ვეღარ გაუჭლო დამბამ დატკანიუეს და ჩამოიშალა. ოპრავიამო მონაწილე 19 თვითმფრინავისგან (სწორედ ამდენეე მტრეზე ბომბი დამხადდა) და 133 უკაიებს წყრისგან 9 თვითმფრინავი და 56 კაცი დაიკარგა. თანაკარგმა 47% შუადინდა. რაც შუქება ვერმანვლებს, „ქმნის“ და „დედრის“ დამბების დანტრუვის გამო უკება მოვარდნილმა წყალმა დაახლოებით 1000 კაცი იმხვერვალა. მხმე მრეწელობის ობიექტების წელით მომარგებამა პრობლეუბი შექმნა. ბრიტანლებს ჩანაავქრს მინც ვერ შეახხეს სრულად ზორცი — ამ ოპრავიის შუედვ უიდეღის მტრეუთი ბომბები ადარ გამოწვეუნიათ.

ხერხი ზვიბა ღონესო და სწორედ ამ ვზით წეიდნტ ამერიკელები შორეული ობის დროს ბომბერი შეარადების გაუჭეუბესებაში და საბოლოად ატომური ბომბის შექმნამდე მივიდნტ. თუეკა ამ შემთხვევამა ღონეე ხერხს სძლია, — ამერიკელებმა მსოფლიოში ეველანე მღორი და დამანგრეველი მოქმედების ორიად შექმნეს. თუეკა კიემა არ იყის, რადის შექმნდნტ ამერიკელები ატომურ ბომბის, მათ 1933 წელს ვერმანიდინ წამოსილი ფიზიკოსები რომ არ დახმარებოდნენ. აშშ-ში პრორგამას, რომლის მიუხედავად ატომური იარაღი იქმნებოდა, „მასეტების პროექტი“ ვრეუ. მის ფარგლებში შექმნილი მსოფლიოში პირველი ატომური ბომბი „ტრინიტი“ ნიუ-მექსიკოში პოლიგონზე 1945 წლის 16 ილისს ავიუქეს. შორე ბომბი Little Boy კი, რომელიც 64 კგ ურანს შე-

იცავდა, საბრძოლო ვეღლეუბეზე სრულიად სისთვის იყო ვანკეოთილი. მინანი იარაღის ქალაქე პირობამ იყო. 6 ავიუსტოს კუნძულ ტინიანდინ, რომლიდანაც სამხენსელ 6 საათი იყო საფრენი, ბომბდამშენი B-29, სახვლად „ენოლა გეი“, აფრინდა და ვეზე იარაღისსიკა აიღო. დილის ექვსი საათისთვის იარაღლია რადარების ქსელმა ჩრდილოეთის მხარეს შერჩეი რამდენიმე თვითმფრინავი დააფექსირა და იარაღის რამდენიმე ქალაქში, მათ შორის — პირობამა სახაერო ვანგაში გამოცხადდა. მაგრამ 2 საათის შუედვ პირობამა რადარის ოპრავტორმა დააფექსირა, რომ სამხენეთა რადონობა სამს არ აღვტეკეზოდა (ბომბდამშენი სამ შვერავიან ვრეთად მიყრინდა) და სახაერო ვანგაში გაუქვლა. სწევის დამოვავი მინილი სამონისთვის ვინის გადასაჭეულად იარაღლებს გამანდგურებლები არ აუფრინათ. თვითმფრინავი 9 კმ სიმაღლეზე იყო, როდესაც 4-ტრინიტი ბომბი ჩამოავდეს. ის 600 მ სიმაღლეზე ავიუქვლა. მისი სიძლიერე ტრირტილის ვეველენსტო 13-დან 18 კილოტონამდე შეევებოდა. ავიუქვების მოქმედების 70-დან 80 ათასმდე კაცი დაიღუპა. 1945 წლის ბოლისთვის კი რადიაციულ დასხვერვას კოდე 90-დან 166 ათას კაცი შეჭირდა.

მაგრამ 3 დღის შუედვ იარაღამი კოდე ერთი ატომური, ამერიკად პლეტორისთვის ბომბი ჩამოავდეს. ის პირველი იმპოლიზირა მოქმედების ბომბი იყო. მისი პრინციპი მიმართულ ავიუქებაში მგეოვარებოდა, როდესაც ტრირტიული მისი ხვერული დატრების ტალღის მიერ პლეტორიუმის ბურთის შვექსმით წარმოიქმნება. Fat Man-ში გამოწვრებული ასოლექტიული ნეიუტრობის საერთო მისა 2300 კგ-ს აღწევდა, მოლიანად ბომბის კი 4680 კგ-ს. ბომბი ვლიტორი იყო, პერე-სი ყოფინას საზერეტი ვურეკებისა და მათი ნამხვერებისგან დასაცავად კოპრუსი 9.5 მ სისქის ვეუშანეილიანის ქმინდა. ბირთვიული ავიუქება რადიოსიმაღლისბომბის მოქმედებით 500-600 მ სიმაღლეზე ხეღებოდა. 9 ავიუსტოს ამ ბომბის სამხენეს ქალაქე კოკინა იყო, მაგრამ ვინიანდეს ის ნელით იყო დაფორული, ვეკაიება ბომბი ნავასაკინე ჩამოაგდო.

რაც შუქება თეად ბომბის, ის ძალე სწრაფ ტემპებით იქმნებოდა, რაც ბერი ნავლის მიზეუბი გახდა. მისი მსკევის გამოციღისას გამოამკარავდა დეცენტრეუბამ და მემუქეუბით ცვილობებში. 10000 მ სიმაღლიდან იდეალური დამბინების შემთხვევამაც კი საფრადული წროული ვედაზრა 300 მ-ს აღწევდა. ნავასაკის შემთხვევამი კი ბომბი ჩამოავდების

AH-206 დღემდე გვიღაზე ძლიერ იარაღად რჩება

წერტილიდან 2000 მ-ით გადაიხარა. პლუტონიუმის მარცხითვის გამყოფის გამო, აქიზილ მდგომარეობაში ბირთვული მუხტის შერბაზე მხოლოდ 10 დეკე შეიძლება. ბომბის დამლა-ჩეობა და 40-50 კაცის მონაწილეობითაც კი საკმაოდ შრომატევადი იყო და 56-76 საათის მოითხოვდა. ბომბის სერული წარმოება 1947 წელს დაიწყო და 2 წელსნადს გაგრძელდა. ამ პერიოდში 120 ცალი გამოუქეს, მაგრამ უკვე 1950 წელს მოხსნეს შეიარაღებიდან.

სხვათა შორის, ბომბის მოქმედების პრინციპი მკაცრად გასაიდუმლოებული იყო. სანამ 1951 წელს ლოს-ალამოსში მომუშავე მექანიკოს დევიდ გრინგლასის (რომელიც საბჭოთა ვაშუში იყო) სასამართლო პროცესი არ დაიწყო, ამ მომენტისთვის საბჭოთა დაზვერვას უკვე მიღებული ჰქონდა ამომწურავი ინფორმაცია ამ ბომბის კონსტრუქციასა და მისი მუხტის მოქმედების პრინციპზე. მათ შორის მისი ზოგიერთი კვანძის მუშანახაზებიც კი ჰქონდა.

ატომური ბომბის შექმნაში საბჭოთა კავშირი ჩამორჩებოდა აშშ-ს და ამიტომაც მაქსიმალურად ცდილობდა ამერიკელების ტექნიკური სოციაციების გამოყენებას. უკვე არც საბჭოთა დაზვერვა იჯდა. პირველი საბჭოთა ატომური ბომბის PDC-1-ის გამოცდა (პროექტს ლავრენტი ბერია კურთხებდა) ვახაზუთში, სემპალატინსკის პოლიგონზე 1949 წლის 29 აგვისტოს აუცილებს მისმა სიმძლავრემ 22 კილოტონა შეადგინა. ამერიკელები დიდხანს არ იფიქრებდნენ ამ ამბავს. მათი აზრით, საბჭოთა კავშირი ამგვარი იარაღის შექმნას 1952 წლამდე ვერ შეძლებდა.

მის შესდეგ აშშ-ისა და საბჭოეთის შორის პაექრობა გაიმართა უფრო

ძლიერი ატომური იარაღის შექმნაში. მას შემდეგ, რაც 1960 წლის 1-ულ მაისს სერენოლესკის თავზე კაუერის თეთიმფრანავი ჩამოავდეს, ხრეშოვი ამერიკას არაერთხელ „კუეხინა მატ“-ის წინებით უბუჭებოდა. ხრეშოვის იარაღიმანმა ამერიკელ ეურნალისტებს ეს ფრაზა როგორც „კუეხმას დედა“ ისე გადაუთარგმნა, მაგრამ ამერიკელებმა არც ის იცოდნენ, ეს კუეხმა ვინ იყო და მით უმეტეს, ვინ — დედამისი. ამერიკელები შერეულ მიზეზით, რომ ეს შექარის გამომხატველი იდობა იყო.

1955 წლიდან ზესაიდუმლო ლაბორატორიაში „არზამას-16“-ზე აქტიურად მიდიდა მუშაობა AH-602 ნიმულის მქონე წყალბადის 100 მეგატონა სიმძლავრის სუბბომბის შესაქმნელად. ეს პროცესი მანამ ჩავადებულ ბომბზე 10 ათასჯერ მეტი იყო, მაგალითად, თუ ასეთ ბომბს მოსკოვში ჩავგდებდნენ, ქალაქი შოლანად გაქრებოდა. 1961 წლის ზაფხულისთვის ბომბი მზად იყო და დღის წესრიგში მისი გამოცდისთვის ადგილის მოძიების საითიხი დადა. არჩევანი ახალ მისაზე მდებარე პოლიგონზე შეუწერდა, მაგრამ როდესაც გაირკვა, რომ ბომბის აუცილებსას მისი

მოქმედების რადიუსი 1000 კმ-ს უტრიალებდა, ვეღა დაფიქრდა. არცაღში რამდენიმე დასახლებული პუნქტი და ნოაილსკში არსებული ნიკელის საბადოები ხედებოდა. მართალია, ხალხის გადასახლება საბჭოთა კავშირში პრობლემას არ წარმოადგენდა, მაგრამ ნიკელით მდიდარ საბადოებს თვალისჩინოთი უფროსიხლებდებოდნენ. ამიტომაც ბომბის სიმძლავრე განახსერეს და 50 მეგატონამდე დაიყუვნეს. ამ სიმძლავრის შესახებუმა ბომბის სიგრძემ 12 მ, დიამეტრმა კი 2.5 მ შეადგინა. კულის ნაწილში ჰქონდა სამი გუმბათისგან შედგარი საპარამუტო სისტემა, რომელთაც ვეღაზე დღის ფართობი 16000მ²-ს შეადგენდა. ბომბი 26.5 ტ-ს იწონდა.

მატარებელ-თვითმფრინავად ტუპოლევის ბომბდამშენი Tu-95 შეარჩეს, მაგრამ ბომბი იმდენად დიდი იყო, რომ ბომბდამშენის საფეხლების მოხსნა ვახდა საჭირო და ბომბის ნაწილი ფეხლებიკის ფარგლებს სცილებებოდა. ბომბი 1961 წლის 30 თებერვლის გამოცადეს. ის მატარებელი-თვითმფრინავისთვის დასაშუებ მანქანაზელი სიმძლავრის, 15 კმ-დან ჩამოავდეს, რას შემდეგც თვითმფრინავი მაქსიმალურ სიქარბზე უკან მობრუნდა და 250 კმ-ზე გამოვიდა ჩამოვდების წერტილიდან. ბომბი 4.5 კმ სიმაღლეზე აუცილებდა. წყალბადის ბომბის აუცილებდა იმდენად ძლიერი იყო, რომ ბირთვული სოკოს სიმაღლემ 67 კმ, „ქუდის“ დიამეტრმა კი — 95 კმ შეადგინა. აუცილებსას წარმოქმნილას დარტყმის ტალღამ დედამისის სამხრე სრულად შფოურა.

მიზანი, რომელიც ამ ექსპერიმენტით დადგინდა, მაღწეულ იქნა, — საბჭოეთმა შეუხლდევი სიმძლავრის მახობრევი განადგურების იარაღის დემონსტრირება მოახდინა. ამ პერიოდისთვის აშშ-ის ვეღაზე ძლიერი ბირთვული ბომბის სიმძლავრე ტროტილის გვეყალენტში საბჭოურ AH-602-ზე ითიქის ითხებურ ნალები იყო.

თიშურ კალუზახილილი

საბჭოთა „კუეხინა მატ“-ის ატფოტება იმდენად ძლიერი იყო, რომ წარმოქმნილმა დარტყმის ტალღამ დედამისნას სამხრე სრულად შფოურა

ზოგიერთი რამ ინფორმაციული ჯაბჯანდობის საფრთხეა

თურმე ჯაბჯანდობის კვლევა

გაგრძელება. დასწრისი იხ. "არსენალი" №18

თუ ვერადღებთ განვიხილეთ ზემოთ მოყვანილი ციფრულ-სახარისხო იარაღისა და მათი ტექნიკების გაძლიერებული ბალისტიკური მახასიათებლების მონაცემებს, ვეძღვეთ დავაბ აქამდე არცხეული მაღალი დაცვის (კლასის) მჭრე ინფორმაციული ჯაბჯანდობის საშუალებების ბალისტიკური მდგრადობის დონის საკითხი. ამასთან, სხვადასხვა ქვეყნის სახელმწიფო სიარატიული დოკუმენტაციის მოთხოვნების (დაკვირვების დონების კლასიფიკაცია, გამოცდების შედეგები და სხვ.) ერთმანეთსთან განსხვავებული მოთხოვნების გამო ნაკითხის მჭრეების დონის რთულდება სწორი გადამკვრელების მიღება და საიმედო ჯაბჯანდობის საშუალებების ძალიანი სტრუქტურების დაკომპლექტება.

შემოთ განვიხილეთ აშშ-ის, გერმანიის, დიდი ბრიტანიისა და რუს-ის სტანდარტების ტექნიკური მოთხოვნებით გათვალისწინებული კლასიფიკაცია, რომლის მიხედვითაც არჩევთ ჯაბჯანდობის დაცვის დონეს შესაბამის კლასთან. აქ ნათლად ჩანს ზონიერების ძირითადი სათაზისადმი განსხვავებული მიდგომები:

გერმანიის სტანდარტის მიხედვით
კლასების რაოდენობა — 5 (მათ შორის შუამხანის — 2)

— სხეულის იმპატორზე ტყვიის (არაგამჭიოლი) მოხვედრის შემდეგ დატყვევება დასაშუები ჩადრმევაა უნდა შეადგენდეს 1-3 კლასისთვის 40 მმ-ს; ხოლო მე-4+5 კლასისთვის 20 მმ-ს);
— ნიშუმის დასველების შემდეგ, სრლითი გამოცდების ტესტირ ჩატარება არ განიხილება (თუკი სტანდარტის წინა რედაქციაში შეტანილი იყო აღნიშნული მოთხოვნა).

— სტანდარტში გათვალისწინებული ასევე —20+70°C ტემპერატურაზე კლასტური გამოცდების ჩატარება. ამასთან, ზემოთ აღნიშნული განსხვავებული მიდგომების (რაც მოყვარია, ახალი თაობის კოლერამის ჯაბჯანდობატი ტყვიების მხოლოდ ბაზარზე გამომჩინის შემდეგ) გამო, გერმანიის სათანადო უწყების ბალისტიკის სპეციალისტების მიერ დატყვევებით შემუშავებულია სასტრუქტივირებო სპეციალური

აუზ-ნიუ-სვანლარკის პონახევაის პიხელო

კლასი	კლასის სტანდარტი	კლასის სტანდარტი	კლასის სტანდარტი	
I	22 cal LR LRN (კვ)	2,6	329	147
IIa	308ACP FMJ RN (კვ)	4,2	322	322
	9mm FMJ RN (კვ)	6,0	341	405
IIb	40 SAW FMJ (კვ)	11,7	322	256
	9 mm FMJ RN (კვ)	6,0	367	539
III	.357 Mag JSP (კვ)	30,2	436	969
	9 mm FMJ RN (კვ)	6,2	436	779
III a	44 Mag JHP (კვ)	15,6	436	1483
IV	12.7x108 NATO JSP (კვ)	9,6	678	1375
V	30.06 NATO JSP (კვ)	9,3	809	4078
	7.62x39 JSP (კვ)	9,3	809	4078

LR — ვრტელოლოანი შუამხანა, **LRN** — გრძლის ვარგუ მომრეკვერულიანი;
ACP — კალბის ვრტელოლოანი პისტოლეტი, **FMJ** — მტრეკვრულიანი;
RN — მომრეკვერულიანი;
MAG — მჭრევატი;
JSP — ნაწერად გარბანატი;
AP — ჯეშმრეკვრულიანი; **JHP** — ღრტელოლოანი, მტრეკვრულიანი;
ტ — ტყვის გულარის; **ფ** — ჯეშმრეკვრულიანი

ფოლადის გულარის შერჩევა:
კლასების რაოდენობა — 7 (მათ შორის შუამხანის — 3)
— ჯეშმრეკვრის საშუალებებზე სრლითი გამოცდები ტარდება სხეულის იმპატორის გამოცდებით (სპეციალური კონდიციის სასკელატორი პლასტიკური), რომელზედაც ფორირება ტყვის გამჭიოლი და არაგამჭიოლი ვარგულების რეზულტატები.
— სხეულის იმპატორზე ტყვის არაგამჭიოლი მოხვედრის შემდეგ, დატყვევებული (ველე კლასისთვის) დასაშუები ჩადრმევაა არ უნდა აღემატებოდეს 44 მმ-ს;
— სრლითი გამოცდები შეიარაღება, საცელი ნიშუმის დასველების სპეციალური მხოლოდ ჩატარების შემდეგ;
— საცელი ნიშუმის ბალისტიკური ზეფის V-50-ის დასავენად, წინამდებარე სტანდარტების განსხვავებული მხოლოდით სტანდარტების სრლითი გამოცდები. ამასთან, დაწერილობით განიხილეთ სრლითი გამოცდების ჩატარების მხოლოდ და ტექნიკური პიხელოები.

რ.გ.-ГОСТ-სვანლარკის პონახევაის პიხელო

კლასი	კლასის სტანდარტი	კლასის სტანდარტი	კლასის სტანდარტი		
I	სპეციალური EM	90 074-002 (კვ)	59	35	10
	სპეციალური Maza	1209 074-002 (კვ)	43	26	24
II	სპეციალური TCH	1430 074-002 (კვ)	23	30	16
	სპეციალური TT	162 074-002 (კვ)	15	40	14
III	სპეციალური M99	8358 (კვ)	9	48	204
IV	სპეციალური AK-12	5409 76-002 (კვ)	28	160	100
	სპეციალური AKM	1428 76-002 (კვ)	28	160	100
V	სპეციალური AK-103	5410 76-002 (კვ)	31	160	100
	სპეციალური AK-107	1429 76-002 (კვ)	31	160	100
VI	სპეციალური AKM	1428 074-002 (კვ)	30	160	100
	სპეციალური AKM	1429 074-002 (კვ)	30	160	100
VII	სპეციალური AKM	1428 074-002 (კვ)	30	160	100
	სპეციალური AKM	1429 074-002 (კვ)	30	160	100
VIII	სპეციალური AKM	1428 074-002 (კვ)	30	160	100
	სპეციალური AKM	1429 074-002 (კვ)	30	160	100
IX	სპეციალური AKM	1428 074-002 (კვ)	30	160	100
	სპეციალური AKM	1429 074-002 (კვ)	30	160	100

* /კვ/ — ფოლადის; /ტ/ — ტყვის; /თიფ/ — თერმულად დამუშავებული ფოლადი; /სავ/ — ჯეშმრეკვრულიანი ციფრულ-სახარისხო კლასების რაოდენობა — 9 (მათ შორის შუამხანის — 6)
— ნიშუმის დასველების ტესტირ არ განიხილება;
— სხეულის იმპატორზე ტყვის არაგამჭიოლი მოხვედრის შემდეგ დატყვევებული დასაშუები ჩადრმევაა არ განიხილება;

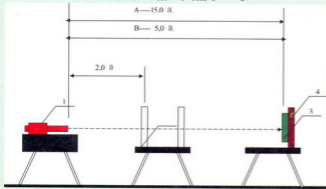
გამოცდების ჩასატარებელი მხოლოდია, სადაც შეტანილია 7,62X51 ვოლფრამის კარბიდის გულარის და 7,62X54 E-32 ჯაბჯანდობატიანი ციფრულ-სახარისხო ტყვიების გამოცდების ჩატარების მხოლოდ და ტექნიკური მოთხოვნები.

დონი პრინციპის სტანდარტი (პრინციპისთვის)
კლასების რაოდენობა — 6 (მათ შორის შუამხანის — 2)

— საცელი ნიშუმის დასველების ტესტირ არ განიხილება. — სხეულის იმპატორზე ტყვის არაგამჭიოლი მოხვედრის შემდეგ დატყვევებული დასაშუები ჩადრმევაა შეადგენს 1 კლასისთვის 44 მმ-ს, ხოლო დანარჩენი ყველა კლასისთვის 25 მმ-ს.
როგორც ცნობილია, საქართველოში გატყვევებულ რუსული წარმოების ციფრულ-სახარისხო იარაღთან ერთად,

აშშ-ის F10 სანარკოტიკო ბათულისწინააღმდეგობის სავაჭრეზზე სროლით გამოყვანილ ნაგავთან პრინციპული სხვა

(აღნიშნული პრინციპებით ტარდება ჯავშანფლემენტების სერტიფიცირება ასევე სხვა ქვეყნების მიერ)

- 1 — სასროლი შექმნილია
- 2 — ტყვიის სარქარის შრომი ხელსაწყო
- 3 — ჯავშანფლემენტის საცდელი ნიმუში
- 4 — იდამიანის სხეულის იმპლატორი
- A — მინიმალური "კრატელულიანი" იარილიდან სროლებისთვის
- B — მინიმალური "მოკლედულიანი" იარილიდან სროლებისთვის.

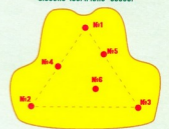
პარალელურად ფართო ხსარებაში აშშ-ის და ევროპული წარმოების სხვადასხვა კონსტრუქციის იარილი და ტყვიები. იმის გამო, რომ რუსული წარმოების იარილის ტყვიების გულარები დამზადებულია ფილადასაგან, ხოლო აშშ-ის და ევროპის შერამიკული ტყვიების გულარები — ტყვიისაგან, ეს გარემოება ჯავშანსისტემის რეალური დაცვის დონის შეზღუდვას ათოვლებს ანაღიანის გაცემის საშუალებას. აქ სათლად ჩანს აშშ-ისა და რუსეთის სტანდარტებით გათვალისწინებული კლასიფიკაციების მიხედვით განსაზღვრულ მარის შესაბამისად.

მაგალითად, აშშ-ის კლასიფიკაციით გათვალისწინებული 1-ელი კლასის დინის ჯავშანფლემენტის და იცივის მომხმარებელს **PF-GOST I** ელი კლასით გათვალისწინებული "მაკაროის" ტიპის აბრისის ტყვიებისაგან, ხოლო აშშ III-ა კლასის დინის ჯავშანფლემენტი (რომლის დანეც სტანდარტ **NI**-ის კლასიფიკაციის მიხედვით პისტოლეტის და რევილვერებისათვის არის უმაღლესი), ვერ უზრუნველყოფს მომხმარებელს რუსული **GOST-ის II** კლასით გათვალისწინებული **TT-ს** ფილადასაგანის ტყვიის დაცვას. რაც შეეხება აშშ **NIJ III-ა** კლასით გათვალისწინებულ ტყვიის სხეულზე მოხდინის შემდეგ კონტაქტურ ენერჯის, იგი თითქმის საშუალო აღმტანება **TT-ს** ტიპის პისტოლეტის ტყვიის მიხედვით განვითარებულ დანეცებს და შესაბამისად შეეფუძნებულ ტრეამს.

ნატარებულმა მიმოხილვამ ცხადყო, რომ საერთაშორისო არენაზე მიუხედავად აშშ სტანდარტის დომინირებისა, ყველა მჭინავე ქვეყანის თავის ტერიტორიაზე და პოტენციურად მჭინააღმდეგე ქვეყანაში გავრცელებული იმპლესირებული იარილის ტყვიებისაგან დასაცავად გათვალისწინებული ჯავშან-დაცვის საშუალებებისთვის აქეთ შემუშავებული ადგილობრივი ნაციონალური ნორმატიული ტექნიკურ-ტაქტიკური დოკუმენტაცია და ცვლასწორული იარილის კლასიფიკაცია, რომელიც აწესრიგებს ქვეყანაში დამზადებულ ან იმპორტირებულ ჯავშანდაცვის საშუალებების მიზანდასახულ შექმნას და მათი სერტიფიცირების საკითხებს.

უდრესად მნიშვნელოვანია, რომ ჩვენი ქვეყნისთვის, რომლისთვისაც რეალურ აგრესორ ქვეყანას წარმოადგენს რუსეთი, ხილვი ჩვენივე დომინირებს უცხოური ნორმატიული დოკუმენტაცია, სადაც არ არის (ან არასწორად) განხილული რუსეთის წარმოების ტყვიების მახასიათებლები, რომელთაგან ზოგიერთი მათგანი გამჭვლურაბრითი აქრობებს და დასავლეთის ქვეყნებში დამზადებული ტყვიების ბალისტიკურ მონაცემებს, ეს გარემოება ათოვლებს მათი მოხმარების სრულ გაზარტებს წყვი რევილის პარობებში და მნიშვნელოვნად ამცირებს ჯავშანკონსტრუქციების რეალური დაცვის დინის განსაზღვრის შესაძლებლობას, რაც აქტუალურს ხდის ქართული სახელმწიფო სტანდარტის

აშშ-ის F10 სანარკოტიკო ბათულისწინააღმდეგობის სავაჭრეზზე სროლით გამოყვანილ ნაგავთან პრინციპული სხვა

დამუშავების აუცილებლობის საკითხს, სადაც შესაბამისობაში იქნება მოყვანილი ყველა ის პოზიტიური მოსაზრებები, რომლებიც გათვალისწინებულია მჭინავე ქვეყნების ნორმატიული დოკუმენტაციის ტექნიკურ მოთხოვნებში (აღნიშნული მიმართულებით წინამდებარე პუბლიკაციის ავტორთა ჯგუფს უკვე კარგა ხანია, რაც აქვს შემუშავებული ნორმატიული დოკუმენტაცია ან დამუშავებული ჯავშანდაცვის საშუალებების ტექნიკური მოთხოვნები, კლასიფიკაცია და გამოცემების შეთავაზება, რომელიც შესაძლებელია მოკლე დროში დაიხვეწოს სახელმწიფო სტანდარტის სახით).

ინფორმაციული ჯავშანდაცვის საშუალება, რომელიც აბსოლუტურად საიმედოდ დაიცავს მომხმარებელს სხეულის ყველა ორგანოს და მასში შესაძლებელი იქნება თვისებულად მოპოვება, ასევე კონსტრუქციის დამზადება შეუძლებელია. მაღალნივთის ტექნიკურების კონტრინგენტის განმარტობის მაქსიმალურად დასაცავად და პროექციული საქმიანობის მაღალ დონეზე შესარულდება, დამუშავებული ტექნიკის ობტინალური პრინციპების გამოყენებით. უცხოეთში ნატარებულს გამოყენდება, რომელიც მონაწილეობდნენ სასამართლო ექსპერტების, საექსპერტის ქარტირების და ტოპოგრაფიული ანტიობის უმაღლესი კატეგორიის სპეციალისტები, ცხადყო, რომ ჯავშანდაცვის კონსტრუქცია უნდა იყოს უმარტულესი ვილვის, ადამიანის სასიცოცხლო უზოარტის ორგანოებს, რომელიც გრაფიკულად შედგენილი სქემების მიხედვით დაკავებულია გამოთვლილმა ფართობი მთელი სხეულის ფართობს შეეფუძნება და დამინა საშუალოდ 27%, რაც ფიზიკურად ნორმატიული განვითარებული ადამიანის წელხეობითა ნაწი

ოლისთვის შედგენს: მკრდის მხარეს — 10დმ-ს; ზურვის მხარეს — 9,2დმ-ს და გვერდებსა 8,4 დმ-ს. აქედან გამომდინარე, დადგინდა, რომ საშუალო (172-სმ) სახალის ადამიანისთვის ტორსის ნაწილის საერთო დასაკეფი ფართი უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 28 დმ²-ს.

ამასთან, სათანადო ფიზიოლოგიურ-ერგონომიკული კვლევების ჩატარების შემდეგ, დადგინდა იქნა, ფიზიკურად ნორმალურად განვითარებული ჯანმრაველი მჭობრისთვის ჯეჟმანტილეტის მაქსიმალურად დასაკეფი წონა და ხმარების დრო, რომელიც მისცემს საშუალებას მომხმარებელს, შეუზღუდავად შეასრულოს პროფესიული მოქმედება, შესაბამისად უნდა შეადგენდეს: 7,0კგ — 12,0საქ 9,0კგ — 9,0საქ 12,0კგ — 5,0საქ 16კგ — 2საქ.

ზემოთხსენილი მახასიათებლები მნიშვნელოვნად მოქმედებს ჯეჟმანტილეტის საშუალებების დირებულებაზე — შადალია ჯეჟმანტილეტის დაცივის დონე, შესაბამისად, შადალია მისი დირებულება, ამასთან, ერთი და იმეფი დაცივის დონის და ფართის, ოღონდ ნაკლები წონის მქონე ჯეჟმანტილეტის დირებულება მნიშვნელოვნად აღემატება შედარებით მძიმე წონის ნიმუხსას.

რაც შეეხება ჯეჟმანტილეტების ხმარების და შენახვის საგარანტიო პირობებს, აღსანიშნავია ერთი მეტად მნიშვნელოვანი გარემოება, რომელიც განსაზღვრავს კონსტრუქციამოთავსებული ტექნიკის მასალის ბალისტიკურა მტკიცე თვისებების შენახვის ხანგრძლივობით. ინდივიდუალური ჯეჟმანტილეტის კონსტრუქციებში დამკვეფიდა განთავსებულ ზემტკიცე მასალებს („კვლავი“, „ტეკრონი“, „ტეხსორა“, CBM და სხვ.) დასვლების (დინესტიანების) შემთხვევაში ვეარება ზემტკიცე თვისებები. ამის გარდა, მათი ფიზიკურ-მექანიკური თვისებებიდან გამომდინარე, მათთვის დაწესებულია ხმარების და შენახვის საგარანტიო ვადები (5-დან 10 წლამდე). რომლის გასვლის შემდეგ ნორმატიული დოკუმენტაციის აუცილებელი მოთხოვნის მიხედვით ნაკეთობა (როგორც ნახშირა, ასევე უხმარი) ექმედება ჩამწერას და უტოლიბაის.

საგულისხმია, რომ 2006 წელს რუსეთის ფედერაციის შინაგან საქმეთა სამინისტრომ საგარანტიო ვადასეულ ჯეჟმანტილეტებს სპეციალურ სასროლტუნდზე ჩაუტარა ხასტრეფიციაციო სროლითა გამოცდები, რას შედეგადც გამოვლინდა, რომ საციდე პარტიის

30%-მა ვერ გაუტყდა ტორსის ნაწილს ილი ტყვის გამოვლი გასვლება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებლად უნდა გავანახვილიო ვერადლება ერთი მეტად მნიშვნელოვანი საკითხზე: შოფილის მინიმალე ქვეტების ის უნებები, რომლებიც იყენებენ (ან შესინახდ აქეთ დასაწვობებელი) ჯეჟმანტილეტის საშუალებების, მათ შესაბამისი ნორმატიული მოთხოვნით დაწესებული აუცილებელი პირობებიდან გამომდინარე, საგარანტიო ვადასეული ნაკეთობების გამოყენება კატეგორიულად ეკრძალება, ხოლო ნაკეთობის მოვლ პარტიას უნდა ჩაუტარდეს უტოლიბა (რაც მოთხოვნს გარეველ მაღისმეცას და ხარჯებს). ამ პირობებმა ხელი შეუწყო საშუალო საეჭვი წარმომავლობის ფრმების წარმომომბას, რომლებიც ჩაღის ფასად ვიდელობენ ვადასეული ჯეჟმანტილეტის საშუალებების დიდ პარტიებს და ასევე მეტად იაფ, მაგრამ მოთვის მეტად მომეკებიან ფასად (ნახ-მარებს — შალითამეცილებებს, ხოლო უხმარებს — ნაშანდებაცილებებს, ან გაყალებებებს) ვიდან განვითარებლად ქვეტებში (სადაც ამ მომართლებით არ არსებობს არეითარი ნორმატიული დოკუმენტაცია და გამოცილები). ეს სქე-

ცეცხლი

ყველა თაობის
საყვარელი გავითი
1934 წლიდან

მა შეტად მომგებიანია, რის გამოც წარმოიქმნება კორუფციული სამკეობელი, სადაც პირული რგოლი (გამოადგელი) თავისუფლდება ნაწარმის უტოლბაივის ჩატარებისგან და იღებს დიდ შემოსავალს (კანონის დაურღვევად). შორეული რგოლი (შუამავალი – დიდური) მართალია უხდის გადასახადს პირულ რგოლს, მაგრამ სამჯერ მეტ მოვლას იღებს საივი პარტიის ხელმძღვრედ გადიეთ ამ შემთხვევაში შესამე რგოლიც (შეადგევი) მოვებელია, კინადან მართალია შექმნილ პარტიამ იხდის თანხას, მაგრამ გადამიფიცილიან ფარული მოლაპარაკების საუქმებლზე მას უბრუნება სოლიდური თანხა, პირადი პონორების სახით.

2006 წელს ასეთ კორუფციულ მაქინავიამო მოსაწილეობის გამო რუსეთის ფედერაციის გენერალური პროკურატურის მიერ ტარებულ ღონისძიების შედეგად, თვალყვის სამინისტროს სარაკტო-საარტიფიცილიო მთავარი სამმართიელის უფროსი გენერალი ხრომოვი და მისი მოადგილე, ასევე გენერალი ხნახარევი სახამართლოს წინაშე წარდგნენ.

ამგვარი კორუფციული სქემის წყნს ქვეყანაში შემოღწევისგან დამცემი კანონმდებლობის არარსებობის გამო, ანამ სახელმწიფო დონეზე არ შეშუადგება ნაციონალური სტანდარტი, უწყობს, რომელსაც უწყის ჯავშანდაციის საშუალებების შექმნასთან დაკავშირებული ოპერაციების ჩატარება, საიქეთ იფრმების მომხარუებისგან ოფდასაკადე საჭიროა:

– გულისმოდენე გადაამაჭროს მოშრედილეთ ფირმის (რომლებიც ხმარად ითეს ასაღებეს შროფალით ცნობილი ჯავშანდაციის შრამთიფილი ფირმების დღეურბად) იწმომე და რეიტინგი;

– ნაცოობას თან უნდა ახლდეს კონსტრუქციის აღწერაობა, მისი ხმარების და შენახვის პირობები;

– უნდა დაშუქდეს, როგორი დანიშნულების, რა იარაღიდან და რა სახის ტყვიებისგან (სამწიფო-სავარისო, საპოლიციო, საინკასაციო და სხვ.) დაცვის უბრუნელოფის ნაცოობის დაცვის დონე (კლასი);

– როგორი კონსტრუქციის ჯავშანფიცილიტა გათვალისწინებული (ტანსაცმლის ზედიდან თუ ფარული ხმარებისათვის);

– მომხმარებლის ტანის რა ფართობი დასაკეთე;

– მომხმარებლის პროფესიული მოქმედების შეუქრებულად შესაჩაღებლად და მაქსიმალური დრო და წონის ჯავშანფიცილიტა გათვალისწინებული;

– ჯავშანფიცილიტის სავარანტიო პირობები და დიფრელები;

ამ სტატისი ავტორის ხელმძღვანელობით შეცნიერთა ჯგუფის მიერ საქართველოში დამზადებული საჯარისო და ფარული მომხმარების ჯავშანფიცილიტები.

ტაქტიკური-ტექნიკური მახასიათებლები:
ხელფეშობარის და ნაღმების ნამხმარეებისგან, ასევე TT-ს ტობის პისტოლეტის რბადგულარიონ ტყვიებისგან (საბაზო) დაციის ფართი, შესაბამისად – 40მმ² და 34მმ²
AKM, M-4, რ.ფ. GOCT და აშშ M16-ით გათვალისწინებული მე-3 კლასის და მათი დონის ტყვიებისგან დაციის ფართი – 15მმ².
წონა შესაბამისად – 5.2კგ – 4.8კგ.

– ნიშუმის კონსტრუქციის უმთვერეს შემადგენელ ნაწილებზე აუცილებლად დატანილი უნდა იყოს, ნიშანდება, რომელზედაც აღნიშნული იქნება: დამამხმარებელი ფირმის ლოგო, დამზადების თარიღი, ბალისტიკური მასალის დასახელება, ნიშუმის დაციის კლასი, დაციის ფართი, წონა, და სხვ.);

– ნაცოობას, რომელსაც არ გააწინა ნიშანდება, მისი შეხედვის საკითხიც კ არ უნდა დადგეს განსახილველად;

– დაციის დონის შერწყვის დროს აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ის ფაქტორი, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირის და ამჟამად რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებულმა არსებულ რეგიონის გულარები და მათი გარსები სპეციალური მტკიცე შენადნიშებით არის დამზადებული, ხოლო ვერობის და შევრთებული მტარტების ცეცხლსასროლი იარაღის უმეტესი ნაწილის გულარები ტყვიისგან (ყოფილის გულარებების გამჭოლწინარაინობა მაღალია, ხოლო ტყვიის გულარებების დარტყმის კინეტიკური ენერჯია მნიშვნელოფინად აღემატება ფოლადის გულარებებით მიღებულ ტრამეულ დაზიანებას), ამიტომ ყოფილზე უმთიქმეულის გათვალისწინებით კონსტრუქციის შერწყვის დროს შესაძლებელია მიღწეულ იქნეს ჯავშანდაციის საშუალებების ბალისტიკური მახასიათებლების ხარისხის დამამაყოფილებელი შედეგები.

გები და მომხმარებლის საციოცხლისუნარიანობის შენარუნების მაქსიმალური გარანტიები.

P.S. ზემონახსტუნეს ქართული ნორმატიული დოკუმენტაციის გარდა, წინამდებარე პუბლიკაციის ავტორთა ჯგუფს შემუშავებული აქვს ჯავშანდაციის საშუალებების ორთავიანლური კონსტრუქციები და ტექნოლოგიები (ჯავშანფიცილიტები, ნიფუნებები, ჯავშანფიცილიტები, გაანღმეულია კომპლექტები და სხვ.) ყოფილზე ამის მოცლე დროში და მთვერ ფინანსური დანახარებებით ცხსტრებაში დასაწერად, საინიფი ხელშეწყობის პირობებში, შესაძლებელი იქნება, ნამოფიცილიტე სპეციალბული სწარმო (შოფიფი ბაზარზე ქართული კონკურწრწინარი პროდუქციის დაფინანსების პერსპექტივით), რომილც უპირველეს ყოფილას, მაღალი დაციის დონის ნაცოობებით დააკმაყოფილებს ნაციონალური მათოფანი სტრუქტურების მთიზოფინილებებს, იმპორტულ ნაწარმთან შედარებით 15-20%-მდე შედარებითი ფასებით და ამასთან, შექმნის 100-150-მდე სხედასსხე პროფესიის ტექნიკური პერსონალის საშუალო ადგილს.

ნიკოლოზ იბარბიძე
საქართველოს საინფორმაციო უსაფრთხოების ცენტრის დირექტორი

კავკასიური მოვლენები

ბოლო დროს აზერბაიჯანის არმიის დანაკარგებმა შესამჩნევად მოიმატა

აზერბაიჯანი

● 10 აგვისტოს განჯის ვარნიზონის ერთ-ერთი სამხედრო ნაწილიდან 18 წლის ტრაჯედიის ნურედინ ოღლი სადღილეთი გაიქცა. მშობლებს ვარისკაცის სამხედრო ნაწილში დაბრუნება სურდათ, მაგრამ მან თვითმკვლელობის მიზნით 23 აგვისტოს მძარმჭავა დაღია და 1-ულ სექტემბერს პოსტიტაღში გარდაიცვალა.

● 20-25 სექტემბერს სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკის ქალაქ კვაბეტანში ჩატარდება აირაღის საერთაშორისო გამოფენა AAD-2010, სადაც აზერბაიჯან-თურქეთის ერთობლივი წარმოების პისტოლეტები Inam-ი, Zafar-ი და Zafar-K-ა იქნება წარმოდგენილი. პისტოლეტები 15 ვაზნას იტევს, მაგრამ 18-20-ვაზნიანი მჭიდვების გამოყენებაც შესაძლებელია.

● მიმდინარე თვეში ANAMA განაღმებითი სამუშაოების დაწყებას აპირებს აზერბაიჯან-საქართველოს საზღვრის მახლობლად, ჯვარანშილის ტერიტორიაზე, სადაც ადრე საბჭოთა არმიის პოლიგონი იყო. გასააღმს ტერიტორიის ფართობი 60 მილიონი კვადრატული მეტრია.

● აზერბაიჯანის უმაღლესი სამხედრო-სახლავო სასწავლებელი წელს მიიღებს ყაზახეთის რესპუბლიკის კურსანტთა მუარე ჯგუფს, რომელიც სახლავო აირაღის სპეციალობაზე ისწავლის. 2008 წელს სასწავლებელში 5 ვაზახი კურსანტი ჩაირიცხა. წელს კურსანტ-

თა რაოდენობის გაზრდის თხოვნით ყაზახეთის თავდაცვის სამინისტრომ აზერბაიჯანს უკვე მიმართა.

● ANAMA-მ შეიქცარიაში ახალი მოწყობილობები შეიძინა წვალქეშმა ნაღმებისა და სხვა ფუტქებადსაშიში საგნების აღმოჩენისათვის. შექმნილია ჯგუფი, რომელიც მოძავილი თვიდან აღდამის რაიონში არტეხიული ჭების განაღმება დაიწვეს. სააგენტოს დირექტორის ნაზიმ ისმაილოვის ინფორმაციით, ტერტერიაში და აღდამის რაიონებ-

ში მაიის წვალდილობების დროს მდინარეებშია ოკუპირებული ტერიტორიებიდან 18 ტანკსაწინააღმდეგო ნაღმი გამოიტანა.

● უკრაინაში გამოქვეყნებული მონაცემებით, 2009 წელს აზერბაიჯანმა უკრაინაში იყიდა: 29 ჯგუშანტრანსპორტორი ბტრ-70მ, 29 ცალი 152 მმ-იანი თვითმავალი პაუზიცა 2С3 Акация, ერთი სასწავლო-საბრძოლო თვითმფრინავი მიГ-29УБ, 11 შვედულმფრენი Ми-24 და 300 ატკომატე. გარდა ამისა, სლოვაკიაში შეიძინეს 1 შამხანა, იტალიაში კი 140 კარაბინი. 2008 წელს აზერბაიჯანმა უკრაინისგან იყიდა 18 ცალი 122 მმ-იანი თვითმავალი პაუზიცა 2С1 Гвоздика, 21 საავიაციო რაკეტა Р-27, კომპლექსი Точка-У-ს სამი გამშვები დანადგარი 9П129-1М და კომპაქტური საზენიტო კომპლექსი Стрела-3-ის 10 გამშვები მუქანობში.

● რუსეთმა დაიწყო აზერბაიჯანელი სამხედროების საპავრო თავდაცვის კომპლექს C-300-ისთვის მომზადება. რუსეთში აიროსლავის საპავრო-კომპოსური თავდაცვის სამხედრო აკადემიაში აზერბაიჯანელი სამხედროების ჯგუფი ჩაირიცხა. ეს აკადემია კი საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების მაღალკვალიფიცირებულ სპეციალისტებს ამზადებს.

ყარაბაღში სომხეთის არმიის პოზიციები საბიმფლოდ არის დაცული

მიმოიხილვა...

სომხეთი

● თვდაცივის სამინისტროს ინფორმაციით, ვარაზდში ცეცხლის შეწყვეტის ხაზის ჩრდილო მონაკვეთზე აზერბაიჯანის არმიის 191-ე მორტარული ბატალიონის 25 წლის უმცროსი სერჟანტი რომან სოფრუხ-ოღლი პუსხინევი სოჭს სამხედროებს ტყვედ ჩაბარდა. მისხნად პუსხინევი სამხედრო ანტილში არსებული „დედოფონა“ დაახველა. აზერბაიჯანის თვდაცივის სამინისტროს სერჟანტის დეკლარაციის არ სჯერა და მიაჩნია, რომ მას პოზიციებზე გზა დაუნდა და სომხების მხარე შეიმთხვეით აღმოჩნდა.

● თვდაცივის სამინისტროს ინფორმაციით, 4 სექტემბერს, გამთენიისას, შიანს ვარაზდში სომხეთსა და აზერბაიჯანის ქვედანაყოფი შუქების ხაზის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, დასახლებულ პუნქტ ვარაზდშიდან 2 კილომეტრში, ბრძოლის დროს სომხებს ვარსაკეცები ერთი აზერბაიჯანელი ჯარისკაცი მოკლეს და კიდევ ორი ბრძოლის ველიდან ნაღვეთ აფეთქდა და დაიღუპა.

● სომხეთმა წარმოადგინა 2009 წლის რუსეთში შეტანილი ცეცხლისობილი იარაღის ჩამონათვალი: 300 ერთეული პისტოლეტი PM, 300 ერთეული პისტოლეტი PMM, 3 ერთეული პისტოლეტი РСМ, სამი კარაბინი БСС, 400 ავტომატი АК-105 და 36 ტვიპაფურცევი РПК-74М. ეს მონაცემები რუსეთის 2009 წლის ანგარიშში ასახული არ არის.

ვეროსის ქვეყნების სისხლის სამართლის დანაშაულები შეადგენენ და მკვალითად მოიყვანა რუსეთ-აზერბაიჯანის საზღვარზე დაკავებული ორი პირის ისტორია, რომლებსაც ავსტრიაშია და საფრანგეთში ცხვრების უფლება ჰქონდათ. სიმკვირის თქმით, „გადაბრუნების შემდეგ ორივემ მოხდა დება საქართველოში გაიარა, რათა შემდგომში რუსეთის ტერიტორიაზე ემოქმედათ“.

ქოვლიჩგური კვირული

ოკუპირებული აფხაზეთი

● სეპარატისტული აფხაზეთი სამხედრო დუქტრინის შექმნის გეგმებს სერჟე ბლაგოვის თქმით, ამასათვის სხვა ქვეყნების მხარეში დუქტრინის გადმოქვრას არ აპირებენ, მასში აფხაზეთის სპეციფიკა და ხალხის ინტერესები იქნება გათვალისწინებული.

● 24 აგვისტოს 23 საათზე სოხუმის პორტის ავტორია დატოვა თურქულმა გემმა Dfine-მ, რომელიც იქ ვერ კიდევ იღლის დასაწყისში შევიდა, მაგრამ სპეციფიკის უქონლობისა და ტექნიკური მიზეზების გამო ორი თვე დგომამ მოიწია. ამ ხნის განმავლობაში გემბოძლებული გუვისა და ეკაპაის (საჩიის 4, თურქეთის 5 და აზერბაიჯანის 1 მოვალეობა) მდგომარეობით არც კი დაინტერესდა. გემმა ადვოკატობრივი ხელისუფლების დახმარების შემდეგ მოახერხა სოხუმის დასვლა.

ჩრდილო კავკასიაში შეტანილი მდგომარეობის მიზეზების რუსეთი საქართველოში ცემებს

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონი

● 27-28 აგვისტოს რუსეთის მე-4 გვარდიული სამხედრო ბაზის ქვედანაყოფებმა ასეულის ტაქტიკური წარუღება საბრძოლო სროლებით ჩატარეს. „მარცხის“ პოლიტიკა დამუშავდა ოკუპულის მოქმედებები ბრძოლის ველზე. ჯეჟინტეკნიკის შეინების ზრდით, მოქმედებები გადაადგილების დროს, დანადგურ-ფეოქებზე თუ სხვა სახის დაბრკოლებათა აღმოჩენა-გადაღების წესები, საბრძოლო დაცვა, ბრძოლიდან გასვლა და უკან დახვეა ადვოკატობრივი რელიეფის გათვალისწინებით საწვინო საცეცხლე წერტილის მოწვობა, ქვედანაყოფის საცეცხლე სისტემის შექმნა, შეტყაზე გადმოხული მოწინააღმდეგის განადგურება, ბრძოლის წარმოება ნებისმიერ ადგილსა და პირობებში და სხვ.

ვარაზდში

● 31 აგვისტოს, გამთენიისას, შუქების ხაზზე სოფელ ზემო ჩაილუსთან აზერბაიჯანელი სამხედროების ჯგუფმა დეფერისის მოწვობა სცადა, მაგრამ წინააღმდეგობა დახვდა და დანაკარგით უკან დაიხია. სროლისას ერთი ვარაზდელი ვარისკაცი დაიჭრა. აზერბაიჯანის თვდაცივის სამინისტროს მონაცემებით ეს აზერბაიჯანელთა პოზიციებზე იერიში სომხებმა მიიტარეს. სროლის დროს 2 აზერბაიჯანელი და 3 ვარაზდელი ვარისკაცი დაღუპნენ. ასოფელ ინციდენტს 19 თვის 1 აზერბაიჯანელი და 4 ვარაზდელი სამხედრო შეეწირნენ.

ჩრდილო კავკასიაში

● ჩრდილო ოსეთის ფედერალური უშიშროების სამსახურისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლებმა დააკავეს დანაშაული ჯგუფი, რომელსაც ცხინვალის რეგიონიდან ჩრდილო კავკასიაში კონტრბანდული იარაღი შეჰქონდა.

● „საქართველოს ტერიტორიაზე ბოლქვები არიან“, — განაცხადა ჩრდილო კავკასიის ფედერალურ ოლქში რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილემ, მდილიცის გენერალ-მაიორმა ნიკოლაი სიმაკოვმა. გენერლის თქმით, ბანკების ძირითად კონტრაგენტს კავკასიის რუსული კათა წარმომადგენლებთან ერთად პოსტსაბჟოთა და

არგანბიანი

განკარები

ტანკების შექმნის იდეა ინგლისში პირველი მხოლოდ ომის დროს, 1915 წლის ზაფხულში დაიბადა, როცა გერმანელთა კარგად დაჯიხული პოზიციების გარღვევა ცოცხალი ძალების უზარმაზარ დანაკარს იწვევდა ამიტომაც მსგებრების შესამცირებლად სამხედროები მექანიკური, მეზღობებიანი, დევედნული საშუალების შექმნის საჭიროებამდე მივიდნენ.

იდეის ხორცშეხმამ ერთ წელზე ცოტა მეტი მოითხოვა და 1916 წლის 15 სექტემბერს მდინარე სომის მახლობლად, სოფელ ფლერთან ბრძოლებში გერმანელთა ტანკებმა მონინადადგეს პოზიციებს პირველად შეურბეს.

ახალი ტექნიკა სხვა ქვეყნების სამხედროებსაც მოეწონათ და მალე საკუთარი კონსტრუქციის ტანკების წარმოების ორგანიზება გერმანიამ და საფრანგებმა შეტლეს, ხოლო ომის შემდგომ წლებში ამ ქვეყნებს შეუერთდნენ იაპონია, იტალია, პოლონეთი, საბჭოთა კავშირი, ჩეხოსლოვაკია, შვედეთი და სხვ.

ლითონთა ამქვასის მეთოდს ხელშეწყობდა, რომელიც საკუთარი ჯეჟმსიტან-კო მრეწველობის შექმნა და ფრანგ დევექების ცდილობას არგებრებდა.

არგანბიანი სამხედროების ჯეჟმსიტანის გვირგვინი 1924 წლის შვედია და მანის იტალიური შიქვები ტანკი Fiat 3000 პირველად იხილეს, შიქვამ მანქანდანივე უკრ აღერიოებინა, ტრადიციულად არს-

„არსენალში“ მოსული წერილებისა და კითხვების ზასუხად ქურნალი აქვეყნებს ზუბლიაკიების ციკლს, რომელიც ეძღვნება ტანკების განვითარებას, ტენდენციებსა თუ ჰერსპექტივებს, შეიარაღებისა და დაცვის ულემენტების თავისებურებებს, სხვადასხვა ქვეყნის ტანკების კონსტრუქციულ სიახლეებს, ტანკმშენებლობის დღევანდელ მდგომარეობასა და ა.შ.

ჩვენ უკვე განვიხილეთ შვეიცარიის, უკრაინის, პოლონეთის, უნგრეთის, რუმინეთის, იუგოსლავიის, ბულგარეთის, პოლანდიის, ბრაზილიის ტანკმშენებლობის ისტორია, ამ ნომერში არგანბიანულთა მიღწევებზე გიამბობთ...

ჯეჟმან-აგტომობილი Crossley M 26-ი

ამ დღი ადელი კეელრას გეჟე და ჯეჟმსიტანის ბერბა ვეჟი შეტლდა.

შვედია ქვეყნის არსამო ჯეჟმსიტან-კო ჯერბის ფორმირება-გადაარაღების პროექტსა შრეაღწლიანი დავეყანებით მხარდაშეტრები არგანბიანი სამხედროებსე ჰეჟე და არსამო პირველი დავეჟმუნე ჯეჟომობილები მალე.

1921 წელს ინგლისური საეჟომობილო

კომპანია Crossley-ის შიქვარი ინგანრის ტომ უმარბას ინციატციით ბრატანეთის არმიისა და კოლნრებისაითის L5-2 ტრინა ტეირაშეჟობის საეჟირითი აეჟომობილები დაზროტება.

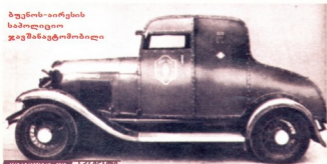
ინგლისი კოლნირი ჯერბისაითის შექმნილი IGL/IGL2 სერისი უგრომობილებს შრეტი და შტკეჟე შისი ჰქირდა და კომპანიამ დავექმნილი აეჟომობილების ასეჟობად გამოეჟინა.

დახვეწილი დისაინის აეჟომობილს ჯეჟმსიტანის და გუშაბისი ფორბის თეჟის შრეჟეჟი კომპერა Vickers-ის ფორსამ დაეჟინა.

1927 წელს არგანბიანი „ჰირსილის“ M 26 (4X2) მოდელის ვეჟი დავეჟმული აეჟომობილი იჟიდა და სამ საეჟეჟირითი პოლესა პირველი ჯეჟმსიტანისი ნიდერალბადა.

Crossley M 26: მასა — 42 ტონა, ვეჟეჟე — 4 კეჟე, ჯეჟმანი — 6 მმ, კარბურატორიანი შრეჟე — 50 ცხ. ძალანი, სიქვარე — 60 კმ/შ-ში, შეჟარაღება — ორი 7,69 მმ-ანი ტეჟეჟმუნეჟე;

ბუენოს-აირესის საბოდიეო ჯეჟმანავტომობილი

არგენტინის ჯავშანბინიკა

ექსპლუატაციაში „ტიოსლის“ ჯავშან-ავტომობილები საიმპერო გამოდგა და სამხედროებს 1945 წლამდე ემსახურა, შემდეგ კი ფედერალური პოლიციის განკარგულებაში გადავიდა.

იმ წლებში დაჯერებული ავტომობილები სამხედროებზე უფრო მეტად პოლიციას სჭარბებდა და 1931 წელს ბუენოს-აირესის პოლიციის თხოვნით კომპანია Alfred Bash-ის რამდენიმე ავტომობილი ფოლადის ფურცლებით შეშოსა. კომპანია 1882 წელს დაარსდა და არსებობის დღემდე სეთებისა თუ ბანკებისთვის დაჯერებულ სათვლებს ამზადებს. ჯავშანავტომობილები ახალი საქმე იყო და გამოცდების მიუხედავად, სამი ავტომობილის დაჯერება მაინც მოახერხა.

ამერიკის კონტინენტზე საკმაოდ პოპულარული International-ის B მოდელის ორი სატანოთი ავტომობილი ფოლადის ფურცლებით დაიფარა, ხოლო წრიულად მარბეულ ტყვეობაში Thompson-ის 7,62 მმ-ანი ორი ტყვიამუქვეცი დაიდა.

შესამე — International-ის მოდელი A სანახევროდ დაიჯერა და ორი რადიოსადგურით აღიჭურვა.

დაახლოებით იმავე პერიოდში შპრე არგენტინულმა კომპანია Creole Motor Company-მ სატანოთი ავტომობილის შესახებ საკუთარი კონსტრუქციის 4 უიარაღო ჯავშანავტომობილი ააწყო.

„ტიოსლის“ ავტომობილებს კორპუსში ამპრაზურები ჰქონდა და ტყვიამფრეკვების დასაყენებელი ადგილებზე გათავისმსწრე იყო, მაგრამ ასეთ ტექნიკაზე არმიაში უარი თქვა და ისევ პოლიციას დატოვა.

სულ-წელა არმიამ ტანკების მოთხოვნის აუცილებლობა განაჩა. როცა საქმე სასრული ტიპის ტანკის შერჩევაზე მოდგა, არქვენი პრეტენზიული კომპანია Vickers-Armstrong-ის მსებუქ MKE/B-ზე გაკვიდა.

Vickers-Armstrong-ის ტანკები 9 ივლისის სამხედრო ოქლდუმზე

1937 წელს „ვიკრის“ 12 მსებუქ ტანკი MKE/B სასწავლო დანიშნულებით შევიდა და 1939 წელს 9 ივლისის დამოუკიდებლობის დღისადმი მიძღვნილ ადლუმზე პარადებს სატანკო დეზინაონს ჩაარა.

1937-38 წლებში ჰერკუ წიხოსლოვკიაში დამზადებული LTP ტანკის მსებუქ ტანკები იყდა და შესობელი ტყვეები და ში შორის — არგენტინაზე წიხოსლოვკური ჯავშანტექნიკით დაიბეჭდებდნენ.

დაგეგმილი იყო 160 ტანკის ყოფა, მაგრამ წიხოსლოვკიის ოკუპაციისა და შერეულ მსოფლიო ომის დაწყების გამო გაიზარდა არ შეედა.

ჯავშანტექნიკის პარკის გასარბედად სამხედროებმა გაოსავალი ტრაქტორების დაჯერებში დანახეს და ამსიათვის შერჩეს ამერიკული კომპანია International Harvester-ის სასრეკელი დანიშნულების მსებულუნა TD-18 მოდელის ტრაქტორები, რომელსაც არმია საარბელოებით გასრედალ იყენებდა.

ბუენოს-აირესის გარეუბანში მდებარე

Esteban de Luca-ს არსებობდა ჯავშან-ფურცლებით ტრაქტორის კაბორე დაიფარა, ხოლო და კანონა ორი 12,7 მმ-ანი ტყვიამფრეკვითი ისე დაუგეგვილი დარჩა. ჯავშანტრაქტორმა სახელად Yacare მაილილი.

დაჯერებამ სულ-წელა სატანისპორტო საშუალებების ბუერი არაფერი შეშატა და არსებულ სამი „უეკარეს“ გამოშვებით შემოიფარგლა.

1938 წელს არსებობდა Esteban de Luca-მ ბრიტანული Thornycroft-ის Amazon WF (6X6) მოდელის 12 ავტომობილ-გამწეს კაბორე ზედა ნაწილი დაუგეგვიდა და გამელობის გასარბედად უკანა ნაწილს ხილველ მუხლებების დასაყენებელი სამარჯვეტი დაუსტა.

არგენტინის არმიის შუარაღლებში ადგილი გერმანული ტექნიკისთვისაც მოიხერხდა და შერეულ ომის დაწყების წინ გერმანიიდან Vidal & Sohn-ის საშტაბო-სადანერგო დანიშნულების Tempo G 1200 (4X4) ტანკის ავტომობილები შევიდა.

შერეულ მსოფლიო ომის წლებში ჯავშანტექნიკისა და განსაკუთრებით ტანკებზე მოთხოვნამ მოიმატა. ამ მომენტის გათვალისწინებით პოლიდაკორიკმა ადორველი ბაიზის ამერიკული M4 Sherman-ისა და M3 General Grant-ის ტანკებს საყვეკვლელ ორიგინალური კონსტრუქციის საშუალო ტანკი Nahuel DL 43-ის პროექტი შეიშტა.

ბაიზის ტანკისთვის გერმანული Krupp-ის 1909 წლის მოდელის 75 მმ-ანი სვეულ ტყვიები გამოიყენა. კორპუსის შუბლის შერეულ მეტი დახრებლობა მსიცა და შუდარებით უკეთეს დინამის მაილიწა, მაგრამ შერეულ

Thornycroft-ის Amazon WF მოდელის ავტომობილი-გამწეს

პირველი არგენტინული ტანკი Nahuel DL43-ი

მსხუ“ თითქმის 5 ტრილი მძისე და 20 სანტამეტრიანი მადლი ტანკი მადლი.

1943 წელს არსებობდა Esteban de LUGA-მ ტანკის პროტოტიპი დაამზადა და მომდევნო წლიდან სწავლია წარმოება დაიწყო, მაგრამ 1945 წელს შუ-16 „ანაკულის“ დაშვების შემდეგ წარმოება შეწყვიტა.

მხოლოდ იმი დამთავრდა და იაფი ამერიკელი ტანკებით გაეფრთხილ ბანარზე სუსტი ტექნიკური მახასიათებლების მქონე არგენტინული ტანკისათვის ადგილი არ მოიპოვა.

Nahuel DL43: მასა — 35 ტონა, ცეცხვი 5 კაცი (შეიარაღი, მექანიკი, დამტკნი, მძღოლ-მექანიკოსი, შტურმანი), ბუნინის ძრავა — 500 ცხ. ძალიანი, სიჩქარე — 40 კმ/სთ-ში, სიღის მარაგი — 250 კმ, შეიარაღება — 75 მმ-იანი ქვეტყი, ერთი 12,7 მმ-იანი და სამი 8 მმ-იანი ტყვამფრეცი;

დღი ხშირ არსაში მთავარი ადგილი ამერიკულ-ბრიტანული წარმოების ჯავშნატექნიკამ დაიკავა და მათ შორის იყო საშუალო ტანკები M-4 General Sherman-ი, ნახევრად მუხლუხა ჯავშნატანკისპროტოტიპები M-3 და სხვ.

როცა მოძველებული ჯავშნატექნიკის შეცვლის დრო დადგა, ამერიკელებთან შეთანხმება ვერ მოხერხდა და არგენტინამ დახმარებისათვის ვერაბს მიმართა.

არგენტინა სამხელი ჯავშნატექნიკის წარმოების სტამბოლიებით იყო დაინტერესებულა და საერთაშორისო მსხუტყი ტანკის AMX-13-ის დღევინიურ წარმოებაზე შეინიხმებას მაღლია.

პროგრამა 80 ტანკის (AMX-13), 180 ქვეითი საბრძოლო მანქანისა (AMX-VCI) და 24 თვითმავალი 155 მმ-იანი სუბისის (AMX-155F3) დაშვადებაზე იყო ორიენტირებული.

კონტრაქტით საერთაშორისო მსხუტყიანი აერაფრების საფუკლებზე ტანკის ერთ ნაწილს არგენტინა თვად აწეობდა.

1981-82 წლებში მაგრამამ ვესტერული წარმოების მსხუტყი ტანკი SK-105 Kurassier-ი (112 SK-105A1 და 6 SK-105A2) თვდა და ამერიკულ ტანკებზე უარის თქმის პოლიტიკის ერთგული დარჩა.

მაგრამ მთავარ საკითხად მაინც ერთგული წარმოების გერითარება ჩნებოდა ჯერ კიდევ 1973 წელს არგენტინის თვდაცვის სამინისტრომ მომავალი ტანკისათვის ტექნიკური მოთხოვნები (მასა 30 ტონამდე, მაქსიმალური სიჩქარე 70 კმ/სთ-ში, სიჩქარის სრული მარაგი ერთი 500 კმ, შეიარაღება — 105 მმ-იანი ქვეტყი და ორი ტყვამფრეცი) შეიმუშავა.

სამხელი წარმოების უჭირლობა და ტანკმშენებლობის გამოუცდელიობა — ბრიტანების შეუერთების მთავარი მიზეზი იყო, მაგრამ დასავლეთგერმანული Thyssen-Henschel-ი პარტნიორობაზე მაინც დათანხმდა.

ბრიტანული საბრძოლო ტანკი TAM-1

არგენტინის მოთხოვნებზე უფრო მოკლებულ რომო მრითადი საბრძოლო ტანკი TAM-ისა და მასთან შექმნილად უნიფიცირებულ ქვეითი საბრძოლო მანქანა VCTP-ის პროტოტიპების დაშვადება და წარმოების გასამართა სათანადო ტექნიკური თვითის გადაცემა.

გერმანულმა სექვილისტებმა მცირე რომო გერმანული ქვეითი საბრძოლო მანქანა Marder-ის კარგე აპრობირებული და გამოცდილი ცენტრისა თუ აგრეგატების გამოცხებით 1976-77 წლებში საფასურად ტანკის სამ პროტოტიპს მოამზადეს. გამოცხების ციკლში ორ წელს გატარა, დათვრა 10 ათს კალამეტრზე მტრე მანძილ და პროტეკტში ცელხებითა შტრანის შემდეგ 1979 წლიდან ქილავი კოლონის ქარხანა TAMSE ტანკების სწავლ წარმოების შეუდა.

ტანკში „მარდერის“ მხვევის კომპონირება და მოწყობილი, ანუ ძრავატანკისმასა წინაწილს და მისგან ხელმარეხე მართვის ორგანოება მოთავსებული, ხელი კომპურა კახისკენ არის დაწეული.

კორპუსი და კომპურა მონილითური ჯავშნის გაგლინული ფურცლებისსაკან შეკლების წესით არის დაშვადებული და ცეცხვის 40 მმ-ზე კალიბრის ქურეებისსაკან იცავს, ხელი დამტყებითი ჯავშნით აღჭურვის საშუალებას მისი შესხლული შესამტყობობები არ იძლევა.

ფინანსური კრიზისის გამო 1985 წელს პროგრამა დათვრა, 1994 წლიდან წარმოება მცირე ხანი იხვე განახლდა და 1996 წლიდან საბოლოოდ შექრდა. სულ 216 ტანკის გამოცემა მოქსწრო.

გერმანულ-არგენტინულმა ტანკმა დაინტერესება მალაიშიში, სერუმში, ვუადლორში, ირანსა და კიდევ რამდენიმე ქვეუ-

ქვეითთა საბრძოლო მანქანა VCTP-ი

ნაში გამოიწვია, მაგრამ საკმე კონტრაქტს არ მისულა.

წარმოების პროცესში არგენტინელმა სპეციალისტებმა ტანკები ბევრად გააუმჯობესეს.

ტანკების ბოლო სერიაში გამოყენებულია დარეიანი 105 მმ-იანი ქვეტი L7A3 (ასევე ქვეტიანი აღჭურვილია გერმანული ტანკი Leopard 1), რომელსაც არგენტინა და ლექსნიით ამზადებს და NATO-ს ტანკდარტის 105 მმ-იან ყველა ქურეს იხრის.

ქვეტი ორ საბრძოლო სტაციონებზეა, აქვს ვეჭვური და თბომანქანი ვარსკაცს.

არგენტინული TAM-ი წამყვანი ტანკ-შეწველი ქვეტიების ტანკებს ბევრი მახასიათებელი ნამსუკარადაა, მაგრამ არცთუ უზიფო მანევრულობა აქვს და ქვეტის გეოგრაფიულ პირობებზე კარგად არის მოწყობილი.

TAM: მასა — 30,5 ტონა, ცვაძე — 4 კაცი, დიზელის ძრვა — 720 ცხ.ძალიანი, სიქძე — 75 კმ/ს-ში, სელის მარაგი — 950 კოლომეტრი, შუიარაღება — 105 მმ-იანი ქვეტი და შეწვილებული 7,62 მმ-იანი ტყვიამურქვევი, საზენიტო 7,62 მმ-იანი ტყვიამურქვევი;

1977 წელს „ტისინ-პენსილვანია“ ქვეითთა საბრძოლო მანქანა VCTP-ზე (საფარში აღნიშნა TH-302) მუშაობა დასრულდა.

საბრძოლო მანქანაში გერმანული „მარდოს“ კომპონირება-კონსტრუქციული გადამკვეთი შერაზრებულია და TAM-ის არეუტებისა თუ ვარების მხრე ბევრი საწიო აქვს.

შვირეოდეინი ცელილები შუიარაღებისა (დაეძტა 20 მმ-იანი ქვეტიანი აღჭურვილი ორკაციანი კოქრა) და ძრვა-ტრანსმისიის (უფრო ძლიერი ძრვა და ავტომატური გადაცემისა კოლოფი აქვს) შუი.

VCTP: მასა — 28 ტონა, ცვაძე — 3 კაცი, დიზელის ძრვა — 720 ცხ.ძალიანი, მაქსიმალური სიქძე — 75 კმ/ს-ში, სელის მარაგი — 590 კმ, შუიარაღება — 20 მმ-იანი ქვეტი და ორი 7,62 მმ-იანი ტყვიამურქვევი;

VCTP-ს საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობა არ მისულა, მაგრამ 1992-95 წლებში ზოგიერთმა მამდინარე სამწილო ბო ოპერაციის დროს არგენტინულ კონტრეგრის ასეთი 17 საბრძოლო მანქანა სუდა.

TAM-ის შასზე სხვადასხვა დანიონულების ვეუმსტრუქციის II კოფილი მხადება. მათ შორის არის: თუთმბული 120 მმ-იანი ნაღმსტრუქცი (VCTM), სათუფრო მანქანა (VCP), ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა (VCL), დაეეშული საზენიტო-საეეკაციო მანქანა (VCRT) და სხვ.

თუთმბული 155 მმ-იანი პაუბიცია-სათვის (VCA) შასიმ დაგრძელება მოაიხორე და ამის გამო საერდნი გორე-გოლაძების რაოდენობამ შუიღის მიაღწია. ქვეტებსა და კოქრის იტალიური OTO Melara აზზაღებს და 155 მმ-იანი თუთმბული პაუბიცია Palmaria-ს იდენტიურია.

1978 წელს Thyssen-Henschel-მა ტანკის ახალი ვრზა TH-301 (ძველი იდენტიუ TAM-4) წარმოადგინა.

გარეგნულად ახალი ტანკი წინამორბედისაგან ნაკლებად განსხვავებულია, მაგრამ შუიოგის მხრე ბევრი საახლე დაეძტა, — დღე-ღამეში საშინის ძებნადმისნების კომპოტრიზებული ცეცხლის მართვის სისტემა, რომლის ზეფიური ვეჭვრე Leopard IA4-დან იყო გადმობინა.

ფორსიზებული დიზელის ძრვის სიმ-

ზალბური ცეცხლის რეაქტიული სისტემა VCL-ი

156 89-იანი
თეთიშავილი
პაუზიბია VCA

მტკიცე 750 ცხ. ძალის მქონე და წყეთი მახასიათებლები გააუმჯობესა.

სახელვა მოუხდევად, ახალმა ტანკმა ინტერესი მანვე არ გამოიწვია.

2005 წელს TAMSE-მ არგენტინის არმიის მხრები ტანკების მოდერნიზაციის ორგანიზაციის პროექტი შესთავაზა, რომელიც ავსტრიული „კრაისის“ შსის, ფრანგული AMX-13-ის კომპონისა და არგენტინაში დამზადებული დივერსორი 105 მმ-იანი ქვერტების ნახევარწოდგანს. მოდერნიზებულმა ტანკმა სახელად VCSK-105 Patagonი მიიღო.

„კრაისის“ ფრანგულ ტანკთან შედარებით უფრო საიმედო შასი და ძლიერი დივერსორი (320-ცხ.საძლიანი) აქვს, მაგრამ 105 მმ-იანი ქვერტის NATO-ს სტანდარტული მუქრეობით სრულად არ შეუძლია.

AMX-13-ის არგენტინული ვერსიის კომპონის ცეცხლის ძარბოვის გაუმჯობესებული სისტემა და არგენტინაში დამზადებული ქვერტი აქვს.

არგენტინული სამხედროები „პატაგონის“ გამოყენებას ქვერტის უკიდურეს სამხრეთი პატაგონიის პროვინციაში აპირებდნენ, სადაც მადლითაინი პლატო

ბერგან ღორღითა თუ გვიქვერტული ელექტრონიკით არის დაფარული, რაც მასზე გეომანტრეტიკის გადაადგილებაში ხელს უწყობს.

პროგრამა 39 ტანკის მოდერნიზაციის შეტყება და არხამ ვერჯერობით 10 „პატაგონი“ მიიღო.

თედაციის სამხსიტროს ძირითადი საბრძოლო ტანკ TAM-ის მოდერნიზაციაც აქვს დაგეგმილი. ამის შესახებ ფელსში განცხადება თედაციის მინისტრმა პილდა გარემო გააკეთა.

მოდერნიზაცია დაახლოებით 100 ტანკის შეტყება და ამისათვის 2011-12 წლებში 30 მილიონი დოლარი თანაბრად არის განკარგული.

ტანკებზე შეიქმნება ოპტიკური სისტემა, ცეცხლის ძარბოვის სისტემა, ქვერტის

სტაბილიზატორი, დამის ხედვის ხელსაწყოები და სხვ.

მოდერნიზებულ ტანკებს მოძრაობის დიდი ნებისმიერ მონაკვეთსა და რთულ გეოგრაფიკულ სივრცეში საშუალება ექნება.

პროგრამაში გერმანული კომპანია Rheinmetall და Krauss-Maffei Wegmann მონაწილეობს, ხოლო არგენტინული სახელმწიფო კომპანია DGFმ შეიქმნა პროექტის დასრულება.

ლათინური ამერიკის ქვერტის სამხედრო წარმოების განვითარების დიდი სურვილი აქვთ და ამისათვის ერთობლივი პროექტებში თანამშრომლობენ.

ახეთი თანამშრომლობის ერთ-ერთი მაგალითია ბრაზილია-არგენტინის ერთობლივი მაღალი გამავლობის ავტომობილი Gaucha, რომელსაც მთარეზონანსული დათონრამპირიკულ „პასერს“ უწოდებენ.

„გაუჩოზე“ შეიქმნა 7,62 მმ-იანი ან 12,7 მმ-იანი ტყვიამუხრქვერტის დანერგვა, ხოლო პროგრამა ორივე ტყვიის არმიების 1200 ავტომობილის წარმოებაზე გათვლილია.

ლათინური ამერიკის კონტინენტი ადრე ერთ-ერთი ყველაზე მშველითაინი და წინარი აფიკალია, თუმცა პატარა-პატარა კონფლიქტებსა და ომებს მანვე ვერ გადაურჩა.

1982 წლის გამოუხელოვნო ფოლკლანდის კუნძულებისათვის არგენტინასა და ინგლისის შორის ომი დაიწყო.

1982 წლის 2 აპრილს არგენტინელებმა აღმოსავლეთი ფოლკლანდზე სახელვაი ქვერტები გადასხდეს და ამისათვის 20 მცურავი გეომანტრანსპორტორი LVT-7A1 და მცურავი ავტომობილი LARC-5 გამოიყენეს, ხოლო შემდეგ ფესანტს 12 საბრძოლო-სადაზრკერო მანქანა Panhard AML90 მაიმუქლეს.

კუნძულებისათვის პრადლებმა ისეთი მშველობა მიიღო, რომ არგენტინელებმა ტყვიის სრულფასოვნად გამოყენება ვერ შეძლეს და ბრიტანელებს ალაფად დაურტეს.

ლათინურამერიკული „პამერიო“ — Gaucha და მისზე დახატვნიებული ტვიამოფრქვევის დანადგარი

ლოგოს მეთოდი – გუასილისგან განსხვავების სწრაფი და უეჭვიანო მეთოდი ჯოხის და ჯოხის ერთჯერადი აპარატის საშუალებით

ლოგოს მეთოდი საშუალებას მოგვძობთ სწრაფად (15-20 წუთში) და უეჭვიანოდ განიყურნოთ ბენილისგან და რაც ძალზე მნიშვნელოვანია, ისე, რომ არ ჩამორჩეთ თქვენთვის ჩვეულ ცხოვრების რიტმს

ბუხლი სემსოდ მტკთველი და უჭრბული პრობლემა, რომლის განკურნებაც მხოლოდ ქირურგიული ჩარევითა შესაძლებელია, რასაც ხანგრძლივი სარეაბილიტაციო პერიოდი მოსდევს და არც რეციდივა გამორიცხვლი. მხოლოდისი ცნობილი ფრანსი და გერმანია პაციენტებს, რომლებსაც ბუხლი ჭეუხეხი საშუალებას აძლევს, რომ ერთხელ და სამუდამოდ განიკურნონ ამ მტკთველი სენსიგან, რაც მთავარია, ვიდრეუარო ტკივილისა და ხანგრძლივი სარეაბილიტაციო პერიოდის გარეშე. იპარეაის ამ სუოდს ლონგოს წესი სქია და ამ წესით იპარეაის უკვე თბლისმაც ადრეგან – ექსი-პროტოკოლეუ ბუკა ელემენტული აგრის კლანდისა და თბლისის ირკოლეფურ დისნასტრომა (ბუგუთა ინფექციური საფიდიყოფის ტრანსპორტრამე) წარმტვისი ადრეს ლონგოს წესით ბუხლის იპარეაის, ბუკა ელემენტული პროტოკოლეუთა უკვე თბისმტე წელა მუშაობს. მან უკვე ლონგოს წესით რამდენიმე ახელი იპარეაია წარმტვისი შესარელა და არცერთი გარეულება არ სქია. მან ელემენტური პრეკტეკა სხვეარეგროფიან ჩამოსული სექეალებტების დახმარებით მადო.

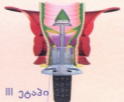
ქვემოთ მოხვეულია ლოგოს აპარატით ქვიპოროიდექტოპიის უგავებო:

I ეტაპი
ანალურ არხში შეაქვთ ანალური არხის გამაფაროფუბლი, რის შედეგადაც პროტოკოლეუ ელდეკა საშუალებდა დაათვლიეროს სწორი ნაწლავების ლორწოვანი და პეპოროიდული ევანძებო.

II ეტაპი
ამის შემდეგ პროტოკოლეუს შეატქს არხისგან, რომელიც საშუალებას აძლევს მას დაადოს ქვისსებური (ირგული) ნიკრა სწორი ნაწლავის ლორწოვანის ირგელეფ.

III ეტაპი
ანალურ არხში შეაქვთ ლონგოს აპარატის თვის გახსნილ მდგომარეობაში და მის ქვემ კანძმენე ძაფს ერთჯერად ამის შედეგად, სწორი ნაწლავის ლორწოვანი გარის აიქმნება ზემოთ და მოექციეკე (ეიარეკულარელად) ლონგოს აპარატის თვის ჭეუფ.

IV ეტაპი
ლონგოს აპარატს გრეჭურ სახელურის დატრიალებით საათის ისრის მიმართულებით შედეგად, პეპოროიდული ევანძების ზემოთ მდებარე ლორწოვანი გარის მოქციეკე ლონგოს აპარატის თვის და ხელეუს შარის და მზადა მოსაღვად და გასაკრად, ხელი პეპოროიდული ევანძები ადის ზემოთ და უჭრუნდება თვის პარანდელ მდგომარეობას, საეცე თბის ბუგემამ გაანსა.

V ეტაპი
ამის შემდეგ, ხელურზე ხეღის ერთჯერ მოქციით, პროტოკოლეუ ადრეს დეფიქსირებელი ლორწოვანის მოქციეკის და გაკერეკის, შედეგად მდელეულია: პეპოროიდული ევანძები ხამდეოდ დეფიქსირებელი ანალურ არხში ის იფიდეღას, საეცე თბის ბუგემამ გაანსა

ლოგოს მეთოდისა და გუასილის გრადიციული ქირურგიული ეპარატოლოგის შედარება:

	ტრადიციული იპარე, მეთოდი	ლონგოს მეთოდი
იპარეაის დრო	40 წუთი	15 წუთი
შრომის უნარისაობის იდეგრა	30 – 15 დღე	2-3 დღე
ტრადიციული პოსტოპერაციული პერიოდი	როგორც წესი მდგრადი და მიმდგრადი მდგრად ტრადიციული მდგრადების მდგრადების შესაძლებელია გერეკულუსი 2-3 კრის	როგორც წესი უმნიშველი იპარეაის შერე დღეს და მიმდგრადი დღესში უკალოე ქება
პოსტოპერაციული დისკომფორტი და სხვა გარეულებები (ეუკალეობის შეუადრებლობა, ლორწოვანი გამონადეგი და სხვ)	საქმოდ ხბრია და გრეკედება დღე ხბს	როგორც წესი არ ეთარეება

დამატებითი ინფორმაციისათვის და ასევე კონსულტაციისათვის ექიმ-პროტოკოლეუ ბუკა ევლიმვილის შეგიძლიათ დაეკავშირდეთ: მობილურის შემდეგ რომეურზე - 899-106-472 ან ავერის ელინიეის ცხელ ხახზე (შაბათ-ევირის) ტელ. 399-888

ბასკური ტერორისტული ორგანიზაცია „ბასკეთი და თავისუფლება“ („Euskadi Ta Askatasuna“), ანუ როგორც შემოკლებით უწოდებენ, ეტა, ნახევარი საუკუნეა, რაც ესპანეთის თავსატეხად იქცა. თავად ორგანიზაციის აქტივისტები თავს ტერორისტებად არ მიიჩნევენ: „ჩვენ პატიო-ობები ვართ და 50 წელია, ვეოშებით მიადრიდს. ვიბრძვით ისიც, როგორც შეგვიძლია“, — განაცხადა 2004 წელს ეტას ერთ-ერთმა ლიდერმა მიკელ „ანცა“ ალბისუ ირიორტემ.

ესპანელ ექსპერტებს აოცებთ, რომ ესპანეთში ბასკური პროვინციები ფართო ავტონომიით სარგებლობენ, ეტა კი ბრძოლას მიანც არ წყვეტს. „ბასკეთი სრულ დამოუკიდებლობას იმსახურებს“ — ასეთია ტერორისტული პატიოვების პასუხი. ამ სათაურით ჯერ კიდევ 1898 წელს გამოიყა ნიგნ, რომლის ავტორიც ბასკური ნაციონალიზმის მთავარი თეორეტიკოსი, საბინო არანა (1865-1903) გახლდათ.

დახანციხი იხილეთ
„არსენალი“ №18

ETA-ს სტრუქტურა და ამოცანები

ETA ბასკების ქვეყანაში არც ისე პოპულარულია, რასაკვირველია, ამას მსხვილი აქვს. ჯერ ერთი, ბასკების ქვეყანა ფართო ავტონომიით სარგებლობს და შესაბამისად, იქ ბასკთა უფლებები არ ირღვევა; მეორე — ბასკების ქვეყანაშიც და მუშობულ ნაერაშიც ბასკები მონახელობის დიდ უმრავლესობას შეადგენენ და ესპანეთის ხელისუფლება მათ ინტერესებს ვეღარ უგულებელყოფს და, შესაძენ — ნაციონალისტური ბასკური პარტიები ფართად არან წარმოადგენილი არა პარტო ესპანეთის, არამედ ევროკავშირის სტრუქტურებშიც. აქედან გამომდინარე, ETA-ს თავად ბასკები აღიჭვავენ როგორც უაღრესად რადიკალურ ძალას.

ETA-ს სტრუქტურა მჭტად მარტივია: ორგანიზაცია პირამიდული პრინციპითაა აგებული, მიუღი ხელისუფლება ერთი კაცის ხელში იწის თავს. ლიდერს, რომელსაც Iriburua (მეთაური) ეწოდება, ქვევს მუიდი მოადგილე; თა-

ETA

ბასკეთი და თავისუფლება

თოული მათგანი ხელმძღვანელობს ETA-ს პროვინციულ ფილიალებს ესპანეთსა და საფრანგეთში; მათ ქვეით მოადგილეები, რომლებიც პროვინციების სხვადასხვა რაიონში მოქმედ დაჯგუფებებს ხელმძღვანელობენ. საერთოდ, ETA-ს სტრუქტურის თაობაზე, რასაკვირველია, ზუსტი ცნობები არც არსებობს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ETA წინადა წელის ტერორისტული ორგანიზაცია; ის სამიერობო არმიაა და მოლიციასთან არც მასშტაბურ სამხურო მოქმედებასა და არც პარტოზანულ ომს არ წინაშეობს, განსხვავებით, მთავლითად, „არლანდიის რესპუბლიკური არმიისაგან“, რომელსაც წყევლებრთვი არმიის შტოები სტრუქტურა და ამოცანები აქვს. პირტეი, ETA მუქავდ დაძირისპირებას გაურბის და თავის წყევრებს მკაცრად უკრძალავს პოლიციასა და სხვა სამიერობო ორგანიზაციის ამკარა კონ-

ფორირაციის. აქტივისტებს ვეალებათ, იყვენ კანონმრჩილი მოქალაქენი, რომ მათი ტერორისტობა არ გამოძღვანდეს. ეს ერთ-ერთი „არანისტული“ პრინციპია; „ყოველმა ბასკმა პარტიოტმა უნდა იცხოვროს ბასკურ სამყაროში. ესპანური ან ფრანგული კანონები ჩვენ ძალით მოგვხვების თვის და გვაძალებენ მათ აღსრულებას. კრიაფერი გზა ბასკური ინტერესების დაცვისა, მუშდღვია: ვარჯწნულად ჩვენ კანონმრჩილი უნდა ეყოიო, ხოლო მინავანდ კო ჩვენზე გონებასა და გულში დიუციკით ბასკეთი, როგორიც ის იყო უხსხვარ დროს. თუკი გონებითა და გულით ბასკობას მტკიცედ დიუციკით და არ შევითესებთ მონრტ ფსიქოლოგაას, ვადამიოილები წელ-წელა გველი-არებენ და ეწენებთ შამი პატარა მიიელი ხალხისა, რომელიც ცხოვრობს პრინციპით — სისხლი სისხლისა წილ“.

— წრდა საბინო არანა.
ETA-ს აქტივისტები თავიანთ ქმედ-

ETA-ს აქტივისტები თავიანთ ქმედებას განმარტავენ როგორც ყოველი ბასკისთვის უმნიშვნელოვანესი ჩვეულების — სისხლის აღების (ბასკურად Asperkundera) აღსრულებას:

ბას განმარტავენ როგორც ყოველი ბასკისთვის უმნიშვნელოვანესი ჩვეულებების — სისხლის აღების (ბასკურად *Asperkundera*) აღსრულებას: „ინც უსამართლოდ დაიხვება, ის ყოველთვის სამართალს ეძებს და ხშირად პოულობს კიდევ. ასეთ პიროვნებებს საზოგადოება პატივს სცემს, ჩვენ კი მაგვანია, რომ უსამართლოდ იხვება მთელი ბასკი ერი და ამიტომაც საპროვალა მანაც უნდა ემისოს, თანაც — ნებისმიერი საშუალებით“. — ასე განუცხადა ჟურნალისტებს ETA-ს ერთ-ერთმა ლიდერმა ხუიერ ლოპეს-პენამ, რომელიც 2008 წლის 20 მაისს საერთაშორისო ქალაქ ბორდოში დააკავს.

უკლებლივ ბასკური ჩვეულებების თანხმად, მისიხსლდება შუაკაცებმა უნდა შეარჩონ, მაგრამ თუ მკვლელს თავის გასამართლებლად პოტენციური აქვს უნდა, შურისძიება აუცილებელია; ვინც უარს იტყვის, საგარეულოდ განიკვეთება. ბასკი ნაციონალისტები დღესაც კი ვეღარ მტელ ბასკურ წესს იცავენ. ამიტომაც, თუ საქმე შურისძიებაზე მიდგება, ისინი სწორედ ევას მიმართავენ; ევას აქტიურობის შესახებ საქმიანობა შუაკაცობენ კიდევ: მაგალითად, 2008 წელს საერთაშორისო ქვემო პირენეს დემარტაქმენტის ერთ-ერთი ბასკურ სოფელში ამხანაგმა ამხანაგი შემთხვევით თოვით მიმედ დაჭრა. ბაქო საავადმყოფოში გარდაიცვალა. მკვლელობა მოკვლევის მამასთან მიავგაზნა შუაკაცებად ETA-ს წევრები, რომლებიც მხარეები შეარჩეს, მაგრამ მოლოდინის ვერაძედ ეს ამბავი მანაც შეიდა, — ექიმმა, რომელსაც მძიმედ დაჭრილი ბაქო მიუგვანეს, როგორც წესი, ადგილობრივ განყოფილებაში დარჩა. მოლოდინად დააკავა როგორც მკვლელი, ისე მოკვლევის მამაც; მათ ბრალდება წაუყენეს ორობი მუხლით, რომელთა შორის ვეღვანებ მძიმე იყო ტერორისტებთან კავშირი; მოკვლევის მამის მძურ ბრალდება დანაშაულის დაფარვის მტელლობა გახლდათ.

საბოლოოდ ორეც ცხებში აღმოჩნდა. გვიდა რაქმენიმე კერა და ის ექიმთა თავისევე მანქანაში დამორტაქმულმა ბომბმა შეიწირა. სხვათა შორის, 2008 წელს დაკავებულ ხუიერ ლოპეს-პენას ჟურნალისტები ამ საქმეზეც გაე-საუბრნენ. „ჩვენ მამის ჩაუხვევარა პუბ-სური საქციელი, დაპირისპირებული მხარეები შევარჩევთ, ექიმთა კი არაკაცურად მოიქცა, მოგატარებელი საქმე სამოლა, ასე არ არის!“ — კორტრეპტიონით მიმართა ETA-ს ლიდერმა მამედის-ის გავრცელებულ წარმომადგენლებს.

ამის შემდეგ ვასაკური ადრე არის, რომ ETA მთავრს უჭერს ანტიგლობალი-ისტურ მორაობას და იხარბებს შე-

2006 წელს ესპანეთის პრემიერმა სამატერომ ოფიციალურად გამოთქვა მზადყოფნა, მოლაპარაკება დაეწყო ევას ლიდერებთან, მაგრამ ამან ქვეყნიში მძლავრი საპროტესტო ტალღა აიშოპირა

მარცხევე იდეოლოგიას — მის აქტივისტებს მაინათ, რომ ბასკური ჯოფრუ-ვო იფერტურობისა და ტრადიციების *Net* მღერი გლობალიზაციაა.

საინტერესოა, რომ საბჭოთა კავშირის დროს ETA მთავარ მტრად კამბოტიანობს ხახვდა. ამის გამო, ესპანურ ფარგონზე ETA-ს წევრებს „წითელ შუებს“ (*Rojinegros*) ესახიან ხოლმე, რამდენადაც შუი, როგორც წესი, ტერორიზმის ფერა, ხოლო წითელი კი — მემარცხენეობისა და კომუნისტისა.

ორგანიზაციის არაოფიციალური კავშირები

ესპანურ და ფრანგულ მასშტაბში ხშირად წნდება ხოლმე ცნობები იმის თაობაზე, რომ ETA-ს კავშირი აქვს ესპანეთისა და საფრანგეთის სამთავრობო წრეებთან. ამკავარი ინფორმაცია ყოველთვის იწვევს ესპანელი (ან ფრანგი) საზოგადოების პროტესტს. მტრეც, ესპანეთში არასამთავრობო ორგანიზაცია კი შუამობას, რომელსაც ასე წოდებდა: „*Con ETA no se negocia!*“ („ETA-სთან არ ურთიფობებ!“); მიუხედავად ამისა, ETA-სთან არაოფიციალურ ურთიფობისას არც მადრიდი და არც პარიზი არ წყვეტენ.

2004 წლის თებერვალში ETA-ს მესვერეები კატალიონის ავტონომიური მთავრობის წარმომადგენლებთან არისაქციებულად მოლაპარაკებას ჩარმობდნენ. მალე მათმა ლიდერმა მიკელ ალიბოსუ ირატარემ განაცხადა, რომ ETA კატალიონის ტერიტორიას „მკვობრულ მინელ“ განიხილვდა და იქ ამიეროვან

ტრიაქტებს ადარ მოაწყოდა. ამ განცხადებას ესპანელი მემარჯვენე-ეცენტრისტები წაუქმდნენ, — მათ კატალიონის პრემიერ-მინისტრს ტერორისტებთან კავშირისა და სესარტაქმენის დასაფხ ბრალდა. ბრალდება შემდეგ იმანაც გაამყარა, რომ მიკელ ალიბოსუ ირატარემ (ანუ „არას“) დაკავებისას ფრანგმა საზოგადოებრივმა მისი კონსპირაციული ბანის საზღაფემ იარაღის სანჭვის მოაგნეს. მამინ გაეცვლდა ინფორმაცია, რომ ეს იარაღი ბასკებს კატალიონელებს გადასცეს.

2006 წლის 22 მაისს ესპანეთის პრემიერმა ხოცე ლუის როდრეგეს სამატერომ ოფიციალურად გამოთქვა მზადყოფნა, მოლაპარაკება დაეწყო ევას ლიდერებთან, მაგრამ ამან ქვეყანაში მძლავრი საპროტესტო ტალღა აიშოპირა და მემარჯვენე-ეცენტრისტულმა პარტებმა ესპანეთს კორტესში (პარლამენტში) სოციალისტო სამატეროს იმპანიქნისის საკითხი კი დაავრნეს, აქვდა, ცხ მემარჯვენე და ევას იფერტის საუფშეველ ლობარტესო. „ტერორისტობისა მუ რესტორნებში არ ექვიფობ და არც ეთმ დეფებს ვიზიარებ, თქვიდა დრამდა ვარ დაწმუნებულა, რომ მთავრობის ურთიფობის დაწმუნებულ ტრიაქტებს თავიდან ასაცილებლად ემეტრეტი პრევენციული ზომას იქნება“. — განაცხადა სასახლად სამატერომ. ამ განცხადებაზე კი ETA-მ ასეთი კომენტარი გააკეთა: „ურთიფობის დაწმუნებულს იფერტის მფესაღმებოთ, მაგრამ სანჭვის ეტაქმე „ერის ურთიფობას“ რეგისტრაცია უნდა აღუდგინდ“, — ამას სამატერო ითქვის

ტერაქტის დროს დაღუპული პოლიციელების დაკრძალვის ცერემონიის მთავრობისა და ესპანეთის სამხედრო ოჯახის წევრები ესწრებოდნენ

დაკავებულა და სან-სებასტიანო დაიწყო მოლაპარაკება, რომელიც უშედეგოდ დამთავრდა.

ამერიკელი მასშედიის ცნობით კი ETA-ს მკიდრო კავშირი აქვს ვერესუელის დიქტატორ უგო ჩავესსა და კოლუმბიურ ნარკოკარტელსთან. იარაღს ETA უზარატესად სწორედ მათგან ან მათი მემკვიდრეთი ვიდრე. ETA-ს ლიდერები ჩართული არიან საქრთავში იარაღის წარმოებისთვის, ამ საქმიანობაში მდებარე მუხრანის, ცხადა, ტერორისტულ საქმიანობას ხმარდება.

2010 წლის 28 თებერვალს ფრანგულ-ესპანური სექსამსახურების ერთობლივი სპეცოპერაციის დროს დააკავეს ETA-ს ერთ-ერთი ლიდერი იბონა არინატე. მან დაითხოვას აღიარა, რომ ორგანიზაციის კეზარი აქვს „სამხრის“, „ქუჩისოლასა“ და სხვა ისლამურ-ფუნდამენტლისტურ დაჯგუფებებთან.

დასასრულ, „ETA-ს“ საბჭოთა კავრბეგის ოდინდელი კავშირიც ამჟამად საფრვლოდ ცნობილი თქვა; დასავლუბო მამხე უკვე არავითარ წიგნს გამოიცივა და სათქმელი შინეც არ ილავა, თუქცადა საინტერესო უკვე აღიარაფრია — კავრბე და კრვბი ყველას აფინანსებდა, ვინც კი „წითლობზე“ თავს დაღებდა და კაბრალბობს ქრანდლბეგბობა. რაც შეეება დაჯგუფბობას, აუქცობლბად უნდა მოყოფილი „ანცას“ სიტყვბო: „რუქბს ორი რამ აქცი კარგი: ქალბი და იარაღ; ამბრომაცია, რომ შობიან ურთოვრობა ყველას მოსწონს“. „ანცას“ სიტყვბო მასშედიამ მამხინეც აიტაცა და კრთბის მთავარ თქმბაცე კი აქცია.

ETA-ს მნიშვნელოვანი აქციები

1960-1968 წწ. — ეტას მერ გამოცხადებულ „რევოლუციურ ტერორს“ ესპანეთში 77 ტერაქტი მოახე, რასაც 900-მდე კაცი ემსხვრალა;

1978 წ. — აფეთქებები მადრიდში, ტრვლედში, სარავოსასა და ვალენსიაში. ეტა ჯერ კიდევ ფრანკოს რეჟიმის დროს დაპატიმრებული აქტივისტების გათავისუფლებას ითხოვდა. ესპანეთის მთავრობა იძულებული გახდა, მოთხენა შეესრულებინა.

1988-1989 წწ. — 1988 წლის იანვარში ეტამ მორატორიუმი გამოცხადა, რადგან ესპანეთის საერთო-ერთინულმა და რეგიონულმა პარტიებმა ხელი მოაწერეს „აქტის ბასკების ქვეყნის სუვერინიტეტის თანდათანობით გაზრდის შესახებ“ მოლაპარაკებათა დავებების თაობაზე“, მაგრამ ერთი წლის მერ აღდგინა გამართულმა მოლაპარაკებამ მხარეები არ დააკ...

მაყოფილა და ეტამ მორატორიუმი შეწყვიტა.

1999 წ. ნოემბერი — ეტას სათავეში მოსვლბა რადიკალურმა ფრთამ განაცხადა, რომ დაეკრბილი აქცი ესპანეთის სამხედრო ოჯახის განაღვრება. ამბრომ შეფის დაცვა იმხინად გაძლიერდა მაგრამ ტერაქტბი არ მომხდარა მოვკიანებით ეტამ ისევე განაცხადა შეფეს არ მოეკლავთ. ეს მხოლოდ ფსიქოლოგიური ტერაქტი იყო.

2005 წ. მაისი — ეტამ ხიზონმა, მდლბამ, სევილიამ, ვალენსიასა და ხოვ სხე ქალბობს ტერაქტბი მოუწყო პოლიციას; ტერაქტბს 23 კაცი ემსხვრალა.

2006 წლის 30 დეკემბერი — ეტამ პასუხისმგებლობა აიღო მადრიდის ბარახასის აეროპორტში მოწვიბილ აფეთქებზე, რომლსაც 2 უკვადრული ტრისიტი ემსხვრალა და 4 კი მამხედ დაიქრა.

2007 წლის 9 ოქტომბერი — პრემიერ-მინისტრის სავატეროს აფრომანქანის აფეთქებისას მისი ორი პირადი მცველი მამხედ დაიქრა. ერთ-ერთი საუკვამო-ფონში მიგვამხედ გარდაიცვალა. ტერაქტზე პასუხისმგებლობა ეტამ იმხედ დღეს აიღო.

2009 წლის 29 თვლისი — ესპანურ ქალაკ ბურგოსში დილადრიან სამოქალაკი გვარდის ვაზარმბთან დანდ-მული აფრომბიბილ აფეთქდა. აფეთქებამ 14-სართულიანი ვაზარმბის შენობა დაზიანა, რის გამოც დამხედა 90-მდე კაცი. ეტამ იმხედ ხალბობს აიღო პასუხისმგებლობა ტერაქტზე.

2009 წლის 9 აგვისბო — ბალეარის კუნძულების ქალაკ პალმა დე მალიორკას ვრო-ვრო ბარბი აფეთქებბს ესპანეთის კორტესის ერთ-ერთი ბასკი დეპუტატი ემსხვრალა; ეტამ იმხედ დღეს აიღო პასუხისმგებლობა და განაცხადა, რომ ხალბის რწველი ბარბი მომხედ ქალბობთან არ უნდა ვრობობლეს.

მინიბლ ლაპაპი

ვერჯესის

„უნივერსალური ჯარისკაცები“

სამღელი ბაჟიები

ბერს ახსოვს პოლგენდერა ბლოკ-ბასტრია „უნივერსალური ჯარისკაცი“, რომელშიც მთავარ როლს ენ-კლოდ ვან დამი და დილე ლუგერენი ასრულებენ. უფრო ნაკლებადაა ცნობილი იცეზი, რომლებიც „სუპერჯარისკაცების“ (რომლებიც არ იღვლებიან, შეუძლიათ შესვენებისა და რამდენიმე დღე-ღამის უძინარეს ბრძოლა) შესაქმნელად ტარდებოდა და ტარდება მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყანაში.

ასეთი ჯარისკაცის შექმნას 1940 წელს ნაცისტური გერმანიის სამხედრო-საზღვაო ფლოტშიც ცდილობდნენ.

რაიხის შტე საცაა ჩავსვენება და გერმანიის ფაშისტური ხელისუფლება ვეღვა ძალას ხშირობდა ომის მსვლელების ოდის სასარგებლოდ შემოსაბრუნებლად. ამისთვის ზოგჯერ შუარადებულო ძალების საომარი პოტენციალის ასამაღლებლად ვეზოტიკურ სამუღლებსაც მისართავდა. შუარადებაში ერთმფორის მიყოლებით მიადეს „უენდერვაფეს“ ნაშეშები. პიტლერის აზრით ეს იყო „სასწაული იარაღი“, რომელსაც შეეძლო ფორსტებზე ვითარების ვითი დარეგმობა შეეღვა. 1944-1945 წლებში გერმანიის სამხედრო-საზღვაო ძალებში ასეთ იარაღად მიიწინეს ზემციერ „ბიბერისა“ და „სუტუნის“ ტიპის წყალქვეშა ნაგები, რომელთა შექმნის ისტორიისა და გაშიფრების შესახებ არავითი წიგნი და სტატია დაწერილა. მიუხედავად ამისა, დღემდე უცნობია ზემციერ „სუტუნის“ ტიპის დღეობის ისტორია, რომელიც ვაერთიანება „K“-ში (ტენაერთი, რომელშიც არივტუზოდა ზემციერ წყალქვეშა ნაგები და ჩქაროსნული კატარალები. აგრეთვე შებრძოლი მყენიმიუ-დუერსანტები) შედიოდა. მისი კვათავები ნარკოტიკების შექმნელი D-IX ტიპის პრეპარატებს იყენებდნენ. პრეპარატები გამოსხული იყო ჯარისკაცის ბრძოლისუნარიანობის ასამაღლე-

ციცე-ადმირალი პელმუტ ჰეიე მეზღვაურს რაინის ვერთი ავილიდობს

ბლად, აგრეთვე დაღლილობისა და სტრესის მოსახსენებლად.

1944 წელს ციცე-ადმირალს პელმუტ ჰეიემ, რომელიც ვაერთიანება „K“-ს მეთავარბდა, წყალქვეშა ნაგების სამედიცინო პერსონალისა და ომ დროის გერმანიის ფარმაკოლოგიის შერჩეულ სპეციალისტების ვაერთიანებული ოთხობრი ჩაატარა. ოთხობრს აგრეთვე ესწრებოდნენ ვაერთიანება „K“-ს ოფიცრები, დევიზიონებისა და რაგი სხვა ქვედანაყოფების მეთაურები. ვიცი-ადმირალმა ჰეიე ბილთ გაუცხადა, რომ ომ დროისთვის ფორტებზე შექმნილი მგეომარობიდან გამომდინარე, სკიპრო იყო სუკერთან-აქვლარეუ სამუღეინო პრეპარტი, რომლის შემკუობითიც გერმანელი ჯარისკაცები და მუხღვაურები თავიდან აიცილებდნენ სტრესული სიტუაციების უარყოფით ზეჯეღუნას და დიდი ხნის განმავლობაში უფრო გაბეჯულად, თავდაჯერებულად და ცივისხილანად მოქმედების საშუალება მიეცემოდათ როდელ სიტუაციაში. ადმირალს მხარი

დაუჭირა ფიურერის რჩეულებმა, SS-ის შტურმბანფურერმა ოტო სკორცენიმ, რომელსაც პრეპარატი თავისი სპეცრანმვლების გასაქტურებლად სჭარდებოდა. ოთხობრის შემდეგ ვაერთიანება „K“-ს მეთაურს დეტალური საუბარი ჰქონდა პიტლერის შტაბში, რომლის შედეგადც ქალაქ კოლში ფარმაკოლოგიის პროფესორის, ერმარდ ორტოუსის ხელმძღვანელობით შუამოხა დაიწყო საგანგებო კვლევითა ვაჯეშა.

ვაჯეშის ამოცანა იყო პრეპარატების მთელი ცივლის შექმნა, გამოცდა და სურულ წარმოებაში ჩაშეშა. რდილე-დასჯეული საქონის ქალაქ ლუნეურგის კოლეჯის პროფესორის, კრინიხლისტრის სპეციალისტის ვილე კემპერის აზრით (ავტორი წიგნისა, რომელშიც აღწერილია გერმანიაში 1920-1940 წლებში ნარკოტიკებისა და ნარკოტიკების შემკული პრეპარატების სხვა-დასხვა მიზნით ოფიციალურად გამოყენების ფიტები), კვლევითი ვაჯეშე ავი-

„სუერბანდით“ დიდი დიპლომატიისა და 55-ის შტურმანდიფორერი ოტო სკორცენი და სადივიეროი ვაგფებში მათი გამოყენება სცადა

ლებლად პიტლერის ნებართვა უნდა შექნებოდა, რადგან ასეთი „დელიკატური“ საკითხი ქვეყნის უზღველეს ხელისუფლის თანხმობის გარეშე არ წყვედება.

რამდენიმეჯერ ინტენსიური კვლევის შემდეგ, რომელიც ქალაქ კილის უნივერსიტეტის ლაბორატორიებში მიმდინარეობდა, ირწმუნეს, რომ ხელისუფლებას საკუთარი თვისებების შესწავლა პრეპარატის შექმნა უაბატა. გერმანულად იარსისაგან დაუღვრება და უმომარ სუპერმომარად გადაქცევა „სასწავლი იარაღის“ ერთი აბი ზუთი მილიგრამი კოკინის, სამ მილიგრამი პერვინტინის, ზუთი მილიგრამი ეკოდალსა და სინთეტიკურ კოკინის შეყავდა. ამ უკანასკნელს გერმანული კომპანია Merko აწარმოებდა და კაინზუის დროინდელ სასაქონო ფლორუმში იყენებდნენ. პირველ მსოფლიო ომში მას შერისიკ-ვამანადგურებულების პილოტებს ასევედნენ, როგორც მატონანობიელად საშუალებას შორ მანძილზე დაჯაღების შესრულებისას. ეკოდალი უფრო ფართოდ „ტეკოდინ“-ის (Tecdin-ი ან Thecodium) ან „ოქსიკოდინის“ (Oxycodon) სახელითა ცნობილი და ნახევრად სინთეტიკური წარმოშობის ნარკოტიკული პრეპარატია. ფარმაკოლოგიური თვისებებით იგი შორფის უახლოვდება და მღვირი ტყვიადამაქუსებელია. პრეპარატი ადვილად იხსნება წყალში (1:6), სამაგიეროდ მცლად — სპირტში. ზოგ ქვეყანაში ეკოდალი (ტეკოდინი) ნარკოტიკებისა და ფსიქოთროპული ნივთიერებათა ამ პირველ ნაბინათვალშია, რომელსაც სახელმწიფო უნდა აკრტორლებდეს. ეკოდალის ხშირ მიღება ისე მღვირი დამოკიდებულს

ხელს ადამიანს, რომ ის მცლად ქვედებება მუკრნალობას. თუდაპირველი ექიქტის მასაღვრეად კი აუცილებელია მისი დროის მუდმივი ზრდა. ადამიანს, რომელმაც ვადამევიტა მისგან თავის დაღწევა, პრეპარატის მიღების შემდეგტის შემდეგ აქვს კეთებისა და ძვლების მღვირი ტყვილი, უსილობა, პარლებინება, აწუხების სიყვის მუკრნება და ქვედა კიდურების უსიფორი მოზარობა.

რაც შეეხება პერიდინის (MET), ეს ნარკოტიკული საშუალება ზღვრული წარმოშობისა (ქიმიურ ლაბორატორიაშია მიღებული), იგი გვმოთი შწირე, უსიერი, კრისტალური ნივთიერებაა. გვხვდება ვაგისფერი, მარუზი-მრეყითალი, კარდისფერი და ნარინჯიფერი ფეხნისლის სახითაც. პრეპარატი ადამიანის იწვევს ბუდნების განცდას, უსიერების მოზღვანებისა და თუდაჯერებას, უკარგეს დადილობის გრძინობას. ძალის მოზღვანების ცრუვანცად ადამიანს სწრაფად და ატვირთად შობიობას აიძულებს. ადამიანის გული მღვირად ეუქმს, უაქტიურდება ნივთიერებათა ცვლა, მალა იწვევს არტერიული წწევა, ხშირად მართებელია ექიქტის გამო ადამიანი ერთ კონკრეტულ მოქმედებაზე აიხივლებს ვრაღდებას და შეუღალა რამდენიმე საათის განმავლობაში ერთი და იგივე მისე ფიზიკური საშუაო ადგილი. ასეთი მღვიმარობა ოთხიდან თუქსმეტრ საათამდე გრძელდება, შეიძლება 24 საათიც მოიცავს. ვვლაფერი იმ ადამიანის ფიზიკურ მონაცემებზე დამოკიდებულია, რომელმაც ნარკოტიკი მიიღო. პრეპარატის გამოყენებისა ადამიანის ფიზიკურთან ერთად კონკრეტული შესაძლებლობებიც უაქტიურდება. ასე-

თი მღვიმარობა შეიძლება ნაწილობრივ უმეტრ დღე-ღამემდე გაგრძელდეს, რასაც აბსოლუტური ქანცაქვეყნილობა და ზეღური გამოფიტვა მოხდეს და ამას პრეპარატის მოქმედებელი დროის მიღება ადარ შეღლის. ასე რომ, პრეპარატი არის ძლიერი ქიმიური პრეპარატი, რომელიც სარგებლობის პირველ სტადიაზე მოქმედებს როგორც სტიმულატორი, შემდეგ კი ადამიანის ორგანიზმის სწრაფ ნერვას იწვევს. იწვევს განმრთვობის მოღამად და მესხიერების ნაწილობრივ მოშლას, უსიზღვი აგრესიასა და ფსიქოტურ მოქმედებას. ის შთანთქმავს ადამიანის ორგანიზმის რესურსებს, რის შემდეგაც პრეპარატზე დამოკიდებულების მღვიმარობის შემსუბუქება მსოფლი მამატეული დროით შეიძლება. ბოლოს კი ესეც არ შეღლის.

პრეპარატის გამოყენებას მოხდევს უმადობა, გუგების გაფორიობა, არამრეხბრები და უსწარმო ქცევა, მალადამიანს მღვირება, პალეკინაციები, ძლიერი აღწენებელია, ვაღბინაქვი, ძალი და ფსიქოზი. მოვანებით კი იწვევს გულისა და ტვინის სისხლძარღვების გამოუსწრებელ დაზიანებას, თიერებების, ფილტვებისა და ვედილის შემოპობის მოზლას, დეზორიენტაციის აპათია, დერესიას, აქლიქტიური დაავადებას, ზეგას და ესლუქსიას.

ამ პრეპარატის წინამორბედის — ამფეტამინის სინთეზებმა 1887 წელს შეღვის გერმანულმა, ხილი მტრამეუტრბინი, რომელიც უფრო მარტივი, მგრამ გაცილებით ძლიერი იყო, 1919 წელს აბანოვლებმა შექმნეს. კრისტალური ფეხნისი კარგად იხსნება წყალში, მრავ მის თივინტეფრას უსიერად ხელს. ზოგე მსოფლიო ომის დროს პრეპარატის პირადი შემადგენლობის სტიმულირების საშუალებად მრავალ ქვეყნა იყენებდა. მაგალითად, ამ პრეპარატის დიდ დოზებს საბრძოლო ვაგრების წინ ასმუღნენ აბანოვამ პირინივ კამიკაქტეს. ომის შემდეგ პრეპარატი აბანოვლის მშის ქვეყნის ერთეულ უბეღურებად იქცა. პრეპარატის მიღების შეღარბითა მსამატეულ (მათ უსიერეს, აბების) და უდიდესმა რაოდენობამ, რომელიც ომის დროს დაუზარაჯეო დარჩა, ამ პრეპარატზე აბანოვის მოსახლეობის ეთიქიკური დამოკიდებულება გამოიწერა. პრეპარატის ფართოდ გამოყენება წიურე მსოფლიო ომის საწყის ვებამე გერმანიის ვრმისტასა და ლუფტვაფესკ დაფქსარდა. მაგალითად, ბერლიურმა ფართო Temmel-მა 1939 წლის აპრილშიასიში ლუფტვაფეს ნაწილებში ამ პრეპარატის ოცდამეზა მილიონი აბი ვაგზუნა. იმ დროის ოფიციალურ დოკუმენტებში პრეპარატი აღნიშვნა „OBM“-ითა დაფიქსირებული. მოვა-

ანუბით პრევიზიის გამოწვევების ანალიზში შემამოთხოველი შედეგი აჩვენა. მისი მონიტორინგული სამხედროები რამდენიმე წლის შემდეგ თავისებურა, ძლიერი ნარკოტიკული დამოკიდებულების ქვეშ ექცეოდნენ. გერმანიის შეიარაღებული ძალების სამედიცინო სამსახურის თანამშრომლებმა ერთ-ერთი შემოწმების დროს თავზარდაცემის ფაქტები აღმოაჩინეს. შესაძლებელია პირები სავსებით უკონტროლოდ იღებდნენ პრეპარატის დასაშვებზე მაღალ დოზებს. მან გამოიწვია პრეპარატის ძალების შემდეგ აუცილებელი აღდგენითი პერიოდის გაჭიანურება. ამავ დროს პრეპარატის უარისკაცებზე ზემოქმედების ვეფქტი ხელ უწერს იკლებდა. იქნებოდა გამოუცალი, ნაკლები წრე.

საფრანგეთში და პოლანდეთში განლაგებული დევიზიების შეთარუები ამ პრეპარატის გამოშვებულთა საცილი-ინობის განხილვას უწოდებენ. მთხე-დვიდ ამისა, მედიკოსების გაფრთხილება და რეკომენდაცია, სამხედრო ნაწილების შეთარუთა შემამოთხოველი მოხსენებები უმაღლესი მთავარსარდლობის უკუვადლებოდ რჩებოდა. პერვიტი ი კვლევი იმეუ რაიდფრისით იზ-ზეინფოდა სამხედრო ნაწილებში. ფარმაკოლოგიური კომპანები დიდ მოვებას იხევედნენ ამ პრეპარატის წარმოებითა და მიწოდებით და მოვების ნაწილს შემტკეუს, სამხედრო სარდლობაში მოკალაფებულ ჩინოფიკებს უწაილედ-ნენ.

იხევი D-IX-ის დეუბერუნდო პარეფე-ბი, რომლებზეც დოქტორ ირნტოუსკის ახალი პრეპარატი უნდა გამოიციდეთა გავრცელება „K“-ს წყალქვეშელები იყვნენ. კრბოდ „SEEHUND“-ის ტიპის ზემოქმედე წყალქვეშა ნავების ექიპაჟები.

წყალქვეშა ნავის ეკიპაჟში რამდენიმე „ჯადოსნური“ აბი გადამცელება, რის შემდეგაც პალუცი-ციციენი დაეწყო. პირველად მოეფინა, რომ ცამი მტრის საპატრულო თეთი-მფრინავი გაშინდა. ის წყალქვეშა ნავისკენ დაეშე-ვა და ბომბი ჩაშოატდო. შემდეგ კი დაინახა, რომ არსიადან აღმოცენებულ-მა უორუმბულმა ფორან-მა მისი „ზეზუნდის“ ცხვირზე გადაიარა.

მედიკოსები ახალი პრეპარატის მუხეფე-რების ირჯინებზე ზემოქმედების შესწე-ლას წყალქვეშა ნავების კლის ვურეს საწყელო წყრინებისას აპირებდნენ. იმ დროისათვის ამ ნავების ექიპაჟებს უკვე აძლევიდნენ ნარკოტიკების შემცველ სტი-მულატორებს, რომლებიც ნაწილობრივ ზემოხსენებული პერიტინის ბაზაზე იყო დამზადებული. ახალი პრეპარატის წყა-ლობით წყალქვეშა ნავების ზღვაში ადრე დაეფეძლი 48 საათის ნაცელად ხუთა-ქეხი დლე უნდა გაეფლიო ბუნებრივია, ახეთი დატვირთვა შეზღავრებს ქანცს იცილიდა. ამიტომ სარდლობამ D-IX-ს გაიშვებება გადამევიტა.

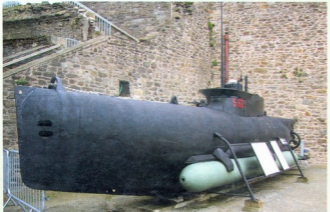
მალე იხევი გაირეკა, რომ პრეპარატ-ის გვერდითი მოვლებების მეფიკოსები ადრევი კარედ იციზოდნენ. მითვან ქვე-ღაზე „შიარული“ პალუცინაციები და ფსიქისი მოშლა იყო.

ომის შემდეგ ვეტერანი „ზეზუნ-დელები“ ირ ეპიზოდს იხსენებდნენ.

პირველი ექვსდელეამიანი წყრინების შემდეგ მოხდა. მისისუმარნა წყალქე-მით მიცურავთა, მიღრებულუი იყო, ზღვას ტყუასხეფრა დრეგლები ჭევა. ნაპირი არ ჩანდა, მისი ან ვარსეფელების მიხედვით ირინტარება შეუცლებელი იყო. ამიტომ გემი ნელა მიზნობუნეზო-და. გემის კაპიტანი, რომელმაც პრეპა-რატი ზღვაში გასვლას წინ მიიღო, ფხი-ზლობდა და ვურადლებით აკვირებო-და გარემოს. ცოტა ხნის შემდეგ მან კიდევ გადაელაპა რამენიმე „ჯადოს-ნური“ აბი, რის შემდეგაც პალუცინაციე-ბი დაეწყო. პირველად მოეფინა, რომ ცამი მტრის საპატრულო თეთიშიფრ-ნავი გამოჩნდა. ის წყალქვეშა ნავისკენ დაეშევა და ბომბი ჩაშოატდო. შემდეგ მის თვალწინ უღამებეს ჰეზაბეტი გალია-ალა, ბოლოს კი კაპიტანმა დანახა, რომ არსიადან აღმოცენებულმა ფორუმბ-მულმა ფორანმა მისი „ზეზუნდის“ ცხ-ვირზე გადაიარა. მფორე ეპიზოდი შდარ-ებით ნაკლებმატრეტულ იყო, მგარან მე-300 საწყრანლო რაზმის მთავრები უზერხულ მეფომარეობაში ჩაატდო. ბალტიის ზღვაში საწყელო ცურვისას ნაპირზე მყოფმა დამევირეებლებმა დაინახეს, წყალქვეშა ნავიდან, რომელ-საც ახალგაზრდა ექიპაჟი მართავდა, როგორ ავრდა ცამი ერთმინეთის მიფ-ოლებით ვეფა სახინგლო რაკეტა. სან-აპირო პოსტიდან კატარდა გაავაზენა. წყალქვეშა ნავს მახლობლებს გაუგე-ბარი სიტუაცია დახვდათ ექიპაჟი მიფ-ელ გულთ მშიარელობდა, წყალში რა-ლი ნიფთის და რომელიდაც სომეზრას დრიადლებდნენ. როცა შეზღავრებს სკითხეს, ასე რატომ იციელობენ, მათ უპასუხეს, ახალ წელს ვზეზობობით.

როგორც ზემოთ ვთქვიო, პრეპარატ D-IX-ით დიდად დაინტერესდა SS-ის შტურმინფურერი იტო სკორციენი. მან ირნტოუსკის ლაბორატორიას ამ პრე-

ზემიორე კლასის წყალქვეშა ნავი „ზეზუნდი“

პარატის ათისობით აბი შეკვერა და SS-ის საგანგებო ქვედანაყოფის ჯარისკაცებსა და ოფიცერებს ურიცხვდა, თვდაპირველად სკოციენის სერდა პრეპარატი SS-ის მღვდრი ამერიის წიაღში შექმნილი სადაზღვრუო-საიდევნისო დაჯგუფება „Danube“-ს შემადგენლობაში წყალქვეშა ნაღების ქვედანაყოფის „Forelle“-ს (კალმახი) შეზღვევებზე გამოეცადა, მაგრამ ამის თაობაზე დაწერილებითი ინფორმაცია გერეგრობით არ მოიპოვება.

მკვლევარმა კვებრმა მიაგრო დოკუმენტებს, რომელთა მიხედვითაც მტკიცდება, რომ გერმანიის სამხედრო-სილიტორიკური ხელისუფლების ზოგიერთი წარმომადგენელს მაინც, რომ ცდებმა წარმატებით ნიათარა და ექსპერიმენტების გერეგრება იყო საჭირო. თუმცა მოგვიანებით ცდება არა გერმანულ ჯარისკაცებსა და მუხლავურებზე არამედ ზაცსერპაუხენის საკონცენტრაციო ბანაკის ტყვეებზე გერეგრებდა. 1944 წლის ნოემბერში ექსპერიმენტისათვის შუარინისგ თერაპეუტა შუადარებით ჯანმრთელი ტყვე რომლებსაც ბანაკის მოვალანზე ფიხიკური ვარდიშობით ტვირთავდნენ (სარბელი, მისი ფიხიკური შრომა და სხვ.) ცდის პარტებს ამ კვებეციას რამდენიმე დღე-ღამის განმავლობაში შეუსვენებლად უწყობდნენ. ექსპერიმენტის მიზანი პრეპარატ D-IX-ის ერთი დოზის ზემოქმედების ზუსტად ხანგრძლივობის განსაზღვრა და გვერდითი მრუდებების აღიაცხვა იყო. ექსპერიმენტების ერთ-ერთი მოქმედ, არტეტიკის სახელგანთქმული მკვლევარის შეილი ოდ ნანსენი ომის

შენაერთ „K“-ს პირადი შემადგენლობის წევრები

დამთავრების შემდეგ იხსენებდა, რომ პარტიმართა ამ ჯგუფის ბანაკში „აბების პატრულს“ უწოდებდნენ. ექსპერიმენტის სწავის ეტაპზე შუდეგი გერმანული შევნიერებისათვის საკმარის დამამოქმედელი აღმოჩნდა. ცდის პარტები პრეპარატის მიღების შემდეგ თვისუფლად აქვირდნენ შრავალდღე-ღამიან მარშ-ნახტომებს, რომლის დროსაც მხოლოდ ორსამეჯერ ისვენებდნენ, ისიც რამდენიმე წუთით. ასე მზიარულად, სიმღერით ფარავდნენ საკონცენტრაციო ბანაკის ტუსადების დღე-ღამეში ოთხმოცდაათი კილომეტრს.

სამდღიანი ექსპერიმენტის პროგრამის ერთ-ერთ შემადამებელ ანგარიშში ნათქვამია, რომ „დიდელ შობებუდღედა ბლისენ, მდგრადების მნიშვნელოვანი შემცირება. ეს პრეპარატი ხელს უწყობს ფიხიკურ აქტივობასა და გამძლეობას, განამტკიცებს ნებისყოფას“. ამ პრეპარატს შეეძლო ადამიანი

რობოტად, ჯარისკაცია კი სიკვდილის მანქანად ექცია. მიუხედავად ამისა, როგორც შემდგომში კვლევამ ცხადყო, 24-48-საათიანი მისივე ფიხიკური დატვირთვის შემდეგ, ცდის პირი ტუსადების უზრავლესობა კვებრიდა, ან კომპანი ვარდებოდა. ამან ნვეგატიური რეაქცია გამოიწვია სამხედრო შეთავრებში, რომლებსაც არ სურდათ კიდევ ერთი საჭიროებ შექმნილი თვითნებ შეზღვევებისათვის.

პრეპარატის გამოცდა და დამუშავება კი გერეგრებოდა. 1944 წლის ბოლისოვიტის გერმანიის შუარადებული ძალები უფრო და უფრო გინიციდა ჯარისკაცთა ნაკვლებობას, რის გამოც სიტულებამ დღე-ღამეის ჯარში გვეციის ბრძანება გასცა. წვედილებების მოძვლილუნარბარობის შესანარჩუნებლად საჭირო იყო მკონი-იხირებული კვებების მქონე სამდღიანი პრეპარატები და ვრმაზე კვლევი დავურება პრეპარატ D-IX-ის შუარადებებაში სასწრაფოდ მღვების საკეთის, საარქიო მასალების მიხედვითა ზემომოფინილი პრეპარატების საცდელი წარმოება 1944 წლის მარტში დაიწყო, მაგრამ მის მასობრივ წარმოებას ხელი შეუშალა მოკავშირეთა ჯარების წინსვლამ, რომელმაც განადგურა ნაცისტური გერმანია და მისი შუარადებული ძალები. პრეპარატის წარმოებას უკვე მზის აღარ ჰქონდა.

გერმანული წყალქვეშა ნაღების ვადამდგარი ოფიცრები ომის შემდეგ იხსენებდნენ, რომ საომარ მდგომარეობაშიც კი იმეათიად ოთ მამართავდნენ „სასწაულ წამლს“, რადგან მისი მიღება ხშირად ნვეგატიურ ზვეჯელის ახლდა წყალქვეშაღოთა განსწობაზე, თუმცა პრეპარატის უკმარისობა წყალქვეშა ნაღებზე არ აფრთხილდა. პირაქითა სუბმარინის საბარტო სამტარო-სამდღიანი კომპლექტებში დიდი მარავი იხავი-ბოდა. თუმცა გერმანულ მესამე რაიხის D-IX როგორც ვადამრჩნდა, ეს იყო მომავლავი ურჩხულის ერთ-ერთი უკანასკნელი კვლის მოქმედი.

გროს ადმირალი კარლ დენიცი „ზეგუნდის“ ერთ-ერთი კაპიტანს ჯილდოს მიღების ულოცავს

წყალქვეშა ნავი — თავდასვის საშუალება?

ისრაელის სამხედრო-საზღვაო ძალების წყალქვეშა ნავები

რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის მოაჯარსარდლის, ადმირალ ვლადიმერ ვისოცკის განცხადებით ცნობილი შეიქნა, რომ 2020 წლამდე შავი ზღვის ფლოტი 15 ახალი წყალზედა და წყალქვეშა ზომადლით შეივსება. შათ შორის იქნება ფრეგატები (22350-ე პროექტი), კორვეტები (20380-ე პროექტი), წყალქვეშა ნავები (677-ე და 877-ე პროექტები) და სხვ.

ფლოტის ახალი ზომადლებით შეივსება ისევ მუშობელი ქვეყნების დამინებასა და ძაღის დემონსტრირების პოლიტიკას ემსახურება, რომელიც 2008 წლის აგვისტოში საქართველოში აშკარა აგრესიაში გადაიხარდა.

იმპერიალი აზროვნებით გაეცნოთილი რუსეთის პოლიტიკური ხელმძღვანელობისაგან შვავს ქმედებათა მომავალში გამოურება გამოიციხული არ არის, ამიტომ სანაპირო დაცვის განვითარება-სრულიყო მუტ კურადღებას იმსახურებს.

შეზღუდული რუსურების პირობებში სანაპირო დაცვისათვის შესაძლებელია ზღვაზე ბრძოლის თითქმის ყველა საშუალების — ავიაციის (მხოლოდ საზღვაო სამხსენებზე მომზადებულ მფრინავებს შეეება), საზღვაო ნაღების, სანაპირო ხაარტილიერი-სარაკტო სისტემების, წყალზედა ზომადლებისა თუ წყალქვეშა ნავების გამოყენება.

ფარულ მოქმედებათა ფართო შესაძლებლობები აქვს წყალქვეშა ნავეს, მაგრამ გამოყენების ეფექტურობა ცალსახა დასკვნის გაკეთების საშუალება არ იძლევა.

მსწებლობაში გერმანელთა მიღწეების შედეგა.

ეკაბეგებს მომზადება იმის მონაწილე გამოცდილი საბჭოთა ოფიცრების ხელმძღვანელობით გაიარეს და ტექნიკის სრულიყოფილი ათვისებისა და საბრძოლო მომზადებისათვის დრო საკმარისი ჰქონდათ.

იმა ევიატელთა მრავალრიცხოვნისა წყალქვეშა ფლოტილიამ ისრაელის სანაპიროსთან აშლიდი-პათვის რაიონებში უშედეგო პატრულირებით დაასრულა.

სრულიად განსხვავებულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა ისრაელი, ბრატანეიშო ნაყიდი მოძილებული და მუორე მსოფლიო იმის მონაწილე 5 პროექტის წყალქვეშა ნავებიდან Z-71 Tanin-ი ისრაელის ფლოტს 1959 წლის 16 დსკემბერს, ხოლო Z-73 Rahav-ი კი — 1960 წლის 16 ივნისს შეუბატა.

1964 წლის ნოემბერში ისრაელმა ბრატანეიშო ისევ იმის პრაციდის T პროექტის სამი წყალქვეშა ნაყი იყიდა.

50-იან წლებში სამცემ მიღერმინაცაა გაიარა, მაგრამ ტექნიკური პრობლემების გამო ფლოტმა Z-75 Leviathan-ი იმის დასრულების შემდეგ 1967 წლის 12 ივნისს მიიღო, ხოლო Z-77 Dakar-მა და Z-79 Dolphin-მა ბრატანეიშოდ გამოიხიდა 1967 წლის ბოლის შეძლო.

„ექსტლიანი იმის“ მხოლოდ „ტანინი“ მონაწილეობდა და ევიატელთა ფრეგატს El Tarik-ს ორჯერ ორობო ტორპედო ესროლა, მაგრამ ევიატელთა მუხლკარებმა ტორპედოების ყველი დროულად შეამჩნიეს და მანევრირებით საფრთხეს თავი აარიდეს.

იმა აბაბული ქვეყნების სრული კატას-

არაბეთ-ისრაელის 1967 წლის ომი

სამხედრო ისტორიაში „ექსტლიანი ომი“ წოდებულ 1967 წლის არაბეთ-ისრაელის ომში არაბული ქვეყნებიდან წყალქვეშა ნავები მხოლოდ ევიატის სამხედრო-საზღვაო ძალებს ჰქონდა.

ევიატელ პირველი წყალქვეშა ნავები საბჭოთა კავშირიდან 1957 წლის მაისის მიიღო, ხოლო 1967 წლის იმის წინ ფლოტის განკარგულებაში საბჭოთა ვრეებზე აყიებული 633-ე პროექტის 5, 633-ე პროექტის 8 და 96-ე პროექტის 1 წყალქვეშა ნაყი იყო.

იმის შესდეომ შექმნილი 633-ე და 633-ე პროექტები — მუორე მსოფლიო იმის გამოცდილებისა და სუბმარინების

ბრიტანელი ატომური წყალქვეშა ნაყი „აკონკეორონი“

კრეიზერ „ჯენერალ ბელგრანოს“
ბოლო წუთები

კრეიზერი
„ჯენერალ
ბელგრანო“

ტროიტი დასრულდა. ისრაელის არმიამ პარსა და ხსელეთზე იხუთ გამარჯვებას მიაღწია, რომელსაც ევკატიკელთა წყალქვეშა ნაგების ვრანაირი უპირატესობა ურ გადასხლავდა.

ინდოეთ-პაკისტანის 1971 წლის ომი

ორ ქვეყნის შორის გაუმჯობესების პრობლემის ვარსემო შექმნილი ტერატიორული დეა რამდენიმე ომის მძეხვი გახდა.

1971 წლის ნოემბრის ბოლოს განხორბული სახსლდრო ინციდენტები 3 დეკემბრის მორე ომში გადაიხარდა.

პარველი დღეებიდან საბრძოლო მოქმედებებში ორივე ქვეყნის სამხედრო-სახლერო ძალები ჩაერთო, სადაც ინდოეთ უპირატესობას ფლობდა.

ინდუსთა ფლოტის გენკარგულებამ 81 საბრძოლო ერთეული (ხომალდი, წყალქვეშა ნავი, კატარა) იყო, როცა პაკისტანის მხოლოდ 30 საბრძოლო მტურავი საშუალება ჰქონდა.

ინდოეთმა წყალქვეშა ნაგების სპეციალისტთა მომზადება 1962 წლიდან დაიწყო და პირველი სუბმარინა 64-ე პროექტის S23 Kalvari საშუა კემბრიდან 1967 წლის 8 დეკემბრის მიიღო.

1968-69 წლებში ფლოტს იმეე პროექტის კიდევ 3 წყალქვეშა ნავი — S20 Kursura, S21 Karang-ი და S22 Khanderi დამატა.

პაკისტანის ფლოტს ამერიკელებმა სამხედრო დახმარების პროგრამით 1963 წლის ოთხწლიანი თვართი მორე მსოფლიო ომის მომხილე წყალქვეშა ნავი S130 Ghazi გადასცეს.

1970-71 წლებში პაკისტანის ფლოტი საერთაშორისო აგებული Daphne-ის სერიის 3 წყალქვეშა ნავით S131 Hangor-ით, S132 Shushuk-ით და S133 PNS Mangro-ით შეუსო.

ომში ინდუსთა წყალქვეშა ნაგების წინაშე შედგვი ამოცანები დადგა: პაკისტანელია სახლერო კომუნკაციების მოშლა, ზღვაზე და ბაზებში ფლოტის ძალების განადგურება, სპეცკვლადანაოფების დესანტირება, საერთო კომუნკაციების, სანაპირო ზღლის, პორტებისა და სამხედრო-სახლერო ბაზების დაცვა.

პაკისტანელია წყალქვეშა ძალები ინდუსთა ფლოტის ფლავმანის ავიამხიდ Vikrant-ისა და სხვა დიდი ხომალდების ჩაბრების ერთ კონკრეტულ დეალებას ასრულებდა.

ინდოეთის ფლოტის დიდი ხომალდები თავს ქვეყნის აღმოსავლეთ სანაპიროს პორტებს აფარებდნენ.

„დაფის“ სერიის წყალქვეშა ნაგებს ცერვის არასაკმარისი სიმორე ჰქონდა, ამიტომ დეალების შესასრულებლად „აზი“ გაიგზუნა.

4 დეკემბრის „აზი“ ნაღების დეაქების დროს ინდურმა საესკადრო ნაღ-მოსანმა შეაშინა და ხიდრისის მომებთან ჩაბრდა.

ვალში არც პაკისტანის ფლოტი დარჩა და ზუთი დღის შემდეგ, 9 დეკემბრის, „პანგროს“ ინდუსთა ფრეგატ Khukri-ს ჩაბრდა მშელო.

ამ დანაკარგ საბრძოლო მოქმედებათა მსლელობაზე გაელუნა არ მოუხუნა და ომი ინდოეთის არმიის გამარჯვებით დასრულდა.

არაბეთ-ისრაელის 1973 წლის ომი

მუთიზე ომის წინ ევკატის ფლოტს 613-ე და 633-ე პროექტების ევკატიკესი წყალქვეშა ნავი ჰქონდა, საიდანაც 10 ხსელთაშუა ზღვაში და 2 წიოელ ზღვაში იმყოფებოდა.

ისრაელს ორი სუბმარინა — Z-75 Leviathan-ი და Z-79 Dolphin-ი შეზარა, მაგრამ პირველის კორპუსი იმდენად იყო გაეცილია, რომ ნავეებით არ შეესლო, ხლო მორე კი პათეს მშრალ დიკში საერეონტოდ იფეა.

ომი ევკატელთა თედახსნით დაიწყო და ზუთი წყალქვეშა ნავი ისრაელის პორტების სახლეროც სატერათო ნაოსნობის მოშლის დეალებით პატრულებდა.

ომის დაწყებისთანავე ისრაელმა სატერათო ვეზების მიმოსელა რამდენიმე ხნით შეაჩერა და კაპიტნებს დროებით ნეორალურ პორტებში შეკრება უჩინა. არდა ქვეყნა აუცილებელი ტერათის 90%-ს ზეით იფედა.

სამიხნეების გარეშე დარჩენილი ევკატელთა წყალქვეშა ნავები რამდენიმე დღით უშედეგო პატრულირების შემდეგ აულქსანდრის სამხედრო-სახლერო ბაზაში მობრუნდნენ.

განსხევეული მდგომარეობა იყო წიოელ ზღვაში, სადაც ისრაელს წყალზედა

„ლიბა“
სამკურნალო გაერთიანება

სამსოკათოლოგია

- ერეკციის ზარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძობლება
- ვველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მთლიანდინის შიმის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე

მის: თბუკაშვილის #19A ☎ 890 32-21-21; 72-59-39

არგენტინელთა წყალქვეშა ნავი „სანტა ფეს“ საგაბილი ჯიხური შევალმოცონითა და დახსნის შემდეგ

საბრძოლო ხომალდები არ შეეძლო და ევაკუირებული სუბმარინების წყალზედა ხომალდებთან ერთად ბაბ-ელ-მანდების სრუტის დაბლოკვაში პორტ ევლაციის ცენტრის ნაოსნობის შეჩერება სურდათ.

6-7 ოქტომბრის დღიდან ირანიდან მომავლი ისრაელის ტანკები Samson-ი წითელ ზღვაში ერთ-ერთი ევაკუირებული წყალქვეშა ნავის პოზიციას ახლოს აღმოჩნდა.

სუბმარინიდან ტანკებს 2-3 ტორპედო სროლეს და მიუღი იმის მანიძობზე ევაკუირებულა ეს ერთადერთი ცნობილი შეტევა წარუმატებლად დასრულდა.

ხსენიანებულ ზღვაში არაბთა წყალზედა ძალების დამატებით ისრაელმა ზღვზე სრული კონტროლი მოიპოვა და ევაკუირებული ხომალდებს სამოქმედო არეალი შეუზღოდა.

წყალქვეშა ნავები ისრაელის სანაპიროსთან ცურვას ერთდროულდნ და აღექვანდრის მახლობლად, სანაპიროსთან დაკრუდნენ, სადაც თავდასხმითა მოკრებიანების მხად იყენენ.

იმის 18 დღის განმავლობაში ისრაელის პორტებში 200-ზე მეტი სატვირთო გემის შესვლა-გამოსვლა აღინიშნა და დიდი რაოდენობის მოხუცებულ, ევაკუირებულ წყალქვეშა ნავებს ვერც ერთი ტორპედო არა დაეხმარებოდა.

არგენტინა-ინგლისის 1982 წლის ომი

ფოკლენდის კუნძულებისათვის დაწყებულ ომრავალწლიან დიდი ბრიტანეთის ფლოტის 130-ზე მეტი საბრძოლო წყალზედა ხომალდი და დამხმარებელი და 6 წყალქვეშა ნავი მონაწილეობდა.

წყალქვეშა ძალების ძირითად დამტყუბელ ძალებს მრავალმობრივი დანიშნულების 5 ატომური წყალქვეშა ნავი — S-48 Conqueror-ი და S-50 Courageous-ი (Churchill-ის სერია), S-102 Valiant-ი (Valiant-ის სერია), S-105 Spartan-ი და S-

106 Splendid-ი (Swiftsure-ს სერია) და აგრეთვე ერთადერთი დიდიელ-ელექტრული წყალქვეშა ნავი S-21 Onyx-ი (Oberon-ის სერია) ქმნიდა.

მთავარი ამოცანები იყო ფოკლენდის კუნძულების გარშემო 200-მილიანი არხის ხრის პატრულირება-ბლიკირება, არგენტინელთა წყალზედა ხომალდების გააფრთხილება თვალურების მიდევნება და სადამხმარეო ინფორმაციის მოპოვება.

2 მასის ბრიტანელი ატომურმა წყალქვეშა ნავმა „კონკვორსმა“ არხის დიდი 200-მილიანი ხრის ახლოს არგენტინელთა კრეისერ General Belgrano-ს სამი ტორპედო ესროლა, ორმა მისხის მაღლწა და კრეისერი რამდენიმე წუთში ჩაიძრა. „კონკვორსის“ დიდუბეს შემდეგ არგენტინის ფლოტის წყალზედა ხომალდების ზღვაში გასვლა შეჩერდა და მონიშნულდნების ხომალდების ბრძოლის სიძიმში წყალქვეშა ნავებზე გადავიდა.

არგენტინელთა განკარგულებაში სულ 25 წყალზედა საბრძოლო ხომალდი და 4 დიდიელ-ელექტრული წყალქვეშა ნავი იყო.

წყალქვეშა ძალებს საუფუცელი 1917 წლის ნაგებია, რაც პირველი კერძანტები ამერიკის შეერთებულ შტატებში წყალქვეშა კრეისერ სკოლაში გაიგზავნა. სკოლადა ამოიყვანებულმა რამდენიმე ლეიტენანტმა მანამ პირველ მსოფლიო ომში მონაწილეობა ეკ მოახსირო.

1933 წელს არგენტინამ იტალიაში აკუბული 3 წყალქვეშა ნავი მიიღო და მას შემდეგ სუბმარინების ფლოტის სახმადღლო შემადგენლობის განუყოფელი ნაწილია.

1982 წლის დასაწყისში არგენტინას 4 წყალქვეშა ნავი შეეძლო, სადაცაც S-21 Santa Fe და S-22 Santiago del Estero შეიკო მოვიდოდა იმის წლებში იყო ადგილი ამერიკის შეერთებულ შტატების შაფრისიისგან დახმარების პროგრამით 1971 წელს მიღლი.

იმის წინ „სანტიაგო დელ ესტერო“

იული ტაქტიკური მდგომარეობის შექმნა ზღვაში თითქმის არც კი გადიოდა, ხოლო „სანტა ფეს“ საზღვაო ბოლოგადა 24-25 აპრილს კუნძულ სამხრეთ გეორგიასთან დასრულდა.

კუნძულზე მთავი გარნიზონისათვის კვების პროდუქტებისა და საბრძოლო მასალების გადაცემისას სუბმარინა მოულოდნელად ინგლისური შევალმოცონების დატყვის ქვეშ აღმოჩნდა. მასზე დაზარალებული ხომალდი მეთაურის ბრძანებით ევაკუირდა ჩაიძრა.

1974 წელს არგენტინის ფლოტს დასვლული გარნიზონი 2009-ე პროექტით აკუბული S-31 Salta Sar-ი და S-32 Luis-ი დაემატა, მაგრამ იმის წინ მზადყოფნაში მხოლოდ S-32 Luis-ი აღმოჩნდა.

„სალტა სანმა“ ბრიტანულ ხომალდებზე რამდენიმეჯერ ირინი მოტყისა და ტორპედოებს ესროლა, მაგრამ უშედეგოდ.

ბრიტანეთის ფლოტი რადიკალიზირებულ ხომალდებზე მანქანებულობითა და საბრძოლო მომხდების მხრე იყო და უპირატესობის ფილიდა, რომლის გასაწინააღმდეგო ძალები და საშუალებები არგენტინას არ გააჩნდა და ომზე წავიკო.

რამდენიმე მონაცხრება:

მეცამეტე შეტევაზედა თითქმის წყალქვეშა ძალების ორგანიზება-ეკსპლუატაცია ძალიან ათავია. პირითა არსებობს წყალქვეშა ნავების დაკვეთრებული საეკვიპაკური საკითხების მსოლი რთვი, რომელი მოკარება და ფინანსებს მოითხოვს. მგალითად:

წყალქვეშა ნავების უსაფრთხო ეკსპლუატაცია და მნიშვნელოვანი შეტევაზედა გეგმებს და სთინადი ტექნიკით აღჭურვული საყარის-სამხმედლო სამსახურის საკარებას;

— პირადი შექმნაქმლის საბრძოლო მომხდებისათვის სთინადი საშუალებებით აღჭურვულობა სახმადღლო აუცილებელია;

— წყალქვეშა ნავი საზღვაო თევდახმის საშუალება და დაზარალების დროს მას საომადი შეჩინება-დაკვეთრებით აკუბულირება;

— წყალქვეშა ნავების ტექნიკური მდგომარეობა ეკ სანაპირო ინფრასტრუქტურის კარგ და გამართლი იყენიკტიონირებასა და მოკარება;

ბრძოლის უსურნადაში წყალქვეშა ძალების შეტყის იფეა საბრძოლო, მაგრამ დიდ დროსა და მნიშვნის მოითხოვს, ხოლო მისი ეფექტი შეიძლება უსაშინებელი აღმოჩნდეს.

„შირაგის“ შირაგულ გმირობას წერტილი დაესვა

2008 წლის აგვისტოს ომმა რუსული სამხედრო ფოლკლორი უახლესი „მუღღრუბით“ გაამდიდრა. გამოჩნული ადგილი ფოთის მახლობლად გამართულმა საზღვაო ბრძოლის ღვეკნდამ დაიკავა. ღვეკნდა იმდენად „შოამიკვდა-ვია“, რომ სხვა ქვეყნების ინტერესი გამომიწვია და ზოგიერთი წვენი მკობარნი სახელმწიფოს მუდაისაშუაღვებებშიც დაიბეჭდა.

ცნობიღმა რუსმა პოლიტოლოღმა ანდრეი იღარიონოვმა თავის მიერ მუღკნიღ 2008 წლის ომის ჭირნიღო-გამაში 10 აგვისტო რუსულ ზომღღებსა და ჭაროულ კატარღებს შორის საზღ-

ვაო ბრძოლის თარიღად მოიხეხენია, ხოლო ჰარვეღწყაროღ ღმეაგოვია-ღმე-ნიფორმიაციით სახუღგანიშოული რუსეთის თაღდაცვის სამინისტრო დაიბოღმა.

იღარიონოვის ჭირნიღოღამ უღე-ღულიად და უკომენტაროღ რუსული

სრულმაშტაბიანი აგრესიის თაბაზე საჭაროველის მოაგრობის ანგარიშიც გაღმონიღვეღა.

რუსულმა პროპაგანდისტულღმა მან-ქანამ კი არგუმენტების გასაღღღეღე-ბღად და მღეტი დასაჯრუღგლობისათვის „ბრძოლის“ ანთაციური რე-კონსტრუქციღა გააკეთო, ხოლო შვი ზღვის ფლოტის ოფიცრები და მღზღეარები „საზღვაო ბრძოლის“ ზეგარ-საინფორმიაციო უზრუნვე-ღყოფის შემოქმეღებთაღდ მიუღღენ და ახალ-ახალი მტრისხეით მუღვეს.

საქმე იქამღე მიღვიდა, რომ ამ სეკტეღლის მოაგრ-გმის – პატარა სარაკეო ზომღღდ „შირაგის“ (შეოა-ერი III რანგის კაპიტანი იღნი ღღუბიკი), ჯერ კორვეტი „სუზღღლევი“ (შეოაერი III რანგის კაპიტანი ვიღნი ჯანუჩვი) და მუღ-ღღე ღღიღი საღესანტო ზომღღდი „ღეზარ კუნიკოვი“ დაღმატა.

ღღუბიკის თქმით, 10 აგვისტოს საღა-მის „შირაგის“ ჭაროული ფლოტის ორმა სარაკეო და სამმა საპატრულო კატარ-ღამ მუღღეღა. მათ მუღსარეღღღად „შირა-ღის“ ჯერ „ოსანს“ ტიპის სახეიწო და მუღღღე 25 კმ მანთიღღანი „მღღეკიტის“ ტიპის 2 ზომღღღსაინსაღღღღღეო რაკე-ღა გაბიღეღენა.

ერთ-ერთ ჭაროული კატარღას „მღღე-კიტები“ სამინქანი განყოფიღღებასა და საღელ ჯოზურმა მოზღდა და ჰაღბარა.

12 აგვისტოს რუსულ ზომღღღებს ჭაროულღმა კატარღღებმა ისეღ მუღღეტეს

რაკეტის სტარტის შემდეგ
დაამწვარი კონტეინერები

და კორექტმა „სუნდალეცმა“ „ოსას“ ტიპის რაკეტებით შესრულებულ გამაფრთხილებელ გასროლებს დამზნებითი ზღადა მიაყვდა. ერთი რაკეტა სამზნეს II კლასმეტრიდან, ხოლო მეორე კი III კლასმეტრიდან მოხვდა და კვდელი ქართული კატარდა ჩაიძირა“.

სახლგაო ბატალიების მიღმა არც დიდი სადესანტო ხომალდი „ცეზარ კუიკოვი“ დარს, რომელმაც „გრადის“ ცეხლით ქართული სანაპირო ბატარეებზე ჩაახშო.

XXI საუკუნის „პირველ სახლგაო ბრძოლდ“ მინაილული შედეგები დაახლოებით ასეთია: რუსულმა ხომალდებმა „ოსას“ ტიპის 4-5 რაკეტა და 2 „მალაქიტა“ გამოიყენეს და, სავარაუდოდ, 2-3 ქართული კატარდა ჩაიძირეს ან დააზნეს.

„ბრძოლის“ მინაილდებს რუსეთის პრეზიდენტმა დმტრი მედვედევმა „თვდამდებ“ დაუფხსა და ჩინ-მდლებზე უხვდ დღურიცა.

„სახლგაო ბრძოლის“ დამდგმული რეჟისორი – ნიკოროსიხისკის სამხედრო-სახლგაო ბაზის უფროსი ვიცე-ადმირალი სერგეი მენაილი შვი ზღვის ფლოტის სარდლის შიადგილედ დანიშნაურდა.

„მირაგის“ შვიური იენ დღებიც II რანგის კაპიტანი და სამხედრო-სახლგაო აკადემის მსმენელია.

„სუნდალეცის“ შვიური ვაღმდ ჯანურიც კი წყალქვეშა ნავსაწინააღმდეგო პატარა ხომალდების დივიზიონის შტაბის უფროსია და საქართველოს სანაპიროებზე მდელი დემონსტრაციებისთვის საბრძოლო ხომალდებს გზავს.

ამ ისტორიამში მდელნი ბეჭედი უროიერტოგამომრიცხავი დეტალია და თვდინეუ ჩანდა, რომ რუსული პრომაგნდა თვის ხალხს სიმარდებს უმღავდა.

ურნალში „არსენალია“ ომის შემდგომ მალევე გარკვევა სიმარდობა 2008-09 წლებში რუსული სამხედრო ფლკორის ამ ნაშემს რამდენიმე სტატია მიუძღვნდა და რუსეთის მიერ 2008 წელს „ჩაიძირულად“ გამოცხადებული ვედა მეტრეიე სიშუალების 2009 წელს გაღაღებული ფურციებუ წარმადგინა.

სამხედრო-სახლგაო შვიარადებში ვინც ასე თუ ისე ერკვეა, უფრადც კი ვერ დაუშვებს, რომ ფეხმეტრმა სურნამა, პიდრორადიულმა კატარდამ ან თუნდც ტრეკამეტრების აღჭურვილმა „კრიმდ“ სარაკტო სისტემებით შვიარადებულ ხომალდებს შეუტრიოს.

მთი უფრო, რომ ხომალდსაწინააღმდეგო

„მალაქიტის“ სტარტის შემდგომ მოგლევილი დევერები და კარები

საკითხზე საქმის კურსში შვი ზღვის ფლოტის სარდლობაც კი არ იყო.

„მირაგმა“ სროლა მინაილული პელენეზე მხოლოდ შვიური კომპლექსის – „მალაქიტის“ გამოყენებით შესრულა. ამ დროს საზნაქტო „ოსათი“ სროლა არ შეიძლება. ის გეზმანის ქვეშ არის დამაღული, ხოლო საზნაქტო კომპლექსის რადარი პასიურ მდგომარეობაშია.

საბრძოლო განგამის გამოცხადებდინ საბრძოლო მხადეფუნაში გვიპავი 3 სათი იყო. სროლის ბრძანება მოუღონდლედ გაიცა.

„მირაგს“ და სამზნეს შირის პატარა მანძილის გიმი „მალაქიტის“ (ფუნის სიშორე 120 კოლომეტრია) მინაში შირტყმა შეუძლებული იყო და რომც მოხეუდროდა, კატარდისსაკვან არც ანაფერს დარეუბდა“.

„მალაქიტებით“ სროლა „მირაგს“ დამწვარი კონტეინტების, მოგლევილი დევერებისა და დანაიანებული კარების ფისად დაუჯდა. როცოც ერო-ერთი ფორეული წყრდა, მაგლომა შეჟაურს, რომ დღავლება შესრულა და ხომალდი არ ნაიძირაო.

რაკეტები ცარიელ კვადრატში აფეთქდა და ნაშხერეუბი ახლო შვიე მოღვეურ გემ „ლტოს“-ის გეზმანზე ჩაყვდა.

რუსეთის სამხედრო-სახლგაო ფლოტის სარდლობა ამ დღავლებას უფრადლლედ დარეუბს. რადგან „გმატის“ დაჯილდობებაზე პრეზიდენტ დმტრი მედვედევს გაცემულ ბრძანებულებას არავინ გაუკმებს.

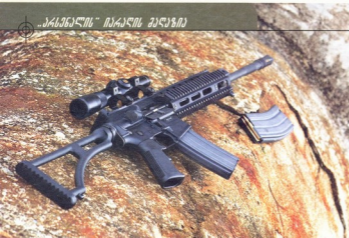
თამარ ჩხარანიძე

დგო „მალაქიტის“ ფეკავური საბრძოლო ნაწილი 840 კოლოგრამის იქონის და ამ მასის აფეთქების შემდგ კატარდის-ავან აღარაფერი რჩება.

1987 წლის 16 აპრილს წყნარი ოკეანის ფლოტის 610 ტრინა წყალწვეის პატარა სარაკტო ხომალდ „მუსონის“ სწავლების დროს მოხვდა რაკეტა-სამზნეს „ტერმზტო“, რომელსაც საბრძოლო ნაწილი არა აქვს და რაკეტაში დარჩენილმა საწვავმა ისეთი ხანძარი გაიოწეწა, რომლის ჩაქრობა არ მოხერხდა და ხომალდი ჩაიძირა.

რო წლის განმავლობაში რუსული ინტერნეტორეუბები რეალური სურათის აღდგენას ცდილობდნენ. ცოტა ხნის წინ „მირაგის“ ეკიპაგის ერო-ერთი წევრის აღსარება ფორტოებთან ვრთად გაჰმანდა და ამით გამოიჩინილი სახლგაო ბრძოლის ისტორიის გაურკვევლობას წყრტილი დაესვა.

„მირაგის“ ეკიპაგის ინკოვინტო წევრის თქმად „გამდომებში 2008 წლის ავგისტრში საქართველოს სანაპიროსთან შვი ზღვის ფლოტის მდელი დღავეუბა იმართოდა სარაკტო კრეისერ „მოსკვიდან“, რომელიც მთითებს უშუალოდ მისეყვიდან იღებდა ისე, რომ შვიეური

ძირითად აპერიკულ საერიუმ ავთომატურ კარაბინს კონდახი დაუკავებს

და თვითი როზორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარე აქვს.

შეიძლება ამერიკელი ჯარისკაცისთვის გაუგებარი იყოს ის უზღვრულობა, რაც ქართულ ჯარისკაცს M4-ის ტარებისას ზოგჯერ ეჭვება. ქართული არმიის სამხედროები მანძილზე იყვნენ, რომ საბჭოთა „კალაშნიკოვის“ ავტომატებს, 7,62 მმ-იან AKMC-ებს, 5,45 მმ-იან AKC-74-ებსა და AKC-74Y-ებს კონდახები ბოლომდე შეეძინებოდა, რაც ძალიან მოსახერხებელია მათი გადატანის დროს.

ამერიკელი M4-ს, ისევე როგორც მის წინამორბედ M16A3-ს, კონდახი მხოლოდ ტელესკოპურად ეყრება და ბოლო პოზი-

დასაკავსკონდახიანი, თითქმის M4

ამერიკელი საიერიუმო ავტომატური კარაბინები M4-ები ქართული არმიისთვის საბზე ნაძვილად აღარ არის, რადგან „ბუმბასტურის“ ფირმის ამ ამერიკელი იარაღის პირველი პარტია საქართველოში ჯერ კიდევ 2007 წლის ბოლის ჩამოიტანეს.

მართალია, 2008 წლის აგვისტოს იმში ქართულ არმიას M4-ები თითქმის არ გამოუყენებია (იშვიათი გამონაკლისის გარდა), მაგრამ წერითებისა და სწავლების დროს ამ იარაღს ინტენსიურად ისებრან ქართველი სამხედროები. აქლანში ქართული სამხედრო კონტინგენტის თითქმის ათასკაცანი კონტინგენტი სწორედ ამერიკელი M4-ებით არის შეარაღებული.

M4, რა თქმა უნდა, არ არის უნივერსალური ცვეხლასწორი იარაღი (ან არსებობს კი უნივერსალური იარაღი?)

LR-300-ებს სხვადასხვა მოდიფიკაციის დისაკეტი კონდახი უყენდება

ჩ3060	ფონსი:	სრულად დისაკეტიკონდახიანი ავტომატური საიერიუმო შეშანა LR-300-ML-ის სიგრძე 820 მმ-ია, ლულის სიგრძე — 293 მმ. იგი 2,54 კგ-ს იწონის და თორიულად წუთში 950 გაბორილის შესრულება შეუძლია. მჭიდში 5,56X45 მმ კალიბრის 30 ვაზნი ეტევა.
--------------	---------------	--

ცომად დაეცევი მთხედრად, კონდახს დიდი ნაწილი დაეცევი რჩება.

რომ შევადაროთ ამერიკული საერთაშორისო ავტომატური კარაბინი M4 და საბჭოთა ავტომატი AKC-74, აღმოჩნდება, რომ 838 მმ სიგრძის M4-ის ტელესკოპური კონდახის დაეცევი შეზღვევ იარაღის სიგრძე მხოლოდ 757 მმ-მდე, ანუ არა უტყვის 81 მმ-ით იკლებს. AKC-74-ის კონდახი გაშლილი კონდახით 940 მმ-ია, კონდახის მარჯვნივ გვერდზე დაეცევი შეზღვევ კი 700 მმ-მდე მცირდება, ანუ დაეცევილი კონდახი 240 მ სიგრძის მოვეტას იძლევა.

როგორც ხედავთ გვერდზე დასაეცი კონდახი ბევრად უფრო ექვიტური ყოფილა (240 მმ 810 მმ-ის სანაცვლოდ), მაგრამ M4-ზე კონდახის დაეცევის მექანიზმის შეცვლა ძალიან ძნელად გადასაეცევიტი პრობლემა ჩანდა, რადგან ტელესკოპური კონდახში ჩამონტაჟებულია საეცის ეგზეუის (საეცის და საეცის ჩარჩო) უკუდამბარუნებელი ზამბარა.

მთხედრად ამ ტექნიკური თვისებურებისა, ამერიკული კომპანია — Z-M Weapons-ის კონსტრუქტორმა, აღან ზოტრმა 2000 წლისთვის მიაგრა ახალ გადაეცევიტილებას, რომელიც M4-ის კონდახს მიაღიანად დაეცევიდა გვერდით მარჯვლად შეიცვალა M4-ის ღელის ჩარჩოს ზედა მხარე, აირეამტარი მიწეობილობა, საეცის ეგზეუი.

ახალ საერთაშორისო ავტომატურ შაშხანას LR-300 ქროდა და მასში გამოეცევიტილია ისეთივე ავტომატიკის მექანიზმი (გასროლისას წარმოქმნილი ღვინის აირზე პირდაპირ მიეშარება საეცის ჩარჩოში), როგორც M4-ზეა. თუმცა აირეამტარი მლაკი მნიშვნელოვნად არის დამოკლებული და მისი ბოლო გადაეცევიტილია ღელის თეზე, საღელუს (A08B6) ქვეშ, ხოლო საეცის ჩარჩოზე დამეცევიტილია წერტილმეტილი მლაკი, რომელიც გას-

M4, AKC-74 და LR-300-ის თვითდამბარუნებელი ვარიანტი (ზემოდან ქვემოთ) დაეცევილი კონდახებით

როლაშე მქედრად არის მიდებული აირეამტარ მლაკს გასროლისას წარმოქმნილი ღვინის აირი წვეთი აირეამტარი მლაკიდან გადადის წერტილმეტილი მლაკში. ეს უკანასკნელი კი უკან გადაადგილებს საეცის ეგზეუის. ამ დროს აირეამტარი მლაკი შორდება წერტილმეტილი მლაკს, რომლის დროსაც ზედმეტი აირეტი საეცის ჩარჩოში კი არა, საღელუს ქვეშ იფანტება.

რაც მთავარია, ასეთმა გადაეცევიტილებამ კონსტრუქტორებს საშუალება მისცა უკუდამბარუნებელი ზამბარა ტელესკოპური კონდახში კი არ განეყოებინათ, არამედ საეცის ჩარჩოს

წერტილმეტილი მლაკის ვარიანტი დაეცევიტილებინათ, საღელუს ქვეშ, უშუალოდ ღელის თეზე.

უკუდამბარუნებელი ზამბარის ტელესკოპური კონდახიდან საღელუს შგნით გადატანის შედეგად, გეირა აეცილებლობა იარაღზე მაინცდამაინც ტელესკოპური კონდახის დაეცევისას, რომელიც უბრალო კონსტრუქციის მარჯვნივ დასაეცი კონდახით შეიცვალა.

სიგრძეში მოგება თევაშხ საეცის გახდა — LR-300-ის ერთ-ერთი მოდიფიკაცია — თვითდამბარუნებელი შაშხანა გაშლილი კონდახით — 838 მმ სიგრძისაა, დაეცევილი კი მხოლოდ 667 მმ.

LR-300 ტიახს იარაღი რამდენიმე სახით იწარმოებოდა (ავტომატური საერთაშორისო შაშხანები, საშოქალაქო ბაზისისთვის განკუთვნილი თვითდამბარუნებელი ვარიანტები) მაგრამ ამას დიდი მთებია არ მოუტანია, რადგან Z-M Weapons-ის LR-300 თითქმის 2-ჯერ მეტი ღირდა თითქმის ისეთივე M4-ზე, ასე რომ, კონდახის სრულად დაეცევის ტექნოლოგიამ კომერციული კაზხი განიცადა და მათი წარმოება 2006 წელს შეწყდა.

ირანული აღმადგენილი

0.50/52

საქართველო
სამხრეთი

LB-300

საქართველო